

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ»
(ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ)

**Ξενοφών: Νέες μορφές Ιστοριογραφίας –
Βιογραφίες: Αγησίλαος και Κύρος.**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της

Αλεξίας Π. Μπούσμπουρα

Πτυχιούχου Τμήματος ιστορίας και αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών, 2015.

Επιβλέπων Καθηγητής: Κωνσταντινόπουλος Βασίλειος, Καθηγητής του
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Συνεπιβλέποντες : Ευσταθίου Αθανάσιος, Καθηγητής του Πανεπιστημίου
Πελοποννήσου.

Βολονάκη Ελένη, Επίκουρος Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου
Πελοποννήσου.

Καλαμάτα, Σεπτέμβριος 2019.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	3
Κεφάλαιο 1 ^ο : Ο Κύρος Ο Μεγάλος.....	12
1.1. Ο Κύρος ο Μεγάλος και ο κόσμος γύρω του	12
1.1.1. Συνοπτική παρουσίαση.....	14
1.1.2. Σύντομη ιστορική αναδρομή του Κύρου του Μεγάλου	15
1.2. Η οικογένεια του Κύρου.....	19
1.3. Στενοί φίλοι του Κύρου.....	31
1.3.1. Σύμμαχοι και φίλοι του Κύρου στην Μηδία	31
1.3.2. Φίλοι και σύμμαχοι του Κύρου στην Περσία.....	40
1.4. Η ηγετική προσωπικότητα του Κύρου	44
Κεφάλαιο 2ο : Ο Αγησίλαος	47
2.1. Ο Αγησίλαος σαν ηγετική προσωπικότητα.....	47
2.2. Σημεία-ορόσημα στην πορεία του Αγησιλάου.....	52
Κεφάλαιο 3 ^ο : Κύρος και Αγησίλαος-Σύγκριση προσωπικοτήτων	63
Συμπεράσματα.....	70
Βιβλιογραφία.....	74

Εισαγωγή

Το έργο του Ξενοφώντα αποτέλεσε έμπνευση για μεγάλο ποσοστό ανθρώπων του πνεύματος και μη. Ο Ξενοφών διακατεχόταν από μεγάλο και πολύπλευρο ταλέντο, εκτός από μισθοφόρος στρατιώτης, ασχολούνταν και με την φιλοσοφία, έγραφε βιογραφικά κείμενα, δοκίμια, νουβέλες και ιστορία. Ήταν πολυπράγμων και αυτό έχει φανεί μέσω των έργων του και πολύ περισσότερο μέσω της Κύρου Παιδείας, στην οποία οι αναγνώστες είναι δυνατό να διαβάσουν μια νουβέλα με ιστορικό και παιδαγωγικό ενδιαφέρον, ένα εξιδανικευμένο είδος βιογραφίας, τα πορτρέτα των ηγετών, τις ιδεατές μυθιστορηματικές ιστορίες ή τις ελληνικές συνταγματικές θεωρίες. Αυτές οι Ελληνικές συνταγματικές θεωρίες, ήτοι οι προπαρασκευές των μοναρχιών οι οποίες θα εμφανιστούν κατά τα Ελληνιστικά χρόνια γίνονται φανερές στο έργο του “Αγησίλαος”.¹

Ο Ξενοφών, γεννήθηκε γύρω στο 430 π.Χ., στην Αττική, στην και πέθανε λίγο πριν το 355 π.Χ στην Κόρινθο. Είναι ένας από τους σημαντικότερους ιστορικούς και φιλοσόφους του οποίου τα πολυάριθμα επιζώντα έργα είναι πολύτιμα για την απεικόνισή της ύστερης Κλασικής Ελλάδας. Ο Ξενοφών ήταν σύγχρονος του Πλάτωνα και συμφοιτητής του Σωκράτη. Είναι γνωστός για τα γραπτά του, ειδικά για τα έργα «Κύρου Ανάβασις», «Memorabilia» και «Απολογία». Τα δύο τελευταία έργα ασχολούνται με τον Σωκράτη και αποτελούν πηγή για ό, τι έχει γίνει γνωστό για τον Σωκράτη. Οι πηγές που έχουν γίνει γνωστές μέχρι σήμερα υποστηρίζουν ότι ο Ξενοφών έγραψε περισσότερα από σαράντα βιβλία που ήταν πολύ δημοφιλή.

Καταγόταν από μια πλούσια οικογένεια, ένα προνόμιο που του επέτρεψε να σπουδάσει και να ζήσει ειρηνικά κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Οι γονείς του ήταν υπεείς και για την εποχή τους σήμαινε πως ανήκαν στην τάξη των αριστοκρατών. Ο Ξενοφών συναντήθηκε με τον μεγάλο φιλόσοφο Σωκράτη, αν και δεν ήταν μαθητής του καθώς δεν αφιερώθηκε στη φιλοσοφία. Ήταν ιστορικός και δεν

---

¹ Τσακμάκης, Α. (2008). Σελ. 43 - 47

ήταν μόνο λόγιος που έγραφε για τα γεγονότα. Ήταν άνθρωπος της δράσης που έζησε από κοντά πολλές από τις μάχες τις οποίες κατέγραψε.²

Όταν ήταν σχεδόν έφηβος συμμετείχε στον πόλεμο της Πελοποννήσου. Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος περιελάμβανε δύο ομάδες που εκπροσωπούσαν διαφορετικές ελληνικές πόλεις, μία ομάδα με επικεφαλής την Αθήνα και η άλλη με επικεφαλής τη Σπάρτη. Η αντίληψη της ζωής και της καθημερινότητας σε αυτές τις δύο σημαντικές πόλεις ήταν πολύ διαφορετική. Οι Αθηναίοι υπερασπίστηκαν τη δημοκρατία καθώς για αυτούς, ο πολιτισμός, η φιλοσοφία και η λογοτεχνία ήταν πολύ σημαντικές. Η Σπάρτη, από την άλλη πλευρά, είχε ένα πιο αυταρχικό και στρατιωτικό πολιτικό καθεστώς. Οι Σπαρτιάτες ήταν έτοιμοι για πόλεμο από την παιδική τους ηλικία. Ο Ξενοφών ήταν Αθηναίος, αλλά η φιλοσοφία του και οι προσωπικές του απόψεις ήταν πιο κοντά στην αυταρχική κυβέρνηση της Σπάρτης. Υπερασπιζόταν τους ισχυρούς ηγεμόνες και δεν ήταν πεπεισμένος υποστηρικτής της αθηναϊκής δημοκρατίας.

Μία από τις σημαντικότερες εμπειρίες στη ζωή του Ξενοφώντος έλαβε χώρα το έτος 401 π.Χ. Αυτό ήταν το έτος που συμμετείχε σε μια εκστρατεία μαζί με τον Κύρο τον Νεώτερο, ο οποίος ήταν τότε Πρίγκιπας της Περσίας. Στην εκστρατεία αυτή ο Κύρος στράφηκε εναντίον του αδελφού του Άρταξερξη Β' που ήταν ο Βασιλιάς της Περσίας, με στόχο να του πάρει τον θρόνο. Αυτή η περιπέτεια αποτέλεσε τον κεντρικό πυρήνα του μεγάλου έργου του Ξενοφώντος, «Ανάβασις».

Αργότερα, ο Ξενοφών αντιμετώπισε κριτική από την αθηναϊκή κυβέρνηση λόγω της έλλειψης υποστήριξης της αθηναϊκής δημοκρατίας, οπότε αποχώρησε για να ζήσει σε ένα σπίτι που του έδωσαν οι Σπαρτιάτες. Εκεί συνέχισε να γράφει μέχρι το θάνατό του, στην Κόρινθο, γύρω στο 355 π.Χ.³

---

² Ιωάννου, Η. (2014). Σελ. 55 -58

³ Κουτσούγερας, Δ. (2016). Σελ 23 - 26

Ο Ξενοφώντας ύστερα από τον Θουκυδίδη πήρε τα σκήπτρα και συνέχισε την δημοσιογραφική ιστοριογραφία που εκείνος είχε πρώτος ιδρύσει. Ο Ξενοφών επιχείρησε να καλύψει τα κενά που είχε αφήσει ο Θουκυδίδης στην ιστορία σχετικά με τον Πελοποννησιακό πόλεμο, για τα γεγονότα από το 411 έως το 404 π.Χ. Στη συνέχεια κατέγραψε την πτώση της Αθηναϊκής ηγεμονίας αλλά και της Θηβαϊκής, οι οποίες μέχρι το 362 π.Χ. ήταν οι ισχυρότερες της χώρας.

Για να το κάνει αυτό κατέφυγε στις μεθοδολογικές αρχές που είχε ορίσει ο Θουκυδίδης σχετικά με την επεξεργασία και την ανάλυση του ιστορικού υλικού. Με λίγα λόγια τα δυο πρώτα του έργα ήταν απρόσωπα και ουδέτερα. Παρόλα αυτά δεν αισθάνθηκε ποτέ δεσμευμένος από τις μεθοδολογίες αυτές και γι' αυτό μπόρεσε μέσα από το κείμενο των επόμενων βιβλίων του να περάσει διάφορα στοιχεία του χαρακτήρα του και να τους προσθέσει προσωπική χροιά στα κείμενα του. Τα χαρακτηριστικά τα οποία ο ίδιος προσέθεσε στα έργα του ήταν τα εξής: η μεγάλη πίστη στη θεϊκή αιτιότητα των γεγονότων, η μη διάκριση αφορμών από αίτια που ανακύπτει ως φυσιολογική συνέπεια της θεϊκής αιτιότητας, η ασυστηματοποίηση χρονολογικά αφήγηση που επιφέρει σχετική ασάφεια στον ακριβή χρόνο εκδήλωσης των συμβάντων, ο περιορισμός της έκτασης και του ρόλου των δημηγοριών στην αποκάλυψη των βαθύτερων προθέσεων και σχεδιασμών, και τέλος η εμφάνιση νέων ειδών ιστοριογραφίας, όπως βιογραφική (Αγησίλαος, Κύρου Παιδεία) και απομνημονευματογραφική (Απομνημονεύματα κ.ά)⁴. Επομένως, ο Ξενοφών δεν προσπαθεί να ακολουθήσει τη θουκυδιδική ανάλυση των αιτιών και παραμένει δυστυχώς μόνο στην επιφάνεια των πραγμάτων, αδυνατώντας να συλλάβει στην πληρότητά τους το παιχνίδι των δυνάμεων και να το αποδώσει έστω και ακροθιγώς. Ιδιαίτερα αισθητή είναι η μεροληπτική του στάση προς τη Σπάρτη, με αποτέλεσμα ο ίδιος να υπονομεύει την αντικειμενικότητα του έργου του. Η αιτιότητα στην ιστορία για τον Ξενοφώντα αναζητείται πάντα στις θεϊκές αποφάσεις, που κατά κανόνα φροντίζουν να τιμωρούν τους παραβάτες.

Όσον αφορά τη μορφή της ιστοριογραφίας που ακολούθησε ο Ξενοφών, όπως καθιερώθηκε από τον Θουκυδίδη, επεκτείνεται *grosso modo* και στον Ξενοφώντα.. Η επιρροή του από τον Θουκυδίδη είναι εμφανής στα δυο πρώτα βιβλία των *Ελληνικών*.

---

⁴ Κωνσταντινόπουλος Β.(2013), σελ. 44

Τα δυο αυτά βιβλία χαρακτηρίζονται από απροσωπία και χρονολογική ασάφεια. Ακόμη, ο Ξενοφών φαίνεται πως επηρεάστηκε από τον Θουκυδίδη αλλά και τον Σωκράτη στις δημηγορίες, οι οποίες είναι εμφανείς στους πλαστικοποιημένους διαλόγους που έγραψε. Ακόμη οι διάλογοί του μπορούν να χαρακτηριστούν από σοφιστική επιχειρηματολογία, η οποία είναι επηρεασμένη από τη ρητορική επιχειρηματολογία της εποχής του⁵.

Ενώ στο θουκυδιδικό έργο οι δημηγορίες καλύπτουν τα 2/5, στον Ξενοφώντα οι περισσότερες παρατίθενται σε πλάγιο λόγο με αποτέλεσμα να είναι συρρικνωμένες και σε έκταση και σε αριθμό. Όσες από τις δημηγορίες έχει γράψει σε ευθύ λόγο, δεν αποτελούν προσωπική του κρίση αλλά ούτε και το περιεχόμενό τους θεωρείται ακριβές. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις δημηγορίες του Θουκυδίδη που χαρακτηρίζονται από ακρίβεια και σαφήνεια. Ωστόσο, ο Ξενοφών το έκανε αυτό διότι μετέφερε τα λόγια των πρωταγωνιστών πιστά στα κείμενά του. Παρόλα αυτά ούτε αυτό μπορεί να θεωρηθεί ακριβές, δηλαδή, ότι πράγματι μετέφερε τα λόγια τρίτων επακριβώς στο χαρτί αλλά δείχνει την άμεση επιρροή του από την ρητορική επιχειρηματολογία που κυριαρχούσε εκείνη την εποχή. Οι δημηγορίες του στερούνται από βάθος, καθώς θεωρούνται πεζές και αδύναμες να εξιστορήσουν τη δυναμική των γεγονότων που περιγράφουν. Οι διάλογοι που υπάρχουν στα κείμενά του χαρακτηρίζονται από πλαστικότητα.⁶

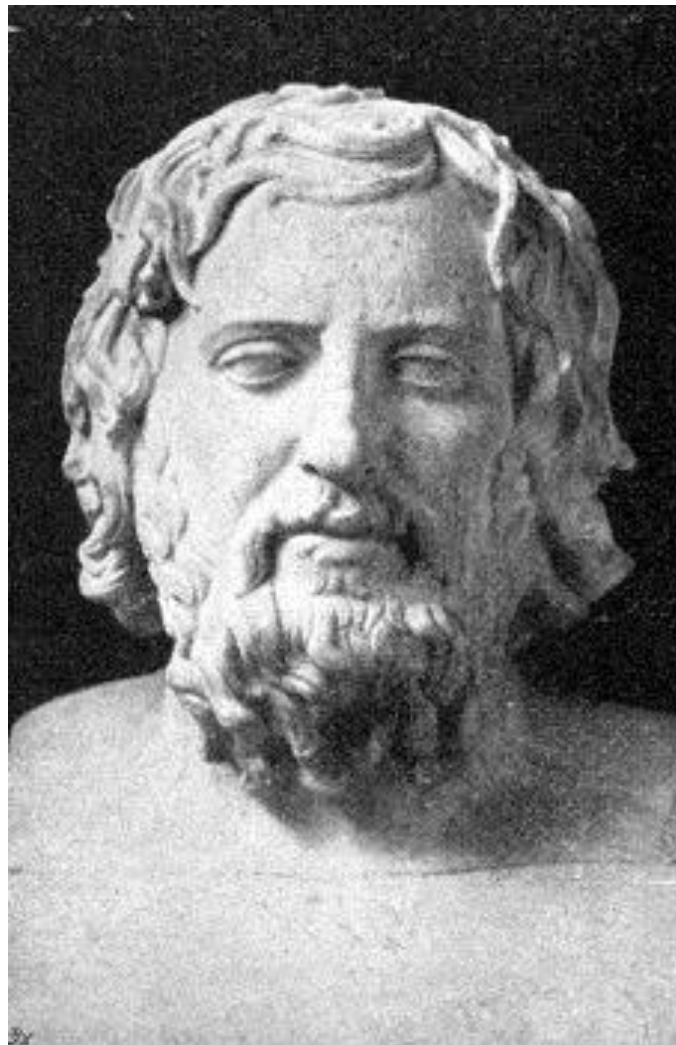
Παρατηρώντας τα έργα του Ξενοφώντα καταλαβαίνει κανείς ότι τα πρώτα χρόνια επηρεάστηκε πολύ από τον Ηρόδοτο καθώς η γραφή των πρώτων του βιβλίων ήταν παρόμοια με εκείνου. Στη συνέχεια και καθώς ξεκίνησε το έργο του να επηρεάζεται από το Θουκυδίδη φαίνεται πως σε αντίθεση με εκείνον ο Ξενοφώντας κράτησε μια επιφανειακή στάση και ανάλυση των πραγμάτων καθώς δεν είχε αντιληφθεί τη σοβαρότητα της κατάστασης. Όσο και αν η προσέγγιση του ιστορικού γίνεσθαι από τον Ξενοφώντα δε βασίζεται στη μεθοδολογική αυστηρότητα του και αντικειμενικότητα της θουκυδιδικής επιστημονικής ιστοριογραφίας, η συγγραφική του οπτική έδωσε νέα διάσταση στην ιστοριογραφία διευρύνοντας την παραδοσιακή μορφή της. Εκτός από καθαρά ιστοριογραφικά έργα, όπως τα «Ελληνικά», παρουσιάζει

---

⁵ Βλ. Κωνσταντινόπουλος, (2013), σελ. 66

⁶ David, Alan (2010), Σελ. 23 -26

και άλλες μορφές ιστοριογραφίας, όπως το Πολεμικό Χρονικό, οι Βιογραφίες, οι Πολιτείες και τα Απομνημονεύματα.⁷ Πιο κοντά με την ιστοριογραφία της περιόδου βρίσκονται τα έργα «Ανάβασις» (πολεμικό χρονικό) και «Αγησίλαος» (βιογραφία) που αποτελούν αντικείμενο της παρούσας μελέτης.

---

⁷ Βλ. Κωνσταντινόπουλος, (2013), σελ. 67

Εικόνα 1: Ξενοφών (πηγή: study.com)

Εντός του έργου του 'Αγησίλαος', ο Ξενοφών δημιουργεί εγκώμια για έναν ιδιαίτερο άνθρωπο και βασιλιά της Σπάρτης, ο οποίος ήταν άξιος απόδοσης πολλών τιμών. Εντός του έργου "Κύρου Ανάβασις" ο Ξενοφών κάνει διηγήσεις γεγονότων που έχει ζήσει ο ίδιος και παρέχει σύνολο γεωγραφικών και εθνογραφικών λεπτομερειών⁸. Μέσα σε αυτό το έργο η ανάβασις αποτελεί την κατεύθυνση με στόχο το Περσικό κράτος και η παρουσίασή της εκτιλύσεται στα έξι κεφάλαια της αρχής, στη συνέχεια περιγράφεται η μάχη στα Κούναξα, ενώ στο βασικό μέρος γίνεται κάλυψη των γεγονότων που αφορούν τις υποχωρήσεις προς τη Μαύρη Θάλασσα μέσω της εχθρικής χώρας και των δύσβατων μονοπατιών, ξεκινώντας ως η Κάθοδος των Μυρίων. Το έργο "Κύρου Ανάβασις" υποβλήθηκε σε δημοσίευση με το ψευδώνυμο του Θεμιστογόνη από τις Συρακούσες. Εντός του συγγράμματος ο ιστορικός αναφέρεται στα γεγονότα με περίσσια αναπαραστατικότητα και αμεσότητα. Αποτελεί μια μορφή στρατιωτικού απομνημονεύματος, εντός επτά βιβλίων, με ύπαρξη πολλών γεωγραφικών και εθνογραφικών λεπτομερειών. Γίνεται παρουσίαση της εκστρατείας του Κύρου ενάντια στον αδελφό του, Αρταξέρξη.⁹

Εντός του κύριου μέρους στο έργο, εμπεριέχεται η κάθοδος (κατάβαση) των μυρίων. Οι μύριοι ήταν 13.000 Έλληνες μισθοφόροι οι οποίοι είχαν συμμετάσχει στην εκστρατεία και μετά από μια μακρόχρονη περιπλάνηση γεμάτη λεπτομέρειες, όταν πια υποχωρούσαν, έφτασαν στον Εύξεινο Πόντο και στην Θράκη (400 π.Χ.). Εντός των Ελληνικών γίνεται διήγηση της Ελληνικής Ιστορίας από το 411 μέχρι και το 362 π.Χ. μέσα σε επτά βιβλία¹⁰. Γίνεται περιγραφή των γεγονότων που αφορούν τον Πελοποννησιακό πόλεμο από τη στιγμή που είχε σταματήσει να γράφει ο Θουκυδίδης, την περίοδο των τριάντα τυράννων της Αθήνας, εποχή κατά την οποία οι αποκαταστάσεις που αφορούσαν την Δημοκρατία και το σύνολο των εξελίξεων ενίσχυσαν την δύναμη της Θήβας έως και την διεξαγωγή της μάχης στην Μαντινεία. Η αντίληψη της ιστορίας από τον Ξενοφώντα ήταν συνεχής (historiae perpetua) και αυτό αναφέρεται συνέχεια εντός των Ελληνικών. Η εναρκτήρια φράση είναι "μετά

⁸ Τσακμάκης, (2008). Σελ, 29 - 34

⁹ Κουτσούγερας, (2016). Σελ 12 - 13

¹⁰ Ιωάννου, (2014). Σελ 7

ταύτα” για να συνεχίσει την Ιστορία του Θουκυδίδη και να καταλήξει με την φράση “και εγώ τελειώνω εδώ την εξιστόρηση, για τα μετέπειτα μπορεί να φροντίσει κάποιος άλλος”. Ο “Αγησίλαος” είναι ένα είδος εγκωμίου για τον Βασιλιά της Σπάρτης, που ο Ξενοφών έτρεφε ιδιαίτερο θαυμασμό για αυτόν, τόσο που πήγε μαζί του στον πόλεμο ενάντια στην πατρίδα του.

Το ότι συμπαθούσε τόσο πολύ την Σπάρτη τον έκανε να ασχοληθεί με το πολίτευμα αυτής εντός του συγγράμματος “Λακεδαιμονίων Πολιτεία”. Εντός αυτού γίνεται έντονος εκθειασμός των αρχών που τέθηκαν από τον Λυκούργο και αυτές τις κρίνει παράλληλα με την διπλή βασιλεία που ήταν το πολίτευμα της Σπάρτης, τις πιο δυνατές βάσεις επάνω στις οποίες θα στηριζόταν η δύναμη της πόλης. Αντιθέτως, οι απομακρύνσεις από το σύνολο αυτών των ιδεωδών έχουν οδηγήσει στις αναπόφευκτες καταπτώσεις της. Θα μπορούσε να γίνει αναφορά στο ότι η “Κύρου Παιδεία” αποτελεί ένα βιογραφικό έργο του Κύρου του Μέγα, με την μορφή μιας ιστορικής αφήγησης η οποία έχει ξεκινήσει από την στιγμή που εγκαθιδρύεται η περσική αυτοκρατορία, ως ένα είδος εγκωμίου, μια μορφή οδηγού για την πολιτική διαχείριση της αυτοκρατορίας ή να έχει την μορφή διδακτικού βιβλίου για τα ήθη, τις συνήθειες και την παρεχόμενη εκπαίδευση. Ακόμη, παρέχονται ιδεαλιστικές εικόνες των παιδαγωγικών μορφών αγωγής για τους Πέρσες, που κυριαρχούσε η πολιτική παιδαγωγική.¹¹

Με τη χρήση του Κύρου ως παράδειγμα, γίνεται παρουσίαση του ιδεατού ηγέτη ο οποίος έχει κατορθώσει να επιτύχει διοικήσεις εντός μιας μεγάλης αυτοκρατορίας. Αντίθετα, ο Αγησίλαος, αποτελεί ένα βιογραφικό έργο το οποίο εμπεριείχε με χρονική σειρά τις πολιτικές δράσεις και τις στάσεις ζωής των Σπαρτιατών βασιλέων και παράλληλα το σύνολο των ποικίλων αρετών που διακατέχουν αυτούς. Στόχος της συγκεκριμένης μελέτης είναι η παρουσίαση μέσω του Ξενοφώντα, ενός πορτρέτου που αντανακλά τον ιδεατό ηγέτη ο οποίος απαντά στο πρόσωπο δυο πολύ ιδιαίτερων ηγετών και στρατιωτικών προσώπων, στον Κύρο και στον Αγησίλαο και από την άλλη, δημιουργείται η ανάγκη για εντοπισμό των

---

¹¹ David, Alan (2010). Σελ 32

λογοτεχνικών τεχνικών οι οποίες είχαν εφαρμοστεί από τον Ξενοφώντα. Με τον ίδιο τρόπο η Gera (1993)¹² υποστήριξε ότι ο Κύρος αποτελούσε μια μορφή προτύπου για το σύνολο όσων ήθελαν να προχωρήσουν σε καλλιέργεια της αρετής. Γίνεται περιγραφή του ως ένας ιδανικός αρχηγός, βασιλιάς φιλόσοφος, που διακατέχεται από σοφία, αρετή και επιτυχία, είναι φιλόδοξος και κάνει ευεργεσίες στο σύνολο των συνεργατών του.¹³

Με αυτό τον τρόπο, γίνεται η ανακεφαλαίωση του ότι ο βασικός στόχος για τον Ξενοφώντα είναι η διδαχή ότι οι αυτοκρατορίες μπορούν να ακμάσουν εάν οι ηγέτες τους είναι καλοί και δεσποτικοί. Σημειώνονται με αυτό τον τρόπο, σημαντικές εξελίξεις για την ιστοριογραφία οι οποίες έπαιτα από τις ηροδοτικές ηθογραφίες εξυψώνονται σε επιστημονικές διεθνολογίες, και ο Θουκυδίδης δεν ήταν τυχερός να γνωρίσει τα άλλα είδη, καθώς ο επόμενος που ασχολήθηκε με την επιστημονική ιστορική ανάλυση ήταν ο Ξενοφώντας και έκανε επιστροφή στην διπλή αιτιότητα σχετικά με τον Θεό και τον άνθρωπο.

Αν και γίνεται μεγάλη προσπάθεια του Ξενοφώντα εντός των Ελληνικών για ακολουθία του ύφους του Θουκυδίδα στον τρόπο που γράφει, γίνονται προσπάθειες για μια πιο ευδιάκριτη εντός των πρώτων βιβλίων, βασικής ιστορικής αντίληψης η οποία αποτελεί ένα είδος υπαναχώρησης με κατεύθυνση τις ιστορίες του Ηρόδοτου, οι οποίες συγκριτικά με τα επίπεδα των επιστημονικών ιστοριογραφιών του Θουκυδίδα αποτελούν αναχρονισμούς.¹⁴ Η προσπάθεια του Ξενοφώντα για ακολουθία της Θουκυδιδικής ανάλυσης σχετικά με τα αίτια, είναι μια επιφανειακή προσέγγιση που αδυνατεί να εκτελέσει τη σύλληψη της πληρότητας, των παιχνιδιών που αφορούν τις δυνάμεις και τις αποδόσεις αυτών, ακόμη και ακροθιγώς. Πολύ σημαντική είναι η μεροληψία που δείχνει υπέρ της Σπάρτης με αποτέλεσμα να υπονομεύονται τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά του έργου. Εντός όμως του σημείου που γίνεται η παρουσίαση της απόκλισης από το Θουκυδίδειο έργο, αναδεικνύεται η αδιαμφισβήτητη αιτιότητα της ιστορίας.

---

¹² Gera, Deborah, Levine, (1993), σελ 198 - 200

¹³ Ηλιοπούλου, (2017). Σελ 43 - 44

¹⁴ Αθανασίου, (2016). Σελ 82

Ειδικότερα, ο Ξενοφών αναζητεί τα αίτια σε θεϊκή απόφαση, η οποία αποτελεί την φροντίδα της τιμωρίας για τον παραβάτη. Με αυτό τον τρόπο, οι εύκολες αναγωγές για την παρακμή της Σπάρτης αποδίδονται στην οργή του Θεού, καθώς η Σπάρτη δεν τήρησε τον όρκο της σχετικά με το να επιτρέψει την αυτονομία των Ελληνικών πόλεων (Ελληνικά 5,4,1), και γίνεται παραπομπή στις ίδιες μεταφυσικές αντιλήψεις με τις οποίες οι Λακεδαιμόνιοι έχουν ερμηνεύσει τις πτωτικές πορείες για τις κρατικές υποθέσεις.

Με βάση τα λεγόμενα του Ηρόδοτου, το σύνολο των Λακεδαιμονίων έχουν θεωρήσει ως προσβολή τις συμπεριφορές τους προς τους πρέσβεις της Περσίας, και θεωρούν ότι είναι υπεύθυνοι γι' αυτό και αποφασίζουν την αποστολή δυο εθελοντών με στόχο τον εξευμενισμό των θεών¹⁵. Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται παρεμπόδιση των διερευνήσεων για τις πραγματικές αιτίες των γεγονότων και εκτελείται συσκότιση της ιστορικής σκηνής. Μέσω του Ξενοφώντα φαίνεται ακόμη πιο πολύ ένα είδος πολεμικής ανταπόκρισης παρά μια ερευνητική στάση για τις ανθρώπινες δράσεις.¹⁶

---

¹⁵ Ηρόδοτος VII 132 κ.ε.

¹⁶ Ηλιοπούλου, Π. (2017). Σελ 39 - 42

Κεφάλαιο 1^ο : Ο Κύρος Ο Μεγάλος

1.1. Ο Κύρος ο Μεγάλος και ο κόσμος γύρω του

Το έργο του Ξενοφώντα «Κύρου Παιδεία» είναι ένα έργο σταθμός της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Αποτελεί ένα από τα πρώτα βιβλία παγκοσμίως το οποίο συγκαταλέγεται στα ιστορικά μυθιστορήματα. Στο έργο του συνδέεται άμεσα η ιστορία της εποχής και των αληθινών γεγονότων που έκανε ο Κύρος ως βασιλιάς με ιστορίες που βασίζονται στη μυθοπλασία. Στο συγκεκριμένο έργο του, ο μύθος και η ιστορία συνυπάρχουν αρμονικά και στο τέλος στο σύνολο τους καταφέρνουν να δημιουργούν ένα σπουδαίο έργο.¹⁷

Ο Κύρος ο Μέγας, το πρόσωπο το οποίο βιογραφείται στο έργο είναι αληθινό και έχει πραγματική – ιστορική παρουσία στο συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Ωστόσο, πολλά από αυτά που αναγράφονται στο έργο είναι φανταστικά γι' αυτό και συγκαταλέγεται στα μυθιστορήματα. Μέσα από το μύθο ο Ξενοφών προσπαθεί να κάνει πιο έντονη και γλαφυρή την περιγραφή του. Εκτός από τον Κύρο τον Μέγα, που είναι το κεντρικό πρόσωπο του έργου, υπάρχουν και άλλες σπουδαίες προσωπικότητες που παρουσιάζονται όπως είναι ο Αχαιμενίδων της Περσίας.

Πριν από τον Ξενοφώντα, πρώτα ο Ηρόδοτος ήταν αυτός που μίλησε και κατέγραψε στοιχεία της ζωής του Κύρου. Ο Ηρόδοτος μίλησε για εκείνον εκτενώς στο πρώτο του βιβλίο. Συγκεκριμένα, μίλησε κυρίως για την παιδική του ηλικία. Ωστόσο, το γεγονός ότι πολλά από όσα καταγράφει μπορεί να θεωρηθούν υπεράνθρωπα, τότε πολλά από όσα περιγράφει είναι πολύ πιθανό να αποτελούν και αυτά μύθους και πλασματικές ιστορίες.¹⁸

---

¹⁷ Ιωάννου, Η. (2014). Σελ 54 -59

¹⁸ Αθανασίου, Π. (2016). Σελ 45 -

Πολλοί ιστορικοί κατατάσσουν το βιβλίο του Ηροδότου προς τον Κύρο ως λαϊκή δοξασία. Όπως αναφέρουν οι λαϊκές δοξασίες υπάρχουν και έχουν καταγραφεί σε όλο το φάσμα της ιστορίας της σύγχρονης και της αρχαίας εποχής των ανθρώπων. Χαρακτηριστικό τους είναι ότι δεν ξεχωρίζουν από το μύθο και πως αποτελούν απλές ιστορίες του λαού. Οι άνθρωποι αν και ξέρουν πως οι ιστορίες αυτές είναι φανταστικές, τις κάνουν μέρος της ιστορίας τους.

Το έργο του Ξενοφώντος βασίστηκε στα όσα έγραψε ο Ηρόδοτος για τον Κύρο. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο ο Κύρος ήταν γιος του Καμβύση και της κόρης του Πρίγκιπα Μανδάνη. Ο Καμβύσης, είχε δώσει εντολή όταν ο Κύρος ήταν βρέφος να τον σκοτώσουν λόγω ενός άσχημου ονείρου που είχε δει. Ωστόσο, οι σύμβουλοί του προστάτησαν το παιδί και το έδωσαν σε ένα χορικό. Ο Καμβύσης ανακάλυψε την προδοσία αυτή δέκα χρόνια μετά, δίχως όμως να αντιδρά άσχημα. Σε αντίθεση με όσα είχε δει στο όνειρό του, ο Κύρος ήταν ένα χαρισματικό παιδί με ηγετικές ικανότητες, ο οποίος δε δίστασε να στραφεί ενάντια στην ίδια του την οικογένεια.

Ο Ξενοφών φαίνεται πως βασίστηκε σε αυτές τις πληροφορίες. Στόχος του μέσα από το βιβλίο του δεν ήταν να δώσει την ιστορική αλήθεια της προσωπικότητας του Κύρου αλλά να καταγράψει την ιστορία μέσα από την λογοτεχνική αληθοφάνεια. Οι ηγετικές ικανότητες του Κύρου τον ενέπνευσαν, ώστε να γράψει ένα από τα σημαντικότερα έργα του. Το έργο του καταλήγει να περιγράφει μέσα από το υπαρκτό – ιστορικό πρόσωπο του Κύρου τον ιδανικό βασιλιά, γι' αυτό και συγκαταλέγεται στα ιστορικά μυθιστορήματα.¹⁹

---

¹⁹ David , Alan (2010). Σελ 89 - 93

1.1.1. Συνοπτική παρουσίαση

Εντός του συγκεκριμένου κεφαλαίου γίνεται προσπάθεια της κατάδειξης της συμπεριφοράς που έχει ο Κύρος προς το σύνολο των ακολούθων του, των φίλων του, της οικογένειάς του αλλά και προς όλους τους λαούς, με στόχο την παρουσίαση των χαρακτηριστικών του και των ιδιαίτερων ικανοτήτων που διαθέτει, μέσω των συναναστροφών του. Η προσπάθεια του Ξενοφώντος για την δημιουργία ιδανικών ηγετών έχει αποτελέσει την επιστράτευση μιας μεγάλης ομάδας από πρόσωπα τα οποία θα ενίσχυαν τον στόχο του. Με αυτό τον τρόπο, εντός του έργου του γίνεται το κάλεσμα όλων αυτών των προσώπων για να διαδραματίσει το καθένα με ξεχωριστό τρόπο τον ρόλο του. Το σύνολο αυτών των χαρακτήρων μπορεί να είναι σχεδιασμένοι αποκλειστικά από τον συγγραφέα, που από την μια μπορεί να κάνει υιοθέτηση γνωστών χαρακτήρων προς αυτόν αλλά όχι προς τον αναγνώστη και από την άλλη μπορεί να εμπεριέχει σύνολο πραγματικών ιστορικών προσωπικοτήτων, για παράδειγμα του Κύρου, του Κροΐσου και του Αστυάγη²⁰.

Εντός της παρούσας εργασίας θα γίνει ενασχόληση προσωρινή και επιλεκτική με περιορισμένο αριθμό σημειόντων προσώπων τα οποία είχαν άμεση σχέση με τον Κύρο και είχαν συνάψει φιλικές σχέσεις ή σχέσεις εμπιστοσύνης.

---

²⁰ Tatum, James (1989). Σελ, 87

1.1.2. Σύντομη ιστορική αναδρομή του Κύρου του Μεγάλου

Ο Κύρος ο Μέγας αποτελεί αυτόν που ίδρυσε την αυτοκρατορία της Περσίας. Η νίκη των Μήδων, των Λύδων και των Βαβυλωνίων τον 6ο αιώνα π.Χ. ήταν η αιτία για την ένωση μιας ενιαίας αυτοκρατορίας η οποία θα επεκταθεί στη συνέχεια στην Ινδία και την Μεσόγειο θάλασσα. Ο Κύρος είχε την δυνατότητα να εκτελεί διακυβέρνηση για τις κτήσεις τους και να ιδρύσει το βασίλειό του, το οποίο αποτέλεσε την πιο μεγάλη δύναμη για τον κόσμο εκείνης της εποχής. Υπολογίζεται ότι γεννήθηκε το 600π.Χ. Ο πατέρας του ήταν ο Καμβύσης Α' σημαντικός δυνάστης από την δυναστεία των Αχαιμενιδών²¹.

Με βάση τις πληροφορίες του Ηρόδοτου, ο Κύρος από όταν ήταν παιδί αφέθηκε στα βουνά και μπόρεσε να επιζήσει λόγω του θηλασμού από μια λύκαινα, ενώ στη συνέχεια μεγάλωσε μαζί με έναν βοσκό. Το 585 π.Χ. έγινε η διαδοχή του θρόνου του πατέρα του για την περιοχή της Περσίας που ονομαζόταν Ανσάν. Μετά από λίγο καιρό, πραγματοποιήθηκαν εξεγέρσεις ενάντια στις κυρίαρχες αυτοκρατορίες και μάλιστα περισσότερο ενάντια στους Μήδους. Εντός τριών ετών, μπόρεσε να νικήσει τους Μήδους και να τους φερθεί επιεικώς, αφού πραγματοποίησε της ενσωμάτωσή τους στην αυτοκρατορία. Ακολούθως, ενστερνίστηκε μεγάλο νομοθετικό ποσοστό για μεθόδους, τις οποίες χρησιμοποίησε για να τους κυβερνήσει. Ο Κύρος ο Μέγας αναδείχθηκε, μέσω της στρατηγικής του, σε έναν από τους μεγαλύτερους και επικρατέστερους πολέμαρχους της Αρχαίας εποχής βλ, επόμενη εικόνα

1)

---

²¹ Gray, Vivienne, J., (2011). 77 - 79

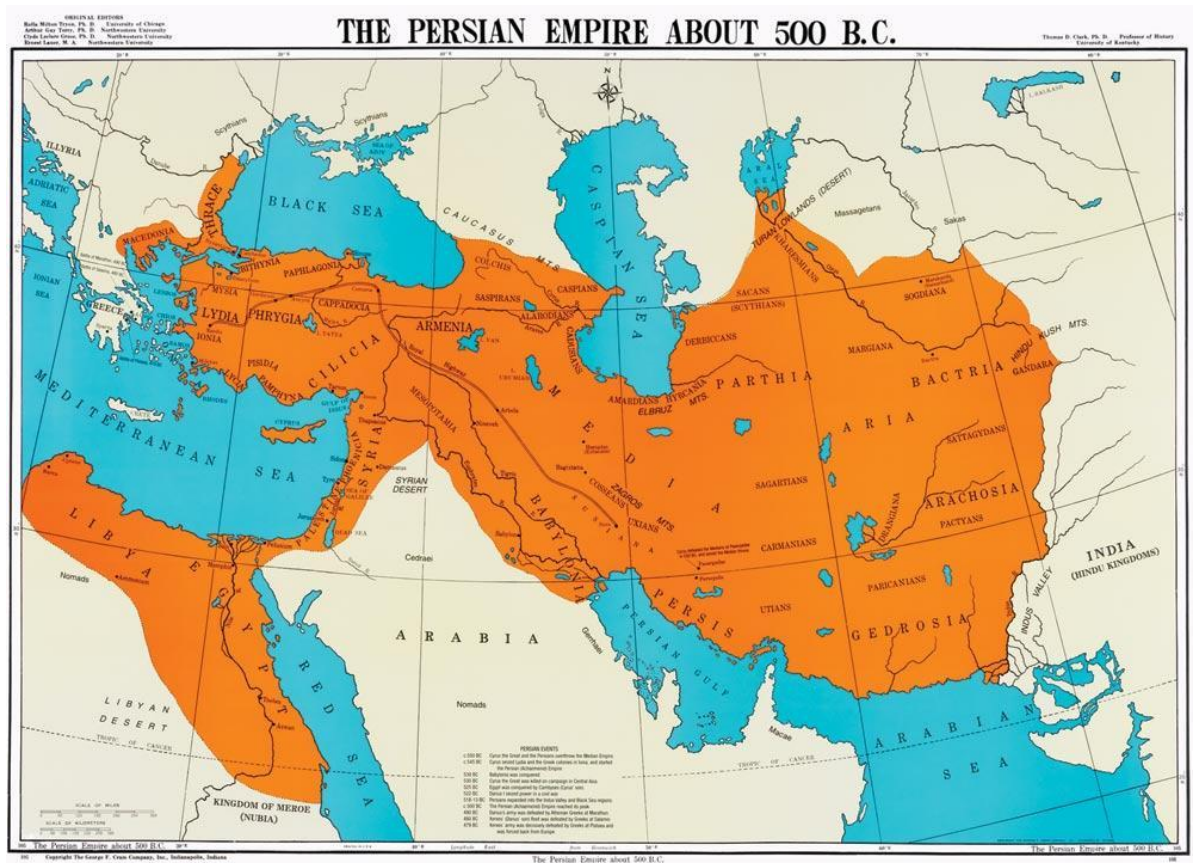

Εικόνα 2: Ο Κύρος ο Μέγας (Πηγή: Μηχανή του Χρόνου, 2017)

Το όνομα Κύρος έχει Λατινική προέλευση. Η Λατινική λέξη *Cyros* προέρχεται από την ελληνική λέξη κύρο. Παρεμφερή ονόματα έχουν καταγραφεί και σε άλλες γλώσσες, με τη σημασία τους να αλλάζει σε κάθε μία από αυτές. Οι πρώτοι που μελέτησαν την σημασία του ονόματος ήταν οι αρχαίοι Έλληνες ιστορικοί Πλούταρχος και Κτησίας. Οι ιστορικοί αυτοί ανέφεραν ότι ο Κύρος είναι ένα όνομα που προέρχεται από το *Kuros*, που σημαίνει ήλιος. Η άποψη τους αυτή εξηγείται βάσει της ετοιμολογία. Στα λατινικά ο ήλιος είναι *Khor*, μια λέξη που έχει ίδια ρίζα με τον *Kuros*. Σε αυτό το σημείο είναι σωστό να αναφερθεί ότι ο πρώτος βασιλιάς της Περσία ονομάζονταν *Sun*, δηλαδή Ήλιος, επομένως έχει άμεση συσχέτιση με τον Κύρο τον Μέγα καθώς τα ονόματά τους έχουν την ίδια σημασία.

Η ακόλουθη δοκιμασία προέρχεται από τον βασιλιά Κροίσο της Λυδίας, ο οποίος επιτέθηκε στην Περσία το 546 π.Χ. Ο Κύρος απώθησε τους εισβολείς και η καταδίωξή τους γινόταν στη Λυδία, όπου έγινε μια οριστική μάχη στην πεδιάδα του Θυμβρών. Ο Κροίσος καταστράφηκε, παρέδωσε τον αγώνα και επέστρεψε στην πρωτεύουσα του, τις Σάρδεις. Ο Κύρος τον ακολουθούσε και κατέστρεψε το έθνος. Χάρισε στη ζωή του Κροίσου και ο καλός τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρθηκε στους κατοίκους της Λυδίας ‘αγκυροβόλησε’ τη βοήθεια της ένοπλης δύναμης της. Το 539 π.Χ. στόχευσε το πλούσιο βασίλειο της Βαβυλώνας, το οποίο ήταν στα ανατολικά, ενώ συνολικά η έκτασή του βασιλείου των Περσών έπειτα από την βασιλεία του Κύρου περιελάμβανε τεράστια εδάφη, από τις Ινδίες στα Ανατολικά μέχρι την Ελλάδα στα δυτικά (βλ, επόμενη εικόνα 2).

Εικόνα 3: Η Περσική αυτοκρατορία κατά την εποχή του Κύρου του Μεγάλου (Πηγή: www.aias.gr)

Οι Βαβυλώνιοι δεν ήταν ευχαριστημένοι με τη διοίκησή τους και εμπνεύστηκαν από τον τρόπο που αντιμετώπιζε ο Κύρος τους Λύδους που είχαν ηττηθεί, και έτσι παραδόθηκαν χωρίς αντίσταση. Ο άτακτος θρίαμβος στη Βαβυλώνα περιελάμβανε επίσης την κατάκτηση της Συρίας και της Παλαιστίνης. Ο Κύρος προχώρησε στην ανθρωποκεντρική του ρύθμιση και αναθεώρησε πολλές επαίσχυντες πράξεις προηγούμενων διοικήσεων. Μια ζωτική ευκαιρία ήταν η συναίνεση που έδωσε για να επιστραφούν οι Εβραίοι στη χώρα τους, από την οποία οι Βαβυλώνιοι τους είχαν διώξει πενήντα χρόνια νωρίτερα. Η Περσική Αυτοκρατορία εκτείνεται προς τον Ινδό ποταμό στα ανατολικά, προς τα βόρεια συναντάται μέχρι τη λίμνη Άραλ, την Κασπία Θάλασσα και τη Μαύρη Θάλασσα, ενώ στη Δύση με τη Μεσόγειο. Ήταν το κοινωνικό και πολιτικό κομβικό σημείο του κόσμου.

Ο Κύρος, τώρα γνωστός ως "Μεγάλος", ονομάστηκε "Κυρίαρχος της Βαβέλ, της Ακκαδίας, της Σουμέριας και για τα τέσσερα τμήματα του κόσμου". Παρά το γεγονός ότι ο τομέας της αυτοκρατορίας του δεν είχε εξασθενήσει από οποιαδήποτε εξουσία, ο Κύρος χρειαζόταν νέες νίκες. Το 530 π.Χ. άρχισε να πολιορκεί τους Μασσαγέτες, φυλές που έμεναν σε νομάδες ανατολικά της Κασπίας Θάλασσας στην κεντρική Ασία. Οι Πέρσες κέρδισαν τις βασικότερες μάχες του πολέμου, όμως το επόμενο έτος, ο Κύρος δολοφονήθηκε σε αγώνα. Οι στρατιώτες του δεν μπορούσαν να πάρουν το σώμα του. Λέγεται ότι η βασίλισσα των Μασσαγετών αφαίρεσε το κεφάλι του και το τοποθέτησε με μια γεμάτη από αίμα τσάντα, λέγοντας ότι ο Πέρσης άρχοντας θα μπορούσε να έχει τόσο πολύ αίμα όσο χρειαζόταν. Ούτε το ότι πέθανε ούτε η συντριβή του εξασθένησαν την περσική αυτοκρατορία. Ο Κύρος εγκατέλειψε μια συντονισμένη ένοπλη δύναμη με μια ιδιαίτερη αξιολογική αλυσίδα που ενθάρρυνε την εξέλιξη της διαδοχής του παιδιού του. Ο Καμβύσης Β΄ ήταν αυτός που καθοδήγησε τον Περσικό λαό να θριαμβεύσει ενάντια στους Μασσαγέτες, πήρε το σώμα του πατέρα του και το επέστρεψε στην πατρίδα του για να τον θάψει στην πρωτεύουσα του βασιλείου, τους Πασαργάδες.

Η οικοδόμηση της αυτοκρατορίας από τον Κύρο, έγινε μέσω στρατιωτικής ισχύος και των ικανοτήτων που είχε για να επιτύχει αφομοιώσεις των ηττημένων. Με βάση το σύνολο των σωζόμενων κειμένων, αποτελούσε ένα είδος εξαιρετικού ηγέτη, ο οποίος ήταν σε θέση να μεταδίδει ενθουσιασμό στο στράτευμά του με στόχο να νικάει πιο ισχυρές δυνάμεις. Το ταλέντο του Κύρου ήταν εμφανές στον τρόπο διακυβέρνησης του λαού τόσο του δικού του όσο και των άλλων. Χαρακτηριζόταν από μετριοπάθεια στο τρόπο που μεταχειριζόταν τους λαούς και ήταν ανεκτικός στο σύνολο των τοπικών θρησκειών και με αυτό τον τρόπο μετέτρεπε τον εχθρό του σε σύμμαχο. Έτσι, το σύνολο της αυτοκρατορίας του μπορούσε να διατηρηθεί ακέραιο για μεγάλο χρονικό διάστημα, έως τη στιγμή που ήρθε ο Μέγας Αλέξανδρος, ο οποίος αποτέλεσε και το εφαλτήριο της μεγάλης πτώσης της Μεγαλύτερης αυτοκρατορίας που είχε γνωρίσει ως τότε ο κόσμος.

1.2. Η οικογένεια του Κύρου

Θα γίνει έναρξη της παρουσίασης με τον όρο του ‘‘οίκου’’ του Κύρου, ‘‘όπως αντίστοιχα ο Ξενοφώντας το παραθέτει στην έναρξη του κειμένου με την αναφορά του στο πολίτευμα και τις επεκτάσεις των σκέψεων για τις διοικήσεις των οίκων. Οι αλλαγές από τις δημόσιες στις ιδιωτικές υποθέσεις, όπως αναφέρεται από τον Tatum (1989)²² αποτελούν τυπικές των διατάξεων του Ξενοφώντα για να μπορούν να γίνουν οι ανιχνεύσεις των αλληλοσυνδέσεων μεταξύ των δύο δημόσιων και ιδιωτικών τρόπων ζωής, της πόλης και του οίκου, όπως έχουν οργανωθεί με βάση παρόμοιο σύστημα αρχών²³.

Με τον ίδιο τρόπο και ο Αριστοτέλης, έχει υποστηρίξει ότι τα δεδομένα της πολιτικής ζωής και οι πολιτικές συζητήσεις δεν θα είναι σε θέση να γίνουν φανερές

---

²² Tatum, James (1989). 44.

²³ Anderson J., K., (1974). 55 - 59

αποκλειστικά και μόνο με το να γίνεται συνδυασμός του οίκου²⁴. Γίνεται χρήση της Οδύσσειας από τον Αριστοτέλη και του οίκου του Κύκλωπα, ένα είδος διαφορετικής κοινωνίας, η οποία λειτουργεί απομονωμένη από το σύνολο των άλλων ανθρώπινων κοινωνιών. Μέσω αυτού του παραδείγματος, γίνεται αναπαράσταση της πρώτης οικίας, η οποία βρίσκεται χρονολογικά πριν από την κώμη και την πόλη²⁵. Σε αυτό το σημείο αποδίδεται μια διαφορετική οπτική που διαθέτει ο Ξενοφώντας, σχετικά με τις ιεραρχήσεις του συνόλου των κοινωνικών οντοτήτων.

Ο Ξενοφών υποστηρίζει ότι ο οίκος αποτελεί το σημαντικότερο και χρησιμότερο παράδειγμα για τις πολιτείες και τις διακυβερνήσεις. Το δικό του μοντέλο αποτελεί τον ελληνικό οίκο, ο οποίος εμπεριέχει σύνολο δούλων, ελεύθερων ανδρών οι οποίοι έχουν υποταχθεί στους επικεφαλής των οικογενειών. Και ακόμη, κάνει την παραβολή του ηγέτη με τον πατέρα. Οι άξιοι ηγέτες οφείλουν να είναι υπεύθυνοι προς το άθροισμα των μελών των κοινοτήτων, αντίστοιχα ο πατέρας θα πρέπει να λειτουργεί με υπευθυνότητα προς τον οίκο²⁶. Ο οίκος που ζει ο Κύρος εμπεριέχει τον πατέρα του, τον Καμβύση, την Μανδάνη που είναι η μητέρα του, τον Αστυάγη που είναι ο παππούς του, τον Κυαξάρη που είναι ο θεός του και τα δύο παιδιά του που είναι ο Καμβύσης και ο Κυαξάρης. Η σύντροφος του Κύρου δεν αναφέρεται σχεδόν καθόλου και δεν είναι φανερό ότι κατέχει κάποιον σημαντικό ρόλο εντός του έργου.

Η εμφάνιση της μητέρας του γίνεται στο πρώτο βιβλίο (1.3.15-18) στο οποίο και συνομιλεί με τον γιό της, με απουσία από την άλλη της κατοχής σημαντικού ρόλου. Ο ρόλος της είναι να διαμεσολαβήσει μεταξύ του Κύρου και του παππού του²⁷. Σε εκείνο το σημείο του έργου, ο Κύρος έχει αποδεχτεί την πρόσκληση για να μείνει δίπλα στον παππού του στη περιοχή της Μηδίας έπειτα από την φυγή της μάνας του στην Περσία. Η Μανδάνη προσπαθεί να κάνει προβολή των συνεπειών από την μακρόχρονη παραμονή της στον τόπο που κατάγεται. Μέσω ερωτήσεων που

---

²⁴ Christesen, P. (2006), pp. 47-65.

²⁵ Tatum, James (1989). Σελ 77

²⁶ Βλ. Κύρου Παιδεία 1.1.1.

²⁷ Due, B. (1989). Σελ, 88

του απευθύνονται γίνεται προσπάθεια να του αλλάξει την γνώμη, από την άλλη ο Κύρος εμμένει στην αρχική του γνώμη, χρησιμοποιώντας το επιχείρημα ότι θέλει να εκπαιδευτεί στην ιπασία, λόγω του ότι στην Περσία δεν υπάρχει τέτοιου είδους ανάπτυξη (1.3.3.).

Εδώ θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι το περσικό διδακτικό πλαίσιο προσπάθησε να επιτύχει συμμόρφωση με το νόμο γι' αυτό και τα παιδιά στάλθηκαν στα περσικά σχολεία για να μάθουν να συμπεριφέρονται με τον ίδιο κώδικα δικαιοσύνης (1.2.6). Το κύριο σημείο που ανέδειξε ο Ξενοφώντας εδώ είναι ότι οι νόμοι και το πλαίσιο κατάρτισης είχαν κατασκευαστεί προς όφελος όλων. Οι νεαροί ακολούθησαν αξιόπιστα, με βάση το όφελος του καθενός, όσα μάθαιναν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και θεωρούνταν μια απογοητευτική επίδειξη σε περίπτωση που ενεργούσαν με στενόμυαλο τρόπο. Οι Πέρσες απαίτησαν ένα αυστηρά καλό πρότυπο που ήταν εξίσου ισότιμο για όλους. Ο Κύρος, ωστόσο, βέβαιος ότι έχει το αίσθημα της δικαιοσύνης, εγγυάται στη μητέρα του ότι έχει μεγάλη εμπειρία στην δικαιοσύνη, έτσι ώστε στο παρελθόν να είχε επιλεγεί από έναν εκπαιδευτικό του, να κρίνει δύο νεαρούς, έναν από τους οποίους είχε κλέψει το χιτώνα του άλλου (1.3.15-17). Ωστόσο, απορρίφθηκε για την απόφασή του, καθώς έκρινε τι ταιριάζει και δεν αποφάσισε σε ποιον ανήκει το ρούχο.

Ο Κύρος θα αναζητήσει προτροπή από τον παππού του για θέματα ισότητας, ωστόσο οι Μήδοι δεν έχουν ίδιους κανόνες με τις αρχές των Περσών. Η Μανδάνη, σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα, χρησιμοποιήθηκε από τον Ξενοφόντα για να ξεκαθαριστεί το είδος της δικαιοσύνης που ο Κύρος είχε αποκτήσει στην Περσία σχετικά με τους νόμους και την ισότητα. Μια κουλτούρα που πρόσθεσε στον μετριασμό της ατρόμητης υπερβολικότητας, η οποία εξημερώνει την γνώση και εξουδετερώνει την ταυτότητα. Το περσικό διδακτικό πλαίσιο βγήκε ουσιαστικά προς όφελος όλων των Περσών (1.2.2). Ομοίως, ο Κύρος έδειξε αυτό το θεμελιώδες περσικό πρότυπο, τείνοντας προς όφελος όλων και διευρύνοντας παγκοσμίως τις πεποιθήσεις περί δικαιοσύνης πέρα από τα περίχωρα της Περσίας στην προσπάθειά του να αλλάξει τον κόσμο και να δημιουργήσει μια αυτοκρατορία που θα

αντιμετώπιζε τα θέματα των υποκειμένων της²⁸. Ένα ακόμη σημαντικό πρόσωπο είναι ο παππούς του Κύρου, ο Αστυάγης, ο οποίος επίσης φαίνεται ακριβώς στο κύριο βιβλίο του έργου, αλλά αναλαμβάνει ένα ζωτικό μέρος καθώς περνάει στον εγγονό του την λατρεία της ιππικής και το σύνολο των καθημερινών συνηθειών των Μήδων²⁹.

Αυτή η συμπεριφορά δεν είναι δυνατό να του διδάχθηκε στην Περσία, αλλά από τους υπολογισμούς που έγιναν φαίνεται πως είναι ένα δημιούργημα του ίδιου του Κύρου³⁰. Ο Ξενοφών απεικονίζει την εκπληκτική ικανότητα του Κύρου να εξυπηρετεί τον παππού του και τους συντρόφους του και παράλληλα την αυξημένη διάθεση του για ομιλία. Αυτά τον βοήθησαν να επικεντρωθεί στη προετοιμασία του, και να συγκεντρωθεί στην εκπαίδευση του στην Περσία. Τα παραπάνω αποτελούν γνώρισμα της υπέρμετρης φιλομάθειας που τον χαρακτήριζε³¹. Η διαμονή του Κύρου κοντά στον παππού του είχε πολλά πλεονεκτήματα, γιατί εκεί ο παππούς του είχε πολυάριθμους συντρόφους, οι οποίοι έγιναν φίλοι μαζί του και τον βοήθησαν στην εκπαίδευση του. Όταν οι γονείς του έλειπαν, οι σύντροφοι στρέφονταν προς τον Κύρο όταν απαιτούσαν κάτι. Ο Ξενοφών, εντός δύο επεισοδίων που συνέβησαν στη Μηδία, αποκαλύπτει τον χαρακτήρα του Κύρου και την επιθυμία του για θρίαμβο. Επιπλέον, αναφέρει τα αναμφισβήτητα χαρακτηριστικά του, τα οποία χρησιμοποιούσε για να εκπληρώνει τις επιθυμίες των οπαδών του για τιμές και ανταμοιβές τους³².

Η πρώτη σκηνή στη Μηδία είναι η πρώτη του εμπειρία στο κυνήγι³³. Ο Αστυάγης, υποσχόμενος στον μικρό Κύρο ότι θα κάνει χρήση των αλόγων του (1.3.14) για να εξασκηθεί στον βασιλικό κήπο, αποφάσισε να χρησιμοποιεί κάθε ένα από τα ζώα εκεί, τον ώθησε να παραμείνει μαζί του. Ο Κύρος σε εκείνο το σημείο ζήτησε από τον παππού του να του δώσει την ευκαιρία να πάει να κυνηγάει έξω από τον αυτοκρατορικό κήπο. Εκεί ο Κύρος δεν μπορούσε να ελέγξει την επιθυμία του να

²⁸ Whidden, C. (2007), σελ. 539-567.

²⁹ Whidden, C., (2008), σελ.31-62.

³⁰ Reisert, J., (2009). Σελ. 23- 41

³¹ Due, B. (1989). Σελ. 33-39

³² Yun Lee Too., (1998) σελ. 301

³³ Too, Yun Lee, Xenophon's Cyropaedia (2009), σελ. 282 - 302

κυνηγάει τα ζώα, έτσι εκτέλεσε ένα ελάφι που έθεσε σε κίνδυνο τη ζωή του. Σε εκείνο το σημείο σφαγιάζει ένα άγριο χοίρο που κινείται επικίνδυνα προς αυτόν.

Αυτή ήταν η κυνηγητική κίνηση του Κύρου. Η δεύτερη σκηνή διαδραματίζεται με την ένταξή του στις ασκήσεις μάχης (1.4.21). είναι υπεύθυνος για τη ρύθμιση επίθεσης των Μήδων στο παιδί του Ασσυριανού ηγεμόνα που βγήκε για να κυνηγήσει στην περιοχή της Μηδίας. Αυτή η σκηνή ενεργοποιεί την ανάπτυξη των στρατιωτικών ικανοτήτων του³⁴. Ο Ξενοφώντας επικεντρώνεται στα νεανικά χρόνια του Κύρου, κάτι που δεν ήταν τακτικό στην αρχαία Ελληνική λογοτεχνία, με εξαίρεση την αναφορά του Ομήρου στην γνωστή απεικόνιση του μικρού Αστυάνακτα στην Ζ' ραψωδία της Ιλιάδας. Σε αυτό το σημείο της παραμονής του Κύρου, απεικονίζεται με χαρακτηριστικά ειλικρίνειας, ζεστασιάς, γνησιότητας και ομιλητικότητας και αναδύεται το γνώρισμα της φιλανθρωπίας του και αυτό φαίνεται από τις συνδέσεις που δημιούργησε με τον παππού και τους συνεργάτες του στη Μηδία.

Ο Κύρος αποδεικνύει τη σαφή αγάπη του παππού του και την εκτίμησή του σε αυτόν από την πρώτη κιόλας φορά που συναντιούνται. Ο Κύρος πίστευε ότι τα άτομα που κυβερνούν θα χρειάζεται να είναι διαφορετικά από τα άτομα που διοικούνται, θα έπρεπε να εμφανίζονται ως κάτι άλλο, δηλαδή θα έπρεπε να είναι καλύτερα και γοητευτικά, σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Due (1989) στο έργο του.³⁵ Παρατηρείται με τον τρόπο αυτό μετά το θρίαμβο του Κύρου στη Βαβυλώνα ότι αλλάζει τον τρόπο ντυσίματος και ακολουθεί τις τάσεις του παππού του. Πιστεύει ότι η αριστεία θα καλύψει τις ατέλειές του και θα τον καταστήσει απλούστερο για τους άλλους. Σε αυτές τις γραμμές, ο Κύρος επηρεάστηκε βαθιά από τον τρόπο ζωής του παππού του. Ένας άλλος επιτακτικός χαρακτήρας της οικογένειας του Κύρου είναι ο πατέρας του, ο Καμβύσης, που εμφανίζεται σε μερικά έργα του βιβλίου. Ξεκινώντας από την κύρια συζήτηση μεταξύ πατέρα και παιδιού, ο Καμβύσης δίνει συμβουλές στον Κύρο πριν από την πρώτη του στρατιωτική εμπειρία κατά των Ασσυρίων (1.6.2 - 2.1.1). Ο

³⁴ Gera, Deborah, Levine, (1993). Σελ., 29

³⁵ Due, B. (1989). Σελ., 112 - 117

Κύρος εκείνη την εποχή ήταν πολύ νέος και χωρίς εμπειρία και ήταν απαραίτητες οι προτροπές από έναν μεγαλύτερο και πιο έμπειρο άνθρωπο.

Ο Κύρος ακολουθεί αδιαμφισβήτητα το σύνολο των συμβουλών του πατέρα του για τα θρησκευτικά ζητήματα, καθώς συχνά αποδίδει θυσίες στα θεϊκά όντα προηγουμένως από αξιοσημείωτες στρατιωτικές δραστηριότητες και δωρίζει το άθροισμα των λαφύρων μετά από νίκες³⁶. Το άλλο θέμα που δημιουργήθηκε από τον Καμβύση είναι οι ασκήσεις κατασκευής της στρατιωτικής οργάνωσης, ζήτημα που απαιτούσε πολλά πράγματα, όπως εξέφρασε ο Ξενοφών στην παρουσίασή του (1.1.1). Τον διδάσκει πώς να αντιπροσωπεύει την ανθρωπότητα και να μετατραπεί σε τέλειο πρωτοπόρο. Όλα τα εισαγωγικά τμήματα του έργου αφορούν το θέμα της συναίνεσης και της σωματικής ενίσχυσης των πολεμιστών του Καμβύση, υπογραμμίζοντας την εκούσια υποταγή, καθώς η υπακοή από εξαναγκασμό δεν είναι επαρκής. Ο C. Nadon υποστηρίζει πως μπορούμε να καταλάβουμε τη βίαιη αντίδραση του δασκάλου, καθώς έχουμε στο μυαλό μας πως η εκπαίδευση στην Περσία περιορίζεται αποκλειστικά στους πλουσίους. Εδώ ο Κύρος έκανε την αναδιανομή των πλουτών με βάση τι ταιριάζει και όχι σε ποιον ανήκει. Σε μία βασιλευόμενη κοινωνία, όπως η Περσία, οι πολίτες της θα πρέπει να ασκούνται στην αρετή. Για να επιτευχθεί αυτό χρειάζονται τα προαπαιτούμενα για την καλλιέργεια και την άσκησή τους σε αυτή. Η εκπαίδευση απαιτεί ένα ικανοποιητικό ποσοστό άνεσης και πλούτου. Γι' αυτό θα μπορούσαμε να καταλάβουμε τη «νομιμότητα» της απόφασης του Κύρου. Όμως κάτι τέτοιο θα μπορούσε να αποβεί καταστρεπτικό για την κοινωνία. Η απόφαση θα πρέπει να λαμβάνεται πάντα με βάση τους νόμους³⁷. Αν οι αρχηγοί φαίνονται πιο διορατικοί από την ένοπλη δύναμη, εκείνη τη στιγμή σκόπιμα οι μαχητές θα επιθυμήσουν να ακολουθήσουν³⁸.

Επιπλέον, οι αρχηγοί πρέπει να είναι ο υποστηρικτές τους έχοντας κατά νου τον τελικό στόχο, να πάρουν την αγάπη τους. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι ο μεγάλος στρατηγός είναι ο άνθρωπος που προνοεί και αναγνωρίζεται από την αφοσίωσή του

---

³⁶ Gera, Deborah, Levine, (1993). Σελ 31

³⁷ Christopher Nadon, (2001), σελ.48-49.

³⁸ Anderson J., K., (1974). Σελ, 34

και την επιμελή δουλειά του. Για να καταδείξει πόσο ζωτικής σημασίας είναι για τον Κύρο η φροντίδα της ένοπλης δύναμής του, του παρουσιάζει ένα υποθετικό σενάριο (1.6.9). Επιπλέον, το να έχει η ένοπλη δύναμη φαγητό να τρώει είναι ένα από τα ζωτικά στοιχεία για το καρποφόρο αποτέλεσμα της αποστολής. Σε αυτό το σημείο δίδει μια σειρά απο συμβουλές για τη σωστή στρατιωτική οργάνωση και αυτές οι συμβουλές δίνονται ως ερωτήσεις και απαντήσεις που μας υπαινίσσονται τον Σωκρατικό έλεγχο, διότι με ερωτήματα που φαίνονται υπερβολικά απλοποιημένα, οδηγεί τον Κύρο να καταλάβει ότι δεν ήταν έτοιμος να επιβλέπει τα διοικητικά μόνο με τα προσωπικά γνωρίσματα που είχε, και να φτάσει να απορεί, δηλαδή να αισθάνεται αμήχανα.

Κατά συνέπεια, ο Καμβύσης είναι έτοιμος να δείξει τις τεχνικές του, με αφορμή έναν εκπαιδευτή που είχε πάρει για να εκπαιδεύσει τη στρατιωτική μεθοδολογία αυτή στον μικρό Κύρο και όταν έφτασε η ώρα της πληρωμής συνειδητοποίησε ότι, είχε παραμελήσει να δείξει στο παιδί του αυτή τη δεξιοτεχνία³⁹. Γίνεται αναφορά του Κύρου στον πατέρα του, ότι εκείνος τον διόρισε ως «πάνυ ικανούς την ιατρικὴν τέχνην» με στόχο την προσφορά των υπηρεσιών του στο στράτευμα, και ο Καμβύσης έχει επισημάνει ότι εκείνο που είναι πιο σημαντικό είναι το στρατόπεδο να διατηρείται σε υγιή επίπεδα, με στόχο να μην δημιουργούνται ασθένειες στους στρατιώτες. Πιο συγκεκριμένα, χρειάζεται να γίνει επιλογή στρατοπέδου εντός περιοχών που είναι υγιείς και όχι ασθενείς, και γι' αυτό θα λειτουργούσε ως κριτήριο το σώμα και το χρώμα των μόνιμων κατοίκων των περιοχών αυτών. Ακολούθως, για την διατήρηση των πολεμιστών σε άριστη φυσική κατάσταση χρειάζεται να τους παρέχονται επιβραβεύσεις και ενθαρρύνσεις μέσω επαίνων, και αναγκαία είναι η δημιουργία προσδοκιών σε κάθε στρατιώτη. Από την άλλη, γίνεται η παρατήρηση ότι υπάρχει μεγάλη δυσκολία στην επιβολή των νεότερων ανδρών να υπακούσουν, λόγω αυτού ο Καμβύσης έχει προχωρήσει στην μελέτη ενός συστήματος που βασίζεται στην ανταμοιβή και την τιμωρία και αυτό θεωρεί ότι αποτελεί τον πιο βασικό τρόπο για την επίτευξη της πειθαρχίας.

---

³⁹ Gera, Deborah, Levine, (1993). Σελ, 98

Η πειθαρχία δεν θα πρέπει να είναι αναγκαστική αλλά ηθελημένη, τα στρατεύματα να υπακούσουνε, όταν είναι δεδομένο ότι οι αρχηγοί ενεργούν προς το συμφέρον τους⁴⁰ όπως και οι ασθενείς ακούν προσεκτικά τους ιατρούς και τα πληρώματα των πλοίων τους καπετάνιους αντίστοιχα. Ακολούθως, ο Κύρος διερωτάται ποιος τρόπος θα είναι ο πιο σωστός για την απόκτηση καλής φήμης και με ποιο συνετό τρόπο θα γίνει συμπαθής από το σύνολο των στρατιωτών του. Ο Καμβύσης απαντά ότι ο πιο σωστός τρόπος είναι να είναι στην πραγματικότητα συνετός αλλά και σοφός. Ο Καμβύσης κάνει χρήση ενός μεγάλου αριθμού από παραδείγματα με στόχο να προχωρήσει σε διασαφήνιση της θέσης του. Τον συμβουλεύει ακόμη και σχετικά με την φυσική αντοχή και το βαθμό καρτερικότητας που θα χρειαστεί να τον διακατέχει ως στρατηγό ως προς το σύνολο των έντονων καιρικών συνθηκών⁴¹.

Τελικά, ο Καμβύσης, κρίνει απαραίτητο να κάνει αναφορά σε άλλα τέσσερα στάδια τα οποία πρέπει να προσεχθούν, με στόχο τις σωστές αντιμετώπισεις των εχθρών και εν γένει την διδασχή της τέχνης του πολέμου. Πρώτον, κάποιος θα πρέπει να διαθέτει επιβουλή, να μπορεί να κρύψει τις σκέψεις του, τον δόλο του, να είναι απατεώνας, να μπορεί να κλέψει και να αρπάξει (1.6.26). Όταν ο Κύρος άκουσε αυτά τα λόγια, έμεινε άναυδος και χρησιμοποίησε την φράση «ὦ Ἡράκλειος» οἶον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι;»⁴² τότε, ο Καμβύσης απαντά ότι με στόχο να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να υπάρχει δικαιοσύνη και νομιμότητα. Ο Κύρος, δεν σταματά να προβληματίζεται καθώς, όταν ήταν παιδί είχε διδαχθεί με αντίθετο τρόπο.

Ο Καμβύσης προχωρά σε επισήμανση που αφορά το σύνολο των φίλων και των εχθρών του, ότι χρειάζεται να γίνει τήρηση των κανόνων όταν είναι με κάποιον φίλο του και να μπορεί να βλάψει κρυφά τον εχθρό του. Ἦτοι, είχε διδαχθεί το σύνολο των απαραίτητων δεξιοτήτων για τον πόλεμο, όσο είναι παιδί και αυτό αποτελεί για τον ίδιο μια μορφή παραπλάνησης⁴³.

---

⁴⁰ Reiser, Joseph R., (2009), σελ 296- 315.

⁴¹ Too, Yun Lee, Xenophon's Cyropaedia: (1998) σελ 282-302

⁴² Κύρου Παιδεία 1.4.1

⁴³ Nadon, Christopher, (1996), pp. 361-374.

Ο Κύρος εκφράζει την απορία που έχει σχετικά με τις διακρίσεις μεταξύ των φίλων και των εχθρών, διακρίσεις που δεν έχουν γίνει από το αρχικό στάδιο της εκπαίδευσής του (1.6.30). Με αυτό τον τρόπο, ο Καμβύσης προχωρά σε αφήγηση μιας ιστορίας για έναν πρώην δάσκαλο (1.6.31-32). Αφού διενεργεί μια αναδρομική αφήγηση αναφέροντας την ύπαρξη ενός δασκάλου στην Περσία, ο οποίος προσπαθούσε να διδάξει στα παιδιά την δικαιοσύνη (1.6.31), ήτοι να μην εξαπατήσουν, να μην λένε ψέματα, ούτε να συκοφαντούν και να συμπεριφέρονται με συγκεκριμένο τρόπο στον φίλο και με συγκεκριμένο τρόπο στον εχθρό⁴⁴. Φαίνεται ότι ο Ξενοφώντας επιχειρεί με χρήση Ελλήνων δασκάλων να βοηθήσει τους αναγνώστες να κατανοήσουν την έννοια της δικαιοσύνης και ακολούθως να αποδώσει στην ελληνική γλώσσα το σύνολο συμβουλών για τον τρόπο με τον οποίο θα προχωρήσει σε νίκη των εχθρών, οι οποίοι υπερέχουν.

Έτσι, υπαγορεύει ότι δεν πρέπει να γίνεται χρήση των ίδιων τεχνικών αλλά να γίνεται εύρεση νέων τρόπων. Καταληκτικά, από την συζήτηση αυτή μπορούν να εξαχθούν πολλά συμπεράσματα. Από την μια μέσω αυτού του διαλόγου γίνεται φανερός ο πλήρης κύκλος και όλες οι πλευρές των περιεχομένων αλλά και το σύνολο των χαρακτηριστικών της δομής. Αρχίζουν να ολοκληρώνονται πολλά από τα θρησκευτικά ζητήματα, με έννοιες όπως η ευσέβεια, η προσφορά θυσίας και οι ερμηνείες των οiwών (1.6.1-2, 1.6.25-27). Αυτό το μέρος του λόγου, έχει μεγάλη χρησιμότητα διότι ο Καμβύσης μπορεί να κάνει μεταφορά μεγάλου ποσοστού πληροφοριών σχετικά με σύνολο ζητημάτων που έχουν στρατιωτικό χαρακτήρα⁴⁵

Εντός αυτού του διαλόγου έχει γίνει γνωριμία των καθηκόντων τα οποία χρειάζεται να διαθέτουν οι αρχηγοί και τους τρόπους με τους οποίους θα αποκτηθεί η αφοσίωση των στρατιωτών σε αυτούς. Σε αυτό το σημείο, ο Καμβύσης έχει υπογραμμίσει ως σημαντική αρετή την εγκράτεια και την φιλοτιμία των αρχηγών. Μέσω ενός μακροσκελούς διαλόγου μεταξύ πατέρα και γιού γίνεται η ανάδειξη του

---

⁴⁴ Johnson, D., (2005). Σελ, 177- 207.

⁴⁵ Dakyns, & Stawell, (2011). Σελ 165 - 169

σοφού, έμπειρου και ευσυνείδητου πατέρα, χαρακτήρας ο οποίος είναι αντίθετος με τα στοιχεία που διαθέτει ο νεαρός Κύρος, ο οποίος είναι χαρούμενος, ανυπόμονος και δεν διαθέτει εμπειρία.

Ο Ξενοφών επισημαίνει τον ασκητικό τρόπο που πρέπει να ζουν οι αρχηγοί και η καλή σωματική του κατάσταση, γνωρίσματα τα οποία έχουν παραπέμψει στον τρόπο που ζουν οι σπαρτιάτες. Το πλαίσιο στο οποίο πραγματοποιήθηκε ο διάλογος αυτός είναι καθοριστικό για το σύνολο των αποφάσεων που θα λάβει ο Κύρος στη συνέχεια της στρατιωτικής του ζωής⁴⁶. Επίσης, ο Καμβύσης εστιάζει σε δυο πολύ χαρακτηριστικά στοιχεία ενός ηγέτη, τα οποία είναι η πρόνοια και η φιλοτιμία. Τόσο στο αρχικό στάδιο όσο και στο τελικό, γίνεται ενασχόληση με το σύνολο των πρακτικών ζητημάτων και της μεσότητας σε σχέση με εύρος ηθικών θεμάτων. Από την μια γίνεται αναφορά στο ζήτημα του εφοδιασμού για τον στρατό και ζητήματα υγείας και από την άλλη για την φυσική τους εξάσκηση και κατάσταση. Στο μέσο τμήμα του διαλόγου γίνεται προτροπή για έμπνευση ζήλου και προθυμίας στα στρατεύματα και του τρόπου με τον οποίο θα γίνει εξασφάλιση της αφοσίωσης και της υπακοής αυτών. Τελικά, γίνεται επιστροφή σε σύνολο πρακτικών ζητημάτων και τακτικών τα οποία ορίζονται ως “μηχανήματα”. Ακόμη, ο Καμβύσης αναφέρεται τόσο στο πρώτο βιβλίο πριν από την πρώτη εκστρατεία όσο και στο τέταρτο, μετά από την ολοκλήρωση της εκστρατείας στο τελευταίο βιβλίο.

Ο Καμβύσης επιστρέφει εντός του τελευταίου βιβλίου για να εξυπηρετήσει πιο πολύ μια συμβολική θέση παρά μια πρακτική. Ο J. Tatum (1989)⁴⁷ έχει παρατηρήσει ότι για να επιστρέφει ο Καμβύσης φαίνεται ότι χρησιμοποιείται με αφηγηματικό στόχο για την εξήγηση του ρόλου που κατέχει εντός της υπόθεσης της Παιδείας. Ο Κύρος σαν παιδί, δεν παύει να επηρεάζεται από την Παιδεία που έχει δεχθεί από τον πατέρα του. Το επίπεδο της εκπαίδευσης του Κύρου και ο χαρακτήρας του ως άτομο σχετίζεται σημαντικά από αυτή την σχέση. Καθώς ο Καμβύσης, έχει επιστρέψει στην αφήγηση, ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται ότι αυτού του είδους ο δεσμός είναι πολύ δυνατός, πιο πολύ από την αρχή. Θα μπορούσε να γίνει σύγκριση

---

⁴⁶ Due, B.(1989). Σελ 78

⁴⁷ Tatum, James (1989), σελ 119 - 120

αυτού του διαλόγου του Καμβύση με τον Κύρο με αυτόν του Κύρου με τους γιούς του. Μέσω αυτής της σύγκριση μπορεί κανείς να κατανοήσει ότι ο Καμβύσης ήταν σε θέση να μιλάει ελεύθερα εντός προσωπικού επιπέδου με τον υιό του, αφού μπορούσε να μεταλαμπαδεύσει το σύνολο των γνώσεων οι οποίες θα λειτουργούσαν ως εφόδια για την αντιμετώπιση των δυσχερειών που θα προέκυπταν από την διαχείριση της εξουσίας.

Αντιθέτως, ο Κύρος πριν πεθάνει μπόρεσε να διενεργήσει δημόσια εκφώνηση και να απευθυνθεί στους γιούς του. Αυτές οι διαφοροποιήσεις εντός του προσωπικού λόγου του Καμβύση και του δημόσιου λόγου του Κύρου, έχουν συνδεθεί με τις διαδοχές στον θρόνο. Ο Καμβύσης αποτελούσε τον νόμιμο άρχοντα της Περσικής βασιλείας και δεν φοβόταν τον υιό του, για πιθανότητα σφετερισμού της εξουσίας αυτού και γι' αυτό και μπόρεσε να διενεργήσει προσωπικό διάλογο μαζί του. Από την άλλη, ο Κύρος ο οποίος δεν ένιωθε το ίδιο ελεύθερος, ένιωθε ότι υπήρχε περίπτωση τα παιδιά του να προσπαθήσουν να τον εκτοπίσουν από τον θρόνο για να ανέβουν αυτά, με τον ίδιο τρόπο που το έκανε και ο ίδιος και γι αυτό επέλεξε να τους μιλήσει σε δημόσιο επίπεδο ⁴⁸.

Σχετικά με τον θάνατο του Κύρου, υπάρχουν πολλές και διαφορετικές εκδοχές ανάλογες με τους συγγραφείς. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, που πρώτος μίλησε με τον Κύρο και από τον οποίο επηρεάστηκε ο Ξενοφών, ο Κύρος γνώριζε την μοίρα του και τον τρόπο με τον οποίο θα πεθάνει. Αναλυτικά, δηλώνει ότι γνώριζε πως θα πεθάνει στη μάχη με τους Ματζέτιους, στη έρημο στο νότιο τμήμα των στεπών, στη σημερινή περιοχή του Καζακστάν και του Ουζμπεκιστάν. Η σύρραξη αυτή θα γίνονταν ύστερα από την συμβουλή που θα του έδινε ο φίλος του ο Κροίσος να τους επιτεθεί και να τους κατακτήσει. Η συμβουλή αυτή δόθηκε στο Κροίσο ύστερα από άρνηση του αυτοκράτορα Τομίρη να του δώσει την κόρη του να την παντρευτεί και στη συνέχεια να συγκυβερνήσουν μαζί.

---

⁴⁸ Reisert, J., (2009). Σελ, 23- 41

Ύστερα από την άρνηση του Τομίρη, προσπάθησε να κατακτήσει τις περιοχές με τη βία μέσα από εκστρατείες κοντά στο 529 π.Χ. Για να μπορέσει να υπερισχύσει δημιούργησε γέφυρες και έδωσε εντολή στο να έρθει στόλος κατά μήκος του ποταμού Ιαξάρτη, ώστε να επιτεθούν στους Ματζέτιους από όλες τις πλευρές. Ωστόσο, ο Τομίρης αντέδρασε και κάλεσε τον Κύρο σε ένα ισάξιο πόλεμο των δύο στρατευμάτων καλώντας τον να σταματήσει τις πονηρές και ανανδρες κινήσεις εις βάρος του λαού του. Ο Κύρος δέχθηκε την προσφορά του, δίχως όμως να σταματήσει να κινείται υποχθόνια. Φεύγοντας άφησε πίσω του λίτρα κρασιού, με στόχο να τα ανακαλύψουν οι Ματζέτιοι, οι οποίοι δεν ήταν εξοικειωμένοι με το κρασί, ώστε να μεθύσουν και να είναι πιο ευάλωτοι στη μάχη.

Σε αντίθεση με τα σχέδια του Κύρου ο στρατός του Τομίρη με αρχηγό τον Σπάργκαπη, έναν από τους γιούς του κατάφερε και νίκησε με ευκολία το ένα τρίτο των στρατιωτών του και υπερασπίστηκε με πάθος τον τόπο και τον λαό του. Πάρα την εύκολη νίκη τους, αποφάσισαν να μην σκοτώσουν κατευθείαν τον Κύρο αλλά να τον κρατήσουν αιχμάλωτο. Παρά τη νίκη τους ο Σπάργκαπης αμέσως μετά τη νίκη και αφού είχε επανέλθει σε νηφάλια κατάσταση αυτοκτόνησε καθώς πλέον είχε χαμάλη αυτοπεποίθηση επειδή έπεσε στην παγίδα του Κύρου. Ο Τομίρης κατηγορήσε τον Κύρο, πως εξαιτίας των αθέμιτων μέσων που χρησιμοποίησε ο γιος του αυτοκτόνησε και ορκίστηκε πως θα τον εκδικηθεί. Ο Τομίρης διέταξε να αποκεφαλίσουν το σώμα του Κύρου και να βυθιστεί το κεφάλι του σε ένα δοχείο με αίμα. Η πράξη αυτή ήταν συμβολική καθώς δήλωνε πως ο θάνατος του ήταν αποτέλεσμα εκδίκησης, ως προς το θάνατο του γιου του, τον οποίο είχε προκαλέσει με τις πράξεις του.

Ο Τομίρης έστειλε στρατό, ο οποίος αποτελείωσε τα στρατεύματα του Κυρού και τα οποία σκότωσαν και τον ίδιο. Σύμφωνα με τα όσα ισχυρίζεται ο Ηρόδοτος η μάχη αυτή ήταν η πιο έντονη και πιο σκληρή που αντιμετώπισε ποτέ ο Κύρος. Παρόλα αυτά πολλοί ιστορικοί δηλώνουν αντίθετοι με τα όσα ισχυρίζεται ο Ηρόδοτος σχετικά με τον θάνατο του Κύρου του Μέγα και δίνουν τις δικές τους εκδοχές. Η καχυποψία των ιστορικών οφείλεται στα λόγια του Ηροδότου, ο οποίος δήλωσε ότι άκουσε αυτό το γεγονός από περιγράφες τρίτων και όχι από κάποια

αξιόπιστη πηγή. Αντιθέτως, ο Ξενοφώντας στο έργο του αναφέρει ότι ο θάνατος του Κύρου προήλθε από φυσικά αίτια και έγινε όσο ο ίδιος βρίσκονταν στη πόλη του και κατά τη διάρκεια ειρηνικής περιόδου.

Το σώμα του Κύρου το Μέγα λέγεται πως είναι θαμμένο σε έναν ασβεστολιθικό τάφο που χτίστηκε μεταξύ του 540 – 530 π.Χ. Οι φήμες αυτές έχουν προέλθει ύστερα από τις περιγραφές δυο σημαντικών ιστορικών του Αρριανού και του Στράβωνα, των οποίων οι πηγές προέρχονται από τις αναφορές που έδινε κατά καιρούς ο Αριστόβουλος της Κασσάνδρειας στον Μέγα Αλέξανδρο.

1.3. Στενοί φίλοι του Κύρου

Εντός της προηγούμενης ενότητας έγινε η εξέταση των σχέσεων του Κύρου με τον οικογενειακό του περίγυρο, και έτσι έγινε εύκολο να ιδωθούν τα στάδια της ενηλικίωσης αυτού αλλά και το σύνολο των παραγόντων οι οποίοι έχουν επηρεάσει τον τρόπο που διαμορφώθηκε ο χαρακτήρας του και γενικότερα στο τρόπο που επηρεάστηκε το ηγετικό χαρακτηριστικό του. Ακολούθως, θα γίνει εξέταση των αρετών με τις οποίες έχει κοσμήσει ο Ξενοφών τον ήρωα αυτόν συγκριτικά με τον φιλικό του περίγυρο σε διάφορες τοποθεσίες αλλά περισσότερο για τους στενούς φίλους που απέκτησε στην Μηδία.

1.3.1. Σύμμαχοι και φίλοι του Κύρου στην Μηδία

Έχει γίνει αναφορά στο ότι ο Κύρος επωφελήθηκε από το ότι έμεινε για αρκετό καιρό στην Μηδία, καθώς δημιούργησε μεγάλο φιλικό κύκλο. Το σύνολο των

φίλων του ακόμη και αν δεν ήταν από μια ενιαία κοινωνική ομάδα, ήταν ισχυρή η ένωσή τους μέσω των συναισθημάτων σεβασμού και αγάπης που έτρεφαν προς τον Κύρο. Εντός του έργου αυτού υπάρχουν πολυάριθμα παραδείγματα από όλους τους φίλους του. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι εντός του επιθανάτιου λόγο απευθύνει τον λόγο στους υιούς του και χτίζει ένα εγκώμιο για την φιλία και την εμπιστοσύνη⁴⁹.

Ακόμη, ο πατέρας του Κύρου εντός του παραιναιτικού λόγου του έχει κάνει την προσπάθεια για μύηση του Κύρου εντός ενός ξεχωριστού τρόπου αντιμετώπισης του κάθε φίλου του, με στόχο την απόσπαση της θεληματικής υπακοής από κάθε έναν τους⁵⁰. Γίνεται με αυτό τον τρόπο, προτροπή για να μπει στην διαδικασία να τον νοιάζει για κάθε φίλο και να παρέχει φροντίδα στο σύνολο των διοικούντων, να τους φέρεται σαν να είναι φίλοι και να τους ευεργετεί με κάθε τρόπο. Λόγω του ότι αυτό δεν είναι δυνατό να γίνεται πάντοτε, βρέθηκε στην θέση να σταθεί δίπλα σε όλους αυτούς τους φίλους τόσο σε κάθε ευχάριστη όσο και σε κάθε δυσάρεστη στιγμή, με τον ίδιο τρόπο που και αυτός είχε συμπεριφερθεί κατά το σύνολο της ζωής του αφού είχε παρακινηθεί από το σύνολο των διδασχών του Καμβύση.

Ο Αρτάβαζος είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα φίλου ο οποίος κάνει την εμφάνισή του στο σύνολο του έργου του. Ο συγγραφέας κάνει χρήση της ίδιας μεθόδου όπως και στην αναφορά στον Κυαξάρη, ήτοι προσπαθεί να πλάσει ένα ακόμη πρόσωπο με στόχο την σκιαγράφηση της προσωπικότητας του Κύρου. Με τον ίδιο όπως και ο Κυαξάρης, έτσι και ο Αρτάβαζος κάνει την εμφάνισή του χωρίς να λέει το όνομά του και στην αρχή βρίσκεται εντός ενός ερωτικού επεισοδίου.

Παριστάνει ότι είναι ένας συγγενής του Κύρου, με στόχο την επίτευξη πολλών φιλιών αποχαιρετισμού όπως υπαγορεύεται από τα έθιμα. Από την στιγμή της ενηλικίωσης του Κύρου, αρχίζει η αντίστροφη μέτρηση για την επιστροφή του στην Περσία, ξεπροβοδίζεται από τους συγγενείς και τον φιλούν. Σε εκείνη τη φάση κάνει

---

⁴⁹ Gish, D. & Ambler, W. (2009.), σελ 67 - 78

⁵⁰ Gera, Deborah, Levine, (1993). Σελ, 132

την εμφάνισή του ο Αρτάβαζος ο οποίος συμπεριφέρεται σαν να είναι συγγενής του, με στόχο να κερδίσει από αυτόν ερωτικά φιλία. Ωστόσο, ο Κύρος αμέσως αναγνωρίζει τις διαθέσεις αυτού του υποτιθέμενου συγγενή και δίνει υπόσχεση σε αυτόν ότι θα συναντηθούν μελλοντικά. Έτσι, ολοκληρώνεται το τέταρτο κεφάλαιο από το πρώτο βιβλίο με ένα είδος θυμηδίας⁵¹. Ο Ξενοφώντας κάνει χρήση μιας μεταφοράς από το ζωικό βασίλειο, με στόχο την περιγραφή της υπακοής κάθε υπηκόου στον Κύρο.

Επισημαίνεται από τον C. Whidden (2008, σελ. 233-4)⁵² ότι ο Αρτάβαζος χωρίς να έχει ενδοιασμούς υπάρχει πιθανότητα να πρόσβαλε τον Κύρο, καθώς έκανε παρομοίωση αυτού με μια θηλυκή βασίλισσα, σε αντίθεση με την αναφορά αυτού ως αρσενικό ηγεμόνα (χρειάζεται να γίνει η σημείωση ότι δεν υπάρχουν βασιλιάδες στα βασίλεια των μελισσών). Μέσω αυτής της μεταφοράς γίνεται διάκριση δύο διαφορετικών επιπέδων. Από την μια, ο Αρτάβαζος έχει προσπαθήσει να αποδώσει τα χαρίσματα του Κύρου, σε ενστικτώδης λειτουργίες, διότι σύνολο πιστών ακόλουθών του, εμπριέχοντας και τον εαυτό του, έχουν επιθυμήσει να τον ακολουθήσουν στην κυριολεξία έως το τέλος της γης και έχουν ευχηθεί να μην τον αποχωριστούν ποτέ.

Από την άλλη πλευρά, εντός βαθύτερου επιπέδου, το σύνολο των εγγενών επιθυμιών που έχει ο Αρτάβαζος, στην πραγματικότητα αποτελούν ένα είδος προ οικονομίας τους αποθαρρυντικού επιλόγου της Κύρου Παιδείας και ενισχύουν τους αναγνώστες την ικανότητα εξήγησης των ραγδαίων ηθικών διαφθορών που εκφράστηκαν από την Περσική Αυτοκρατορία αφού πέθανε ο Κύρος. Στην αρχή ο Αρτάβαζος εκδηλώνει διαφωνία προς τον Κναξάρη για το ότι θέλει να συνεχιστεί ο πόλεμος προς τους Ασσύριους αλλά τελικά το σύνολο των ατόμων συναίνεσε στο να συνεχιστεί ο πόλεμος, με στόχο να αποφευχθεί η επανάπαυση του εχθρού. Ο Κύρος τότε έκανε σύνολο προπαρασκευαστικών ενεργειών αφού έχει προτείνει το να κατασκευαστούν πολιορκητικές μηχανές και πραγματοποιεί νέες στρατιωτικές επιχειρήσεις, με στόχο το να πάψουν οι αδρανοποιήσεις του στρατού του. Γίνεται

---

⁵¹ Gera, Deborah, Levine, (1993). Σελ 47 - 49

⁵² Whidden, C. (2008), σελ 225-239.

τοποθέτηση του στρατού εντός ενός ασφαλούς και υγιούς σημείου και προχωρά σε συμπλήρωση του ιππικού των Περσών με άρματα κάνοντας χρήση των αιχμαλωτισμένων αρμάτων. Γίνεται διαπίστωση ότι ο Κύρος έχει ενστερνιστεί το σύνολο των συμβουλών του Καμβύση, καθώς έχει κάνει λήψη όλων των πιθανών μέσων για προφύλαξη και πρόληψη και λόγω αυτού ο στρατός θέλει να παραμένει πλάι του και να εκτελεί γενναίες πολεμικές δράσεις. Ακολούθως, εντός του έβδομου βιβλίου, ο Αρτάβαζος συμμετέχει στα πολεμικά συμβούλια στα οποία διενεργεί κατάστρωση σχεδίου για πολιορκία με στόχο να αλωθεί η Βαβυλώνα.

Σε αυτό το σημείο, ο Αρτάβαζος αφού τονίζει τον δεσμό φιλίας ο οποίος τον οδηγεί να συνεχίσει να υποστηρίζει τον Κύρο, κάνει επισήμανση της αξίας που έχει η παραμονή ενός πιστού φίλου. Χωρίς να υπάρχουν αμφιβολίες σε αυτό το πλαίσιο, ο Αρτάβαζος προχωρά σε τοποθέτηση των αρχών της παιδικής φιλίας, και ανατρέχει στην εποχή που ο Κύρος έμενε στην Μηδία. Καταληκτικά, εντός του όγδοου κεφαλαίου η εμφάνιση του Αρτάβαζου γίνεται πολύ συχνά. Λαμβάνει χώρα σε σύνολο πολεμικών επιχειρήσεων του Κύρου οι οποίες έχουν διεξαχθεί στην Βαβυλώνα⁵³. Ακόμη, γίνεται παρουσίαση συμμετοχής του σε συμπόσιο το οποίο έχει παρατεθεί από τον Κύρο εντός των ανακτόρων στην Βαβυλώνα και έχει αναφέρει ένα καυστικό σχόλιο την στιγμή που ο Κύρος φιλάει τον παλιό του φίλο Χρυσάντα.

Αυτό το φιλί ενόχλησε τον Αρτάβαζο και τότε είπε στον Κύρο : «Μὰ Δι', ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντα τὸ δῶρον». Το σύνολο αυτών των δώρων τα οποία έχουν παραχωρηθεί στο άθροισμα των συνδαιτυμόνων του Κύρου αποτελούν μια μορφή Περσικής συνήθειας και όχι Ελληνικής. Η ολοκλήρωση του συμποσίου γίνεται με τον Αρτάβαζο να εύχεται να βρίσκεται εν ζωή για άλλα τριάντα έτη, με στόχο να λάβει το φιλί που του έχει υποσχεθεί ο Κύρος⁵⁴.

---

⁵³ Nadon Christopher (2001). Σελ, 134 - 137

⁵⁴ Gera, Deborah, Levine, (1993). Σελ 80

Μετά από συνολική ερμηνεία αυτού του προσώπου, δίνεται η δυνατότητα να γίνουν συγκεκριμένες παρατηρήσεις. Από την μια, ως προς την τεχνική, ο Αρτάβαζος κάνει χρήση από τον Ξενοφώντα το μέσο ή τον συνδετικό κρίκο, με στόχο την ένωση διαφορετικών μερών του έργου. Ο Ξενοφώντας εξ αρχής, αναφέρεται στον Αρτάβαζο και δεν προσπαθεί να ξεχαστεί η ιστορία που υπάρχει με τον Κύρο, γι' αυτό το λόγο σε κάθε παρουσίαση, αυξάνεται η έκταση της εμφάνισης αυτού αλλά δεν γίνεται αναφορά στο όνομά του και γι' αυτό γίνεται επανάληψη της ιστορίας⁵⁵.

Το σύνολο των προσώπων αυτών λειτουργούν πολύ καθοριστικά και από την πλευρά του περιεχομένου, γίνεται παρουσίαση των σχέσεων οι οποίες έχουν αναπτυχθεί μεταξύ του Κύρου και των φίλων του. Το άθροισμα των μικρών επεισοδίων έχουν αναδείξει ένα χαρισματικό πρόσωπο ηγέτη, ο οποίος διαθέτει μεγάλο αριθμό προσόντων τα οποία έχουν δημιουργηθεί από την φύση παρά από την ποιότητα της παιδείας του ⁵⁶.

Ο Κύρος προσπαθεί να κάνει εφαρμογή το σύνολο των διδαχθέντων από τον παππού του και το φιλικό του περιβάλλον. Ο Αράσπας είναι και αυτός φίλος του Κύρου. Ο Κύρος για να φανεί γενναιόδωρος και φιλόανθρωπος του προσέφερε μια μηδική αμφίεση. Ο Κύρος έκανε πολλά δώρα σε μεγάλο αριθμό συνομηλίκων πριν την επιστροφή του στην Περσία ως ένα είδος αγάπης. Το χαρακτηριστικό της γενναιοδωρίας του Κύρου, από την μια πλευρά ενισχύει τα γνωρίσματά του και από την άλλη λειτουργεί ως αποκάλυψη για τις συγγραφικές μεθόδους που διαθέτει ο Ξενοφώντας.

Η Due⁵⁷ έχει αναφέρει με χαρακτηριστικό τρόπο ότι από μια γρήγορη ματιά το γεγονός της δωρεάς της μηδικής στολής μοιάζει να μην είναι σημαντικό, αλλά εάν ληφθεί υπόψιν ότι μετά από την κατάληψη της Βαβυλώνας ο Κύρος θα κάνει επιλογή μιας μηδικής στολής για να την καθορίσει ως επίσημη στολή του στρατού, τότε

---

⁵⁵ Anderson J., K., (1974). Σελ 87

⁵⁶ Gish, D. & Ambler, W., (2009). Σελ, 37 - 39

⁵⁷ Due, B. (1989). Σελ 78 - 81

γίνεται κατανοητό ότι το γεγονός αυτό αποτελεί σύνδεση όλου του έργου από το αρχικό πλαίσιο μέχρι την ολοκλήρωση αυτού. Μεταξύ των συμμάχων του Κύρου είχε βρεθεί και ο Αρμένιος Βασιλιάς και ο υιός του ο Τιγράνης.

Αυτός ο Βασιλιάς κάνει την εμφάνισή του χωρίς να πει ποιος είναι, με το προσωνύμιο ‘‘ὁ Ἀρμένιος’’. Αρχικά, αναφέρει ότι είναι εχθρός του Κύρου, καθώς έχει αρνηθεί την καταβολή των φόρων στον Κυαξάρη, αλλά τελικά γίνεται σύμμαχος με αυτόν. Ο Κύρος προχωρά σε σχεδιασμό του τρόπου που θα εισβάλει στην Αρμενία, διατηρώντας το πρόσχημα της θηρευτικής του δράσης, με στόχο να είναι σε θέση να εντοπίσει το σύνολο των οικονομικών πόρων οι οποίοι είναι απαραίτητοι για τα στρατεύματά του. Ακολουθώντας, το σχέδιο αυτό οδηγεί τον Κύρο να πραγματοποιήσει το κυνήγι του πλησίον των συνόρων του Αρμένιου Βασιλιά.

Στη συνέχεια, γίνεται αποστολή του ταξίαρχου Χρυσάντα ως επικεφαλής με σκοπό την εξουδετέρωση όλων των αρμένικων αντιστάσεων. Ο Κύρος προχωρά σε ενημέρωση μέσω αγγελιαφόρου, σχετικά με τις επιθέσεις, διότι θεωρείται ότι είναι πιο φιλική πράξη να γίνουν καθολικές επεμβάσεις με αυτή τη μέθοδο, παρά με απουσία ειδοποίησης. Ο Αρμένιος βασιλιάς, όταν άκουσε ότι έφτασε ο αγγελιαφόρος του Κύρου, βρέθηκε έκπληκτος. Πολύ γρήγορα συγκέντρωσε τον στρατό του, έστειλε στο βουνό τα μέλη της οικογένειάς του, κατασκόπευσε το σύνολο των κινήσεων του Κύρου και οργάνωσε τα στρατεύματά του. Το άθροισμα των δικών του ενεργειών, φάνηκαν μάταιες όμως, διότι δεν υπήρχε δυνατότητα να δοθεί μάχη αλλά ξεκίνησαν οι υποχωρήσεις.

Ο Κύρος έκανε προτροπή σε αυτόν για κατάβαση από το βουνό με σκοπό την υποβολή του σε δίκη⁵⁸. Ο Κύρος αποτελούσε έναν ικανό δικαστή, καθώς η εκπαίδευσή του εντός του Περσικού εκπαιδευτικού συστήματος ήταν ιδιαίτερα σημαντική και καθοριστική (1.2.6-7). Δεν πρέπει να παραληφθεί ότι ο Κύρος είχε ξανασυμμετάσχει σε δίκες, την στιγμή που είχε αναλάβει από τον δάσκαλό του να

---

⁵⁸ Hunt, P., (1998). Σελ. 167 - 169

κρίνει για εκείνο το μικρό παιδί που είχε κατηγορηθεί για κλοπή του πανωφοριού από έναν συνομήλικό του. Η διαδικασία της δίκης αρχίζει με τις ρητές εντολές του Κύρου προς τον Βασιλιά της Αρμενίας, σχετικά με το να πει την αλήθεια ότι σε περίπτωση ψευδομαρτυρίας «τὰ ἔσχατα παθεῖν» (3.1.9).

Εντός του πρώτου μέρους ο Κύρος προσπαθεί να λειτουργήσει ως ανακριτής αφού θέτει σύνολο ερωτήσεων προς τις οποίες ο Βασιλιάς της Αρμενίας είναι ειλικρινής στις απαντήσεις του. Με το άθροισμα αυτών των ερωτήσεων οι οποίοι τίθενται, γίνεται εκμαίευση από τον ίδιο της τιμωρίας του, αφού έρχεται σε αμηχανία («ἀπορῶν») και εντός αυτού του κρίσιμου σημείου γίνεται η επέμβαση του Τιγράνη, του γιού του Βασιλιά. Η εμφάνισή του (3.1.7) γίνεται με τον ρόλο ενός φίλου του Κύρου από τα παλιά αν και ο Κναξάρης έχει αναφερθεί στη φιλία αυτή εντός προηγούμενου κεφαλαίου(2.4.15). Όταν ο Τιγράνης έμαθε για την πορεία της οικογένειάς του, παρενέβη με στόχο την υπεράσπιση του πατέρα του ενώπιον του επικείμενου θανάτου του. Στην αρχή, ζητά την άδεια από τον Κύρο για να γίνει λήψη του δικαιώματος να μιλήσει. Ο Κύρος με προθυμία του το δίνει, θέλοντας να ακούσει τα επιχειρήματά του⁵⁹.

Σε αυτό το δεύτερο κομμάτι του λόγου με την αντίσταση των Τιγράνη, ο διάλογος τελειώνει υποθετικά. Ο Τιγράνης κάνει αναφορά σε έναν εκπαιδευτικό ο οποίος δολοφονήθηκε από τον πατέρα του, επειδή πίστευε ότι λειτουργεί διαφθείροντας το παιδί. Η αναφορά στο παράδειγμα του Σωκράτη για καταστροφή των νέων και στη συνέχεια στην κρίση του για το θάνατο είναι αυτονόητη. Η Gera (1993)⁶⁰, σελ.92, επισημαίνει την ομοιότητα αυτού του σοφιστή με τον Σωκράτη, ότι είναι συναρπαστικό να παρακολουθούμε τον τρόπο με τον οποίο ο Κύρος αποκρίνεται στην ιστορία που του λέει ο Τιγράνης. Όταν ο Τιγράνης μαθαίνει για τον θάνατο του, ο Κύρος δίνει εξήγηση φεῦ τοῦ ἀνδρὸς (3.1.39), και λέει: "ὄ

---

⁵⁹ Faber, J.,J. (1979), σελ. 497-514.

⁶⁰ Gera, Deborah, Levine, (1993). Σελ 89 - 95.

Αρμένιος, οι άνθρωποι μου" (3.1.49) ⁶¹ με τον Τιγράνη να δέχεται προτροπή να οδηγηθεί σε συγχώρηση για τον πατέρα του.

Μετά από αυτή τη συμπεριφορά, η Gera ⁶²προσπαθεί να αποκρυπτογραφήσει τη διάθεση του Κύρου και του Ξενοφώντος κατ' επέκταση. Αναλογίζεται ότι ο Ξενοφών εδώ συγχωρέσε τους Αθηναίους για τον τρόπο που είχαν φερθεί στον Σωκράτη στην εποχή της Κύρου Παιδείας, ενώ ο Τιγράνης είναι μια μυθοπλασία προσαρμοσμένη στον πιο νεανικό εαυτό του. Εμπεριέχει επίσης το ενδεχόμενο που διάφοροι ερευνητές λένε ότι τώρα ο δημιουργός κάνει προσπάθεια να αποκαταστήσει τις σχέσεις του με τους Αθηναίους. Παρά ταύτα, στο τέλος βλέπει πως οι ταυτίσεις μεταξύ του Κύρου και του Ξενοφώντος θα ήταν μια βιαστική κίνηση.

Ο Αρμένιος ηγεμόνας βιάζεται να νομιμοποιήσει τις πράξεις του εγγυώμενος ότι ζηλεύει τον σοφιστή με το σκεπτικό ότι ασκούσε τόσο μεγάλες επιρροές στον Τιγράνη και έφτασαν σε σημείο το παιδί του να τον θεωρεί καλύτερο από τον μπαμπά του. Σε ένα σημείο στην ομιλία (3.1.16 π.Χ.), ο Τιγράνης είχε ζητήσει από τον Κύρο να ενεργεί με σώφρονα τρόπο. Εδώ γίνεται παρουσίαση των απόψεων του Κύρου περί σωφροσύνης, καθώς εγγυάται ότι αυτή η ηθική δεν εξαντλείται απότομα, και έτσι διερωτάται: «τοῦτ' οὖν, λέγεις ὡς καὶ ὁ σὸς πατήρ ἐν τῆδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγένηται;»⁶³. Επίσης συνεχίζει να ενημερώνει σχετικά με το τι λέει ο Τιγράνης: «Πάθημα ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέγεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθημα».

Το σύνολο αυτών των αντιρρήσεων του Κύρου σχετικά με την σωφροσύνη ξεκίνησαν από το περσικό διδακτικό πλαίσιο, το οποίο προσπάθησε να πλαισιώσει τις διδαχές περί σωφροσύνης από την εφηβεία. Μετά από κάθε μία από αυτές τις διαφοροποιήσεις του Κύρου, το παιδί του Τιγράνη προσπαθεί να του δείξει ότι αυτού του είδους η σωφροσύνη μπορεί να κερδηθεί απότομα. Ο βασιλιάς της Αρμενίας

⁶¹ Ferrari, Franco (1995). Σελ. 92

⁶² Gera, Deborah, Levine, (1993). Σελ. 89 - 95

⁶³ Higgins, W., E., (1977). Σελ. 63 - 66

κατανοεί ότι έπρεπε να αποφευχθεί το να δώσει τόσες πληροφορίες στον Κύρο αλλά δεν το κατάφερε. Στην πραγματικότητα, ο Κύρος τον εξαπάτησε, οπότε ο Τιγράνης πιστεύει ότι η γνώση περί ανωτερότητας του αντιπάλου είναι μια πιο πρωτοποριακή έννοια από μια γνήσια εκμηδένιση σε μια μάχη. Εδώ ο Τιγράνης παραμένει στη γνώμη του περί αποφυγής των τιμωριών και την σημασία της γνώσης, με το σκεπτικό ότι ο φόβος των τιμωριών του πατέρα του έχει κατακλύσει το πνεύμα του. Επιπλέον, κλείνει τον ισχυρισμό του με την προειδοποίηση του Κύρου ότι σε περίπτωση που η οικογένειά του εξοριστεί, μπορεί να τον βλάψει περισσότερο από ό,τι θα βλάψει τον μπαμπά του.

Ο Κύρος έχει πειστεί από τα λόγια του Τιγράνη και επιλέγει να απελευθερώσει την οικογένεια του Αρμένιου ηγεμόνα, να τον επαναφέρει στη θέση της εξουσίας και να τον επηρεάσει ώστε να ευθυγραμμιστεί με τη θέλησή του⁶⁴. Ο Κύρος σ' αυτή τη σκηνή αγκαλιάζει τον φιλοσοφικό του χαρακτήρα, χρησιμοποιεί τη φιλοσοφική διάλεκτο, όπως αυτή ταιριάζει σε έναν άρχοντα.

Ο Αρμένιος βασιλιάς, όπως εμφανίστηκε μέσα από αυτή τη σκηνή, δεν έχει μόνο επιβλητικά χαρακτηριστικά. Ο στόχος για τον Κύρο, όπως είχε ήδη δηλωθεί στον θείο του Κυαζάρη (2.4.14), είναι να γίνουν σύμμαχοι. Με αυτή τη σκηνή, κατανοούμε τον τρόπο με τον οποίο ο Κύρος κερδίζει τους συντρόφους του και πώς έκανε διαπραγματεύσεις με κάθε σύμμαχο ο οποίος είχε αυτομολήσει⁶⁵. Με την απουσία τιμωρίας, κάνει χρήση της επιείκειάς του και τους κάνει πιο πιστούς από πριν σε σχέση με την αποστασία τους. Από την άλλη, είναι ανάγκη να σημειωθεί ότι ο Τιγράνης αποτελεί έναν φανταστικό χαρακτήρα μαζί με την συνομιλία του με τον Κύρο. Γίνεται χρήση αυτού από τον Ξενοφώντα με στόχο να δοθεί ένας Σωκρατικός διάλογος που μοιάζει με ένα αντίστοιχο Σωκρατικό θέμα, για παράδειγμα με τη σημαντικότητα της σωφροσύνης και την προθυμία που έχει ο άνδρας για υπακοή σε καλύτερα πρόσωπα⁶⁶.

---

⁶⁴ Lendon, J. E., (2006), pp. 82-98.

⁶⁵ Sinclair, T.A. (1967). Σελ 50 - 52

⁶⁶ Xenophon. 1994. Σελ. 39 - 42

1.3.2. Φίλοι και σύμμαχοι του Κύρου στην Περσία

Τα άλλα άτομα τα οποία περιστοιχίζουν τον Κύρο είναι το σύνολο των φίλων του από την Περσία. Το άθροισμα αυτών των φίλων αποτελούν ο Υστάσπας και ο Χρυσάντας. Αν και είναι δυο άλλοι άνθρωποι, και οι δύο κατέχουν σημαντική θέση για τον Βασιλιά της Περσίας. Γίνεται για πρώτη φορά εμφάνιση και των δύο εντός του δεύτερου βιβλίου εντός του οποίου γίνεται ονομαστική αναφορά από τους συγγραφείς, αντίθετα με τους Μήδους φίλους του Κύρου, που έχουν συμμετάσχει σε συζητήσεις εντός της σκηνής του Κύρου με θέματα σχετικά με την ανωτερότητα των Περσών σε σχέση με κάθε ακόλουθό τους. Ο Κύρος κάνει παραχώρηση του λόγου στην αρχή στον Υστάσπα με στόχο την έκφραση των απόψεων σε σχέση με το σύνολο των ομότιμων στρατιωτών (κοινών). Εκείνοι κάνουν χρήση παραδειγμάτων για να απαντήσουν.

Ο Ξενοφώντας όταν υπάρχει περίπτωση να γίνει παρουσίαση αυτού, αναφέρει : «ένταυθα δὴ ἀναστὰς Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων». Ενώ η Due αναφέρει ότι το σύνολο των λεπτομερειών οι οποίες έχουν δοθεί για τον τρόπο που παρουσιάζεται ο Χρυσάντας αποτελούν ένα είδος προετοιμασίας για τα κωμικά επεισόδια τα οποία θα ακολουθήσουν εντός του όγδοου βιβλίου (8.4.18), εντός του οποίου ο Κύρος θα διενεργήσει περιγραφή για τα κατάλληλα χαρακτηριστικά της ιδανικής συζύγου⁶⁷. Εντός του δεύτερου βιβλίου, ο Χρυσάντας ξεκινά πρώτος τις συζητήσεις, οι οποίες σε αυτό το πλαίσιο είναι πολύ σοβαρές. Αυτές οι συζητήσεις σχετίζονται με τους δίκαιους καταμερισμούς για τα ενδεχόμενα κέρδη από τη μάχη.

Ο Κύρος έχει προχωρήσει σε πρόταση για σύγκληση συνέλευσης και λήψη από κοινού απόφασης. Σημαντική είναι η αναφορά στον προβληματισμό του

---

⁶⁷ Clifford, Hindley. (1999), pp. 74- 99.

Χρυσάντα σχετικά με το αν το σύνολο των απλών στρατιωτών έχουν ψηφίσει με βάση τα αισθήματα που αφορούν το δίκαιο και προτιμούν τις αποφάσεις να παρθούν από κάθε ευπατρίδη⁶⁸. Ο Κύρος έχει επιδείξει επιμονή σε αυτό που υποστήριζε αρχικά, καθώς επιθυμούσε και οι ευπατρίδες να μπορέσουν να υποβληθούν σε αξιολόγηση και να είναι πιο καλοί. Μέσω της επιχειρηματολογίας του Κύρου αναδύεται ένας ηγέτης ο οποίος χρειάζεται υπακοή και να μπορεί να λειτουργεί ενάρετα, και λόγω αυτού υποστηρίζει ότι αν ένας ηγέτης από την πορεία του φανεί ότι δεν λειτουργεί ενάρετα, να διώκεται (2.2.25).

Ο Χρυσάντας στο τέλος προσπαθεί να ακούσει με προσοχή το σύνολο των εντολών που του δίνει ο Κύρος (2.4. 22-32). Αυτός έχει δημιουργήσει ένα σχέδιο το οποίο αφορά την εισβολή στην Αρμενία με την ιδέα του ότι θα πάει να κυνηγήσει. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι ο Χρυσάντας αισθάνεται περηφάνια («ἐπιγαυρωθείς») εξαιτίας του ότι επιλέχθηκε από τον Κύρο για να εκτελέσει αυτήν την επιχείρηση και από την άλλη φαίνεται ότι ο Πέρσης αρχηγός να ενδιαφέρεται για το σύνολο των μελών από το στράτευμα, εφόσον από την μια έχει δώσει την διαταγή να ξεκουραστεί ο στρατός όσο υπάρχει ανάγκη και μετά να μπει σε διαδικασία προετοιμασίας για την αντιμετώπιση της αντίστασης του Βασιλιά της Αρμενίας.

Ένα ακόμη σημαντικό πρόσωπο για το έργο αυτό, είναι ο Φεραύλας.

Η εμφάνιση αυτού γίνεται στο δεύτερο βιβλίο στο πλαίσιο της συζήτησης με τον Χρυσάντα για το πως θα μοιραστούν τα λάφυρα. Ο Φεραύλας εντάσσεται στο σύνολο των ευπόληπτων κοινών πολιτών⁶⁹, και δεν θεωρείται αριστοκράτης όπως ο Χρυσάντας και ο Υστάσπας. Εμφανίζεται να εκπροσωπεί τους ομότιμους δημότες. Είναι υποστηρικτής της πρότασης για τις αξιολογήσεις των προσφορών που κάνει ο καθένας, αμφισβητώντας τις προασκήσεις του κάθε στρατιώτη με την επιχειρηματολογία υπερ του ότι οι αγώνες για επικρατήσεις αποτελούν ένα φυσιολογικό συμβάν. Όπως και να έχει, το σύνολο των ομότιμων χρειαζόταν να έχει εργαστεί για την επιβίωσή του (8.3.37), γι' αυτό και δεν θα μπορούσε να εκπαιδευτεί κατάλληλα (1.2.3-15)⁷⁰. Όλοι οι πολεμιστές θα χρειαστεί να λειτουργούν απολαμβάνοντας το σύνολο των ίδιων δικαιωμάτων και να έχουν ίδιο καθήκον, με

⁶⁸ Tatum, (1989), σελ. 69,

⁶⁹ Dillery, , (1951). σελ. 182-236

⁷⁰ Guthrie, W., (1975). Σελ, 62

στόχο να μπορούν να είναι γενναίοι κάνοντας πράξεις ανδρείας. Ως συνέχεια σε αυτό, θα έχουν τα ίδια ποσοστά απολαβών βάσει της αξίας που θα έχουν επιδείξει μαχόμενοι και όχι βάσει των τάξεων που ανήκουν.

Η εμφάνιση του Φεραύλα ξανά πραγματοποιείται μετά τα λόγια αυτά εντός του τελευταίου βιβλίου στην Κύρου Παιδεία, καθώς συμμετέχει στο συμπόσιο που έχει οργανώσει ο Κύρος για το φιλικό του περιβάλλον μετά από την νίκη του στην Βαβυλώνα(8.3.1). Εκεί ο ρόλος του είναι να λειτουργεί ως απεσταλμένος του Κύρου. Ο Ξενοφώντας κάνει επιλογή αυτού του χαρακτήρα, με στόχο να φωτιστούν νέες πτυχές του χαρακτήρα του Κύρου, που είναι ικανός στην συναναστροφή όλων των κατηγοριών των ανθρώπων και μπορεί να εμπνευστεί από το σύνολο των προσόντων που έχει ένα άτομο, παραδείγματος χάρη από το ότι είναι αφιλοκερδής και αφοσιωμένος⁷¹.

Με την ολοκλήρωση του κεφαλαίου παρουσιάζονται τα πρόσωπα για τα οποία θα εκτελεστεί ανακεφαλαίωση. Ο Ξενοφών έχει κάνει εισαγωγή αποκλειστικά των προσώπων τα οποία πρόκειται να έχουν σημαντική θέση και ρόλο στον μύθο και κατασκευάζει έναν κόσμο ο οποίος μοιάζει με εκείνον που έχει αναφέρει σε σύνολο άλλων έργων του. Το άθροισμα των ανθρώπων αυτών διαθέτουν πλαστή υπόσταση, όπως ο Κύρος. Αν και υπάρχουν θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ τους. Ο Κύρος παραμένει σε σταθερή βάση, αμετάβλητη, αποτελεί μια στατική φιγούρα που μόνο επιτυγχάνει. Ενώ οι υπόλοιποι πλαστοί άνθρωποι είναι ευμετάβλητοι και μεγιστοποιείται με αυτό τον τρόπο η αμετάβλητη θέση του. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσής του φαίνονται μέσω διαλογικών συζητήσεων, με σύνολο άλλων ανθρώπων⁷².

Και εντός αυτών υπάρχουν εκ διαμέτρου αντίθετες σχεδιάσεις⁷³. Με αναφορά στο πρώτο ζευγάρι (Μανδάνη-Καμβύσης)⁷⁴ γίνεται εύκολα παρατήρηση της ανισορροπίας στις ικανότητες, στο χαρακτήρα και στην χρησιμότητα αυτού για τον Κύρο. Ο Καμβύσης αποτελεί έναν χαρακτήρα πολύ σημαντικό για το τρόπο που θα εκπαιδευτεί ο Κύρος και η Μανδάνη αποτελεί το πρότυπο της αυστηρής μητέρας

⁷¹ Plutarch's lives. (1955.) σελ. 2-113).

⁷² Βλ. Κύρου Παιδεία, 2.2.1

⁷³ Finley, M., I., (1959). σσ. 14-21, 381-3.

⁷⁴ Βλ. Κύρου Παιδεία, 2.2.2-5.

αλλά και της απόμακρης συνοδοιπόρου. Ακολούθως, το συγγενικό περιβάλλον του Κύρου από τη Μηδία, ο παππούς του ο Αστυάγης, ο οποίος διατηρεί χαρακτηριστικά τελειότητας και επιείκειας και ο θεός του Κυαζάρης, που είναι μοιρολατρικά ευλογημένος. Το ποσοστό αμεριμνησίας που διαθέτει ο Αστυάγης, δεν κοστίζει κάτι άλλο πέρα από το σύνολο των δώρων τα οποία προσφέρονται πάντα στον εγγονό του.

Η αγάπη του για τον εγγονό του είναι γνήσια και αυτό δημιουργεί στον Κυαζάρη ζήλεια καθώς η φροντίδα προς τον ίδιο μεταφέρεται στον Κύρο. Τελικώς, ο Κυαζάρης προχωρά σε παράδοση του βασιλείου και η κόρη του γίνεται σύζυγός του⁷⁵. Ακολούθως, ο ευυπόληπτος Χρυσάντας, ο οποίος βρίσκεται στην ίδια τάξη με τον Κύρο, λειτουργεί πιο ισορροπημένα από τον Φεραύλα που έχει αντιδράσεις δυναμικές που δεν συνάδουν με τα χαρακτηριστικά των ευγενών, καθώς το σύνολο των ικανοτήτων του λειτουργούν βοηθητικά για τον Κύρο. Στη συνέχεια, και οι δύο Μήδοι φίλοι του, ο Αρτάβαζος και ο Αράσπας, είναι βασανισμένοι από έρωτα, καθώς ο πρώτος έχει ερωτευτεί τον Κύρο και ο δεύτερος την Πάνθεια.

Στη συνέχεια, ο βασιλιάς από την Αρμενία και ο Τιγράνης έχουν παρουσιαστεί από την μια ο ένας αδέξιος και από την άλλη ο άλλος ικανός και εύστροφος. Ακολούθως, ο Αβραδάτης από την Σούσα και η Πάνθεια βρίσκονται υπό τις υπηρεσίες του Κύρου. Μπορεί εύκολα να παρατηρηθεί ότι το σύνολο των προσώπων τα οποία έχουν ενταχθεί στις παρουσιάσεις έχουν συνδεθεί με αντιθετικούς τρόπους, με στόχο το σύνολο αυτών να λειτουργεί ως αναπλήρωση προς τις αδυναμίες του άλλου και όλα μαζί στο τέλος να έχουν συμβάλει στις διαμορφώσεις των χαρακτηριστικών προσωπικότητας του Κύρου και να δημιουργείται με αυτό τον τρόπο μια ομάδα που έχει δομηθεί με βάση την εθελούσια πειθαρχία προς τον Κύρο.⁷⁶

---

⁷⁵ Ο Κύρος από τη φύση του ήταν φιλανθρωπότατος, φιλομαθέστατος και φιλοτιμώτατος. Ο Ξενοφών χρησιμοποιεί το επίθετο φιλανθρωπότατος στην περιγραφή της σχέσης του με τους φίλους και συγγενείς στη Μηδία.

⁷⁶ Dover, K., J., (1987). Σελ 89

1.4. Η ηγετική προσωπικότητα του Κύρου

Ο Ξενοφών κάνει επιλογή της αφήγησης της ιστορίας του Κύρου του Μεγάλου, ο οποίος είναι ιδρυτής της Περσικής Αυτοκρατορίας, καθώς αποτελούσε έναν από τους ηγέτες που διέπρεψαν στο τρόπο διοίκησης ατόμων και εθνών και έπρεπε να τον θαυμάζουν λόγω του ότι είχε πολλά προσόντα. Μετα από μελέτη του έργου “Κύρου Παιδεία” γίνεται η διαπίστωση ότι ο Ξενοφώντας εμφανίζει στο έργο του ένα ζήτημα αλλά προχωρά και στη λύση του⁷⁷.

Το ζήτημα αφορά τις δυσκολίες όσων διοικούν το ανθρώπινο γένος το οποίο έχει χαρακτηριστεί από πολιτικές αστάθειες. Στην εισαγωγή, ο Ξενοφών υπογραμμίζει ότι υπάρχει μεγαλύτερη ευκολία για τον άνθρωπο να εξουσιάσει το σύνολο των ζώων παρά τον άνθρωπο. Για να δοθεί εξήγηση της δυσκολίας αυτής της προσπάθειας, ήτοι το να διοικούνται οι άνθρωποι, γίνεται χρήση παραδειγμάτων από το ζωικό βασίλειο.

Ο Ξενοφώντας, με αυτό τον τρόπο στην εισαγωγή έχει ενασχοληθεί με τους τρόπους με τους οποίους ο Κύρος έχει φτάσει στο σημείο να μπορεί να διοικήσει και τον τρόπο με τον οποίο μπόρεσε να υπερβεί το σύνολο των προβλημάτων που σχετίζονται με την πολιτική αστάθεια⁷⁸. Ακόμη, ο Κύρος φαίνεται να βρίσκεται σε σημαντική θέση και εντός του έργου του Ηρόδοτου και του Κτησία. Επιπλέον, η Gera (1993)⁷⁹ σχολιάζει τον λόγο για τον οποίο οι Έλληνες τον τέταρτο αιώνα π.Χ. είχαν απογοητευτεί από το σύνολο των Περσικών ζητημάτων και τον τρόπο με τον οποίο ο Ξενοφώντας γνώριζε τους Περσικούς τρόπους⁸⁰. Αντιθέτως, ο Due (1989)⁸¹ υποστηρίζει ότι το κίνητρο που αποτελούσε ώθηση για τον συγγραφέα για την παρουσίαση του Κύρου ως ιδεατού ηγέτη αποτελούν συγκεκριμένα γνωρίσματα τα οποία είχε και λόγω αυτών ήταν διαφορετικός. Ήταν καλός και ανεκτικός και με αυτό

---

⁷⁷ Wayne A. (2003) σελ. 56 - 59

⁷⁸ Whidden, C.,(2008), σελ. 225-239.

⁷⁹ Levine, (1993). Σελ., 50 - 69.

⁸⁰ Βλ. Κύρου Παιδεία, 2.4.12

⁸¹ Due, B. (1989). Σελ 89

τον τρόπο ενισχύοταν η επιτυχία κατάκτησης των εθνών⁸². Ακόμη, προτίθεται το ότι ο Ξενοφώντας επιθυμεί να δημιουργήσει δεσμούς ένωσης με τον Ελληνικό κόσμο ώστε να ενισχύσει τον πόλεμο κατά των Περσών.

Υπάρχει η αναφορά ότι το έργο μπορεί να ιδωθεί ως ένα είδος ιστορικής αλληγορίας, στην οποία ο Κύρος και το σύνολο των Περσών, αντιπροσωπεύονται από τον Αγησίλαο και τους Σπαρτιάτες. Εάν το άθροισμα των Ελλήνων εργαζόταν εντατικά, τότε η Περσία θα αποτελούσε για τους ίδιους μια εύκολη κατάκτηση. Κάτι αντίστοιχο υποστηρίζεται και από τον P. Christensen (2006)⁸³. Ακόμη, ο Steven W. Hirsch (1985)⁸⁴ έχει διερευνήσει τους λόγους για τους οποίους ο Ξενοφώντας έχει προχωρήσει στην επιλογή ενός Πέρση βασιλιά ως το πρότυπο του ιδανικού ηγέτη και παράλληλα, το σύνολο των περσικών μοντέλων εκπαίδευσης, ηθικής, ηγεσίας και διαχείρισης με στόχο να εκφραστεί το ιδεολογικό του πλαίσιο. Υπάρχει η πεποίθηση ότι με αυτό τον τρόπο, ο Ξενοφώντας θα εκφράσει τις σκέψεις του, ότι δηλαδή θα είναι σε θέση να διοικήσει το ανθρώπινο είδος όχι για μια πόλη αλλά για το εύρος μιας μεγάλης αυτοκρατορίας⁸⁵.

Είναι σημαντικό το ότι ο Hirsch θα προσθέσει ότι σύνολο μερικόν μελετητών έχουν υποστηρίξει ότι ο Ξενοφώντας αποτελούσε έναν βαθιά συνταραγμένο άνθρωπο με το ποσοστό μεταβλητότητας που αφορά την πολιτική κατάσταση της πόλης και αυτά τα δεδομένα τον παρακίνησαν να προχωρήσει σε γραφή αυτού του έργου το οποίο σχετίζεται με την λειτουργία της διακυβέρνησης.

Καταληκτικά, ο Κύρος για το σύνολο των αρετών του και για κάθε κατόρθωμά του δέχθηκε έπαινο από σύνολο συγγραφέων, για παράδειγμα από τον Αισχύλο, τον Ηρόδοτο, τον Αντισθένη, τον Πλάτωνα και τον Ισοκράτη. Ο Κύρος αποτελούσε τον γενάρχη και τον δημιουργό μιας μοναδικής υπερδύναμης για τον κλασικό κόσμο (πριν από τον Μέγα Αλέξανδρο). Λόγω αυτού, ο Ξενοφώντας κάνει επιλογή κατασκευής του δικού του Κύρου, ήτοι του Πέρση βασιλιά που ακολουθείται

---

⁸² Βλ. Κύρου Παιδεία, 3.1.38.

⁸³ Christesen, P., (2006), pp. 47-65.

⁸⁴ Hirsch W. (1985). Σελ, 102 - 120

⁸⁵ Gray J. (2011). Σελ, 45 - 49

από επιτυχίες αποκλειστικά διότι διακατέχεται από Ελληνικές αρετές και παιδεία, μπορεί να οικειοποιηθεί για χάρη κάθε Έλληνα, την ηγεμονία του πολιτισμού και εκτελεί έναν πειραματικό προβληματισμό : τι θα μπορούσε να συμβεί εάν ο ελληνισμός «ενωνόταν» υπό την σιδερά χείρα ενός στρατηλάτη ⁸⁶.

---

⁸⁶ Gray J., (2011). Σελ 49

Κεφάλαιο 2ο : Ο Αγησίλαος

2.1. Ο Αγησίλαος σαν ηγετική προσωπικότητα

Ο Αγησίλαος αποτελεί έναν ακόμη υποψήφιο ιδεατό ηγέτη ο οποίος κάνει την εμφάνισή του εντός των έργων του Ξενοφώντα. Η πραγματεία του Ξενοφώντα για τον τρόπο που ζούσε ο Αγησίλαος, βασιλιάς ο οποίος κυριαρχούσε από το πρώτο μισό του τέταρτου αιώνα και που είχε φιλική σύνδεση με τον Ξενοφώντα, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο Αγησίλαος αποτελεί ένα φιλικό έργο, διότι εντός πολλών σημείων γίνεται ανάδειξη της μεγάλης φιλίας που είχε με τον βασιλιά της Σπάρτης. Είχε δωρίσει στον Ξενοφώντα ένα κτήμα που είχε στον Σκιλλούντα, εντός του οποίου ζούσε αφού εξορίστηκε από την Αθήνα διότι προέβη στην επιλογή πολεμικής ενίσχυσης στη μάχη της Κορώνειας ενάντια στον αντισπαρτιατικό συνασπισμό, μέλος του οποίου ήταν και η Αθήνα, η πατρίδα του.⁸⁷ Ο Ξενοφών ένιωθε υποχρεωμένος απέναντι στον φίλο του και όχι στην Αθήνα⁸⁸.

Το συγκεκριμένο έργο είναι άξιο μελέτης διότι προσπαθώντας ο Ξενοφώντας να εκθειάσει τον φίλο του, κατόρθωσε να εντοπίσει τι είναι άξιο επαίνου στη ζωή και αυτό είναι η ζωή που έχει αφιερωθεί στην ‘‘αρετή’’ και στην ‘‘δόξα’’⁸⁹. Ακόμη, από τον Ξενοφώντα γίνεται προβολή του οράματος της Πανελληνίας Ιδέας, ιδέα η οποία μετά από τον τρόπο που προβάλλονται τα ηγετικά πρότυπα, θα είχε συντελέσει στο να συνειδητοποιηθεί η ανωτερότητα του κάθε Έλληνα και οι απομυθοποιήσεις των Περσών. Η βασιλεία του Αγησιλάου διενεργήθηκε στην Σπάρτη για το διάστημα 400-360 π.Χ. εντός μιας περιόδου με μεγάλη ακμή για το Σπαρτιατικό περιβάλλον, διότι αυτή είχε γίνει υπερδύναμη.

---

⁸⁷ Βλ. Αγησίλαος, 11.13

⁸⁸ Higgins, W., E., (1977). Σελ 17

⁸⁹ Higgins, W., E., (1977). Σελ 22

Ο Αγησίλαος γεννήθηκε το 442 π.Χ. και πέθανε το 358 π.Χ. στη Σπάρτη. Σύμφωνα με ιστορικά στοιχεία, ήταν εκ γενετής μικρόσωμος και φιλάσθενος. Παρόλα αυτά οι σπουδαίες νοητικές του ικανότητες ήταν αρκετές ώστε να τον βοηθήσουν να αναπτύξει σπουδαίες πολεμικές ικανότητες και να γίνει ένας από τους σημαντικότερους ηγέτες της Σπάρτης και να μείνει στην ιστορία για την προσωπικότητά του. Η κυριαρχία του ως βασιλιάς κράτησε συνολικά για 40 χρόνια. Εξαιτίας των ικανοτήτων του, τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του η Σπάρτη γνώρισε μεγάλη ανάκαμψη, το 399 π.Χ. αλλά και την περίοδο της παρακμής της Σπάρτης το 359 π.Χ.

Μετά έγινε βασιλιάς με έναν δεύτερο τρόπο, από την στιγμή που πέθανε ο βασιλιάς Άγης, πήρε τον θρόνο ο γιός του, ο Λεωτυχίδας, που ακολούθως φάνηκε ότι δεν ήταν αληθινός γιός του. Με αυτό τον τρόπο έρχεται στην εξουσία ο Αγησίλαος⁹⁰, με την ενίσχυση του Λυσάνδρου ο οποίος λειτουργούσε ως ερωμένος του και ήταν σημαντικό πρόσωπο για την προσωπική εξέλιξή του. Οι μέρες ευημερίας της Σπάρτης ολοκληρώνονται με το θάνατο του Αγησιλάου το 360/59 π.Χ. μετά από μια πολεμική επιχείρηση στην Αίγυπτο στην οποία είχε συμμετάσχει ο Αγησίλαος ως επικεφαλής στον μισθοφορικό στρατό με στόχο την ενίσχυση του ταμείου της πόλης⁹¹.

Γονείς του ήταν ο Αρχίδαμος Β', βασιλιάς της Σπάρτης και η γυναίκα του Ευπωλία. Λόγω του ότι δεν είχε προσδιοριστεί να γίνει ανάδοχος, είχε ανατραφεί όπως όλοι οι πολίτες και είχε λάβει την συνηθισμένη σπαρτιατική αγωγή. Είχε μικρόσωμη διάπλαση και ήταν κουτσός από την γέννα αλλά αυτό δεν αποτέλεσε εμπόδιο στην ανταπόκρισή του στο σύνολο των απαιτήσεων που είχε η στρατιωτική ζωή ούτε στο να λάβει διακρίσεις. Ο Ξενοφώντας είχε συναντήσει αρχικά τον Αγησίλαο το 396 π.Χ. αφού έφτασε στην Μ. Ασία και έμειναν φίλοι για όλο τον υπόλοιπο καιρό.⁹² Ενώ μερικά χρόνια αφότου πέθανε, προχωρά σε συγγραφή ενός εγκωμίου για αυτόν⁹³

---

⁹⁰ Hamilton, C.D. (1991). σσ. 7-66.

⁹¹ Cartledge, Paul, (1987). Σελ 89 - 90

⁹² Ν. Φιλίππα. Πάπυρος. (ν.δ), σελ 23

⁹³ Anderson J., K., (1970). Σελ 209 - 211

Τα πρώτα χρόνια της ζωής του αλλά και κατά τη διάρκεια της παιδικής του ηλικίας ανατράφηκε όπως και τα υπόλοιπα παιδιά της ηλικίας του, δίχως να έχει παραπάνω περιποίηση και υπηρεσίες εξαιτίας της βασιλικής του καταγωγής. Αυτό έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση του χαρακτήρα του και τον τρόπο δράσης του τα χρόνια της βασιλείας του. Κατά τη παιδική του ηλικία έκανε πραγματικούς φίλους και μπόρεσε να κατανοήσει τον πόνο και τα βάσανα των ανθρώπων, τα συναισθήματα τους, τις σκέψεις και τις εναλλαγές της διάθεσης τους, ενώ παράλληλα έμαθε τρόπους ώστε να τους σταθεί και να τους βοηθήσει.

Ο Αγησίλαος αποτελεί τον ιδεατό πολίτη της Σπάρτης. Στις μάχες χρησιμοποιεί όλη του την δύναμη, διαθέτει χαρακτηριστικά ολιγάρκειας και εγκράτειας εντός των προσωπικών του συνηθειών και σε κάθε συναναστροφή του με κάθε συνάνθρωπο, πράξη που είναι αξιέπαινη. Ειδικότερα, θα υπήρχε δυνατότητα διάκρισης πέντε ομάδων από ανθρώπους, που όπως υπαγορεύει ο Ξενοφώντας, υπάρχουν γύρω του: τα συγγενικά πρόσωπα τα οποία τον χαρακτηρίζουν ως φίλο της οικογένειας, μεγάλος αριθμός στενών φίλων που του προσάπτουν θετικά στοιχεία όπως χαρακτηριστικά αφοσίωσης προς τους ίδιους, οι υπηρέτες οι οποίοι τον θεωρούν μνήμονα και οι αδικημένοι πολιτικοί του αντίπαλοι (μεταξύ των οποίων είναι πιθανό να εντάσσεται και ο Ξενοφώντας).

Με βάση τον Ξενοφόντα (7.3) ο Αγησίλαος έχει συμπεριληφθεί στους αντιπάλους με τον ίδιο τρόπο που ο πατέρας στα παιδιά που δεν υπακούν εντός της πόλης, αποδοκιμάζει τα λάθη τους, αλλά αφού έχει τιμήσει την καλή διαγωγή τους⁹⁴ μιας και αποτελεί τον πολύτιμο αρωγό τους και τελικά το σύνολο των συντρόφων του στις πολεμικές δράσεις που τον υπολογίζουν ως σωτήρα μετά από τους θεούς. Ο Hamilton υπολογίζει ότι οι σημαίνουσες πολιτικές θέσεις που υποστήριζε ο Αγησίλαος στην Σπάρτη, θα στηρίζονταν εντός δύο βάσεων, από την μια στην δημόσια βάση και από την άλλη στην ιδιωτική. Με τον όρο δημόσια βάση νοείται ένα

---

⁹⁴ Cartledge, Paul, (1987). Σελ 89 - 95

σύνολο από δυνάμεις και ευθύνες σχετικά με την δικαιοσύνη, τις πολιτικές εξελίξεις και το στρατό ⁹⁵.

Η βασικότερη βάση είναι η ιδιωτική, που εμπεριέχει σύνολο από παράγοντες, όπως η προσωπικότητα, το χάρισμα, η ιδεολογία, το άθροισμα των οικογενειακών σχέσεων, οι φίλοι και οι υπερασπιστές. Τελικά, σημαντικές είναι οι μέθοδοι και οι στρατηγικές οι οποίες έχουν χρησιμοποιηθεί για την άσκηση και την επέκταση της πολιτικής δύναμης.

Μετά από την μελέτη συγκεκριμένων επεισοδίων στα οποία έχει συναναστραφεί ο Αγησίλαος το σύνολο αυτών των ομάδων ανθρώπων, διαμορφώνουν συνολικές δράσεις εποπτείας για τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Αγησίλαου. Μετά από το ξεκίνημα απλών αναφορών και ακολούθως εκτενών παρουσιάσεων των ανθρώπων που είχαν ακολουθήσει τον Αγησίλαο, θα μπορούσε να γίνει εντοπισμός των ειδοποιών χαρακτηριστικών που διαθέτει ένας στρατηγός, χαρακτηριστικά τα οποία δημιουργούν διαφοροποιήσεις στο πλαίσιο συναναστροφών του, με στόχο το σύνολο των ατόμων να μπορεί να εκφράζει την αγάπη και την υπακοή του σε αυτόν.

Ο Αγησίλαος αποτελεί ένα από τα πιο δημοφιλή έργα του Ξενοφώντα και ταυτόχρονα ένα από τα πιο μικρά του σε έκταση κείμενα. Συνολικά απαρτίζεται από έντεκα κεφάλαια, τα οποία χωρίζονται συνολικά σε τρεις μεγάλες ενότητες. Το πρώτο κεφάλαιο αφορά τα βιογραφικά στοιχεία του Αγησίλαου, την καταγωγή του, την οικογένεια του, τον τρόπο με τον οποίο μεγάλωσε, τις πολεμικές τέχνες που διδάχθηκε όντας παιδί. Ακόμα στο μέρος αυτό σκιαγραφείται η προσωπικότητα του, η αγάπη του για τη πατρίδα και το λαό του, η πίστη του σε αυτούς αλλά και η πίστη του στους Θεούς και στις προσταγές τους. Αναλύονται με λεπτομέρεια τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του τα οποία περιλαμβάνουν την περιφρόνηση των υλικών αγαθών και την προτίμησή του στις ηθικές αξίες και τα συναισθήματα. Ο

---

⁹⁵ Gray J., (2011). Σελ. 22

Αγησίλαος αδιαφορούσε για την πολυτελή ζωή, την οποία προτιμούσαν οι βασιλιάδες και οι άρχοντες της εποχής και είχε ως επίκεντρο του την ενίσχυση του ήθους του και να πράξει τα βασιλικά του καθήκοντα όσο καλύτερα και ηθικότερα γίνεται.

Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφεται το πολεμικό έργο και οι δράσεις του Αγησίλαου. Συγκεκριμένα περιγράφονται οι εκστρατείες του στην Ασία, οι πόλεμοι που έδωσε ενάντια στον Τισσαφέρνη. Πέρα από τους πολέμους αναλύεται η καταναγκαστική επιστροφή του στην Ελλάδα και ο πόλεμος που ακολούθησε με τους συνασπισμένους Έλληνες στη Κορώνεια εναντίον του το 394 π.Χ. στον οποίο και υπέστη βαριούς τραυματισμούς. Ακόμα αναλύεται η εποχή στην οποία είχαν συσπειρωθεί όλοι οι εχθροί της Σπάρτης εναντίον της, όπου εκείνος έπρεπε να οργανώσει το στρατό για να αμυνθεί και να υπερασπιστεί την πόλη του. Το δεύτερο κεφάλαιο κλείνει με την εκστρατεία του στην Αίγυπτο και τον θάνατο του.

Στα επόμενα κεφάλαια ο Ξενοφώντας εξιστορεί τις αρετές του Αγησίλαου και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του, τα οποία τον έκαναν να ξεχωρίσει ως ηγέτης. Ειδική μνεία κάνει στην υψηλή αισθητική του και την απέχθεια του προς κάθε τι μη αισθητικά ωραία και αισχρό. Αναλυτικότερα στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πίστη του Αγησίλαου στους θεούς και στους ηθικούς νόμους και τον σεβασμό που έδειχνε σε αυτούς ενώ παράλληλα εξυμνείται ο έμπιστος χαρακτήρας του. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται η περιφροσύνη του προς τα χρήματα και τον πλούτο και η μεγάλη αίσθηση δικαίου που τον διακατείχε. Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την καθημερινότητα του και τον λιτό βίο. Στη συνέχεια στο έκτο κεφάλαιο καταγράφεται η ανδρεία του Αγησίλαου, η τολμηρότητα του, η οποία σε συνδυασμό με την εξυπνάδα που τον διακατείχε τον οδηγούσαν στο να βρίσκει εύκολα λύσεις ώστε να κερδίζει τους πολέμους.

Στο έβδομο κεφάλαιο αναφέρεται η αγάπη του για την πατρίδα και οι τρόποι με τους οποίους ο Αγησίλαος την υπερασπίζονταν καθημερινά. Ακόμη γίνεται λόγος για την Πανελλαδική Ιδέα, στην οποία ήθελε όλες οι πόλεις να συνυπάρχουν αρμονικά, η οποία έρχονταν σε αντίθεση με τις απόψεις των άλλων ηγετών, οι οποίοι

είχαν συσπειρωθεί εναντίον της Σπάρτης. Στο όγδοο κεφάλαιο περιγράφεται η ευγένεια που είχε ο Αγησίλαος προς τους συμπολίτες τους και η συνεχής διάθεση και πρόθεση του ώστε να τους βοηθήσει σε οτιδήποτε και αν χρειαστούν. Πέρα από αυτά καθημερινά συνομιλούσε μαζί τους, με τις συζητήσεις του να χαρακτηρίζονται από χαρά και αισιοδοξία για το μέλλον. Στο κεφάλαιο εννέα γίνεται σύγκριση του τρόπου ζωής που είχε επιλέξει ο Αγησίλαος σε σύγκριση με άλλους βασιλιάδες και συγκεκριμένα με τον Πέρση Βασιλιά. Η σύγκριση που έκανε ο Ξενοφών στο κεφάλαιο αυτό έδειξε ότι ο Αγησίλαος ήταν πολύ δημοφιλής σε σύγκριση με τον Πέρση Βασιλιά λόγω του χαρακτήρα και της ηθικής που τον χαρακτήριζε αλλά και του λιτού βίου που ακολουθούσε. Στο δέκατο κεφάλαιο ο Ξενοφών παρουσιάζει τον Αγησίλαο ως παράδειγμα προς μίμηση για τους υπόλοιπους βασιλείς εξαιτίας των αρετών του χαρακτήρα του. Τέλος στο ενδέκατο κεφάλαιο του βιβλίου γίνεται μια σύνοψη των βασικών αρετών του, των πράξεων του και των γεγονότων εκείνων που τον αφήσαν στην ιστορία και στα οποία στηρίχθηκε η υστεροφημία του.

Σε συνολικό επίπεδο, το έργο έχει δομηθεί εντός τριών κεφαλαίων: στο πρώτο εμπεριέχονται έργα του Αγησίλαου (1.6-2.31)⁹⁶, στο δεύτερο εκφράζονται οι αρετές οι οποίες τον χαρακτηρίζουν (3.1-9.7) και στο τρίτο συνοψίζονται διαφορετικές αρετές για τον ίδιο (11.1-16). Από την άλλη, εντός αυτών των κεφαλαίων γίνονται συγκρίσεις ανάμεσα στον Αγησίλαο και στον Κύρο (9.1-9.5), και μέσω αυτών των συγκρίσεων προκύπτει ότι ο Αγησίλαος διακατέχεται από μεγαλύτερη αρετή (Hirsh, 1985,39). Ακολουθώντας, θα γίνει παρουσίαση των λόγων για αυτές τις διαφοροποιήσεις και τελικά θα γίνει παραβολή μεταξύ αυτών των δυο προσωπικοτήτων, με τον τρόπο που παρουσιάζονται σε κάθε έργο για να γίνει με ευκολία η κατανόηση των προθέσεων που έχει ο συγγραφέας ο οποίος αποτέλεσε την παρακίνηση της ενασχόλησης με αυτούς τους δύο⁹⁷.

2.2. Σημεία-ορόσημα στην πορεία του Αγησιλάου

---

⁹⁶ Βλ. Αγησίλαος, 7.1

⁹⁷ Βλ. Αγησίλαος, 1. 7-8

Σε αυτή τη φάση θα γίνει περιγραφή ενός πολύ σημαντικού επεισοδίου το οποίο έχει σχέση με το σύνολο των διαπραγματεύσεων που είχε με τον Τισσαφέρνη και είναι η απόδειξη της βαθύτατης πίστης του Αγησίλαου στην έννοια της εμπιστοσύνης. Το 395 π.Χ. η κυριαρχία των πολιτικών πραγμάτων για όλη την Ελλάδα άνηκε στην Σπάρτη, αφού οι Αθηναίοι είχαν ηττηθεί στον Πελοποννησιακό πόλεμο στους Αιγούς ποταμούς (405 π.Χ). Τον θρόνο τον είχε αποκτήσει πρόσφατα ο Αγησίλαος και είχε γίνει σύναψη μιας συνθήκης με έναν Πέρση σατράπη που λέγεται Τισσαφέρνης. Αφού είχαν δοθεί ανταμοιβές στον Τισσαφέρνη για το σύνολο των υπηρεσιών του και ο ένας και ο άλλος προέβησαν σε ανακωχή που διήρκεσε 3 μήνες, ο Τισσαφέρνης ήταν αυτός που έκανε αποστολή μηνυμάτων στον Αγησίλαο έχοντας με αυτό τον τρόπο αθετήσει τον όρκο του και παράλληλα εκτελούσε ενισχύσεις των στρατευμάτων του.

Ακόμη και αν είχε ενημερωθεί ο Αγησίλαος για την απιστία του αυτή, δεν σταμάτησε να δείχνει σεβασμό απέναντι στους όρκους του. Με βάση αυτή την σκηνή, ο Ξενοφών προσπαθεί να εμφανίσει τις προσβολές της αξιοπιστίας και της ευσέβειας του Αγησίλαου ενώ επίσης επιτυγχάνει την κριτική της ευτέλειας και της δυσθυμίας του Τισσαφέρνη που έχει κατηγορηθεί για ψευδούς όρκους και ανυπόληπτες πράξεις⁹⁸. Η επιθυμία του Ξενοφώντα είναι να αναδειχθεί με σαφή μέσα ο τρόπος με τον οποίο δεν έκανε επιλογή εξύμνησης κάποιου άλλου άνδρα ο οποίος ήταν λαμπερός, αν και σε αυτό το επεισόδιο θα άξιζε να τον επαινέσει, ούτε κάποιο άλλο πρότυπο αυταρέσκειας, αλλά επέλεξε έναν δραστήριο άνδρα⁹⁹.

Το σύνολο των βασιλέων της Σπάρτης είχαν ενεργήσει πάντα με στόχο να ενισχύεται το κοινό συμφέρον και δεν δρούσαν με ιδιοτελείς τρόπους ούτε επιχειρούσαν την απόκτηση μεγαλύτερης δύναμης από εκείνη που πραγματικά είχαν, λόγω αυτού η Σπαρτιατική μοναρχία ήταν σταθερή¹⁰⁰. Με αυτό τον τρόπο, ο Αγησίλαος έκανε οριοθέτηση των κινήσεών του αφού έχει γνώση της πόλης και της οικογένειάς του και ακόμη είχε πλήρη συνείδηση για το χρέος και αφού διέθετε τόσες

---

⁹⁸ Φιλίππα. Πάπυρος. (v.δ). σελ. 39

⁹⁹ Graham, (2007). Σελ, 54 - 59.

¹⁰⁰ Cartledge, (1987). Σελ, 34 - 40

αρετές προχωρούσε σε υπολογισμό των επιθυμιών που είχαν οι άλλοι και δεν ενδιαφερόταν για τις δικές του επιθυμίες έχοντας ως στόχο πάντοτε την δική του ικανοποίηση μέσω της προσφοράς. Λόγω αυτού ο Ξενοφώντας στην συνέχεια προχωρά στην αποκάλυψη του ότι ο Αγησίλαος αποτελούσε έναν εραστή της πόλης.

Ο Ξενοφώντας κάνει χρήση μιας προσφιλούς παρομοίωσης, όπως αυτή έχει ιδωθεί στην Κύρου Παιδεία, μέσω της παραβολής της συμπεριφοράς του με αυτή που είχε ο πατέρας του απέναντι στα παιδιά του. Ο Αγησίλαος πραγματοποιεί συντονισμό των ενεργειών του πάντα με πνεύμα ειλικρινές, με βάση την αλήθεια, τον αμοιβαίο σεβασμό και την προστασία σε σχέση με τους υπηκόους του και εξαιτίας αυτών θα ήταν δυνατή η σύγκρισή του με τον πατέρα του, σε μια σκηνή όπου αυτός αναχωρεί για την Μικρά Ασία, εκεί όπου το σύνολο των κατοίκων λυπάται που θα τον αποχωριστεί.¹⁰¹

Ο Αγησίλαος δεν επιθυμούσε την εμπλοκή του σε πολέμους με ιμπεριαλιστικό πολιτικό χαρακτήρα. Το σύνολο των επιχειρήσεων του στην Μ. Ασία στόχευαν στην ελευθερία των Ελλήνων από τους Πέρσες. Σχετικά με τον τρόπο που διαχειριζόταν τα οικονομικά, ήθελε να βρίσκεται σε μειονεκτική παρά σε πλεονεκτική θέση με άδικο μέσα, έτσι δεν επέλεγε να δωροδοκείται. Αυτό που τον ευχαριστούσε όταν πλεονεκτούσε ήταν όχι το εύκολο κέρδος ή η δύναμη αλλά το να κοπιάζει για να αποκτήσει οτιδήποτε. Ακόμη, μπορούσε να είναι ευχαριστημένος με απλά πράγματα και αποδοκίμαζε όλα τα είδη υπερβολής.

Αντίστοιχα, ήταν ικανοποιημένος σε περιπτώσεις όπου η δικαιοσύνη ανταμειβόταν σε σχέση με την αδικία η οποία ήταν κατακριτέα. Αυτό αποτελούσε ένδειξη αρετής η οποία άρμοζε σε κάθε ηθικό άνδρα. Ο W.E. Higgins έχει επισημάνει ότι το να επιμένει τόσο σε απλά πράγματα και να αποφεύγει την μεγαλοπρέπεια αποτελούσε απόρροια από την επιτυχία που είχε ως σπαρτιάτης βασιλιάς η οποία ήταν αρκετά επιβλητική¹⁰². Αυτό αποτελούσε γνώρισμα ενάρετου ανθρώπου και

---

¹⁰¹ Βλ. Αγησίλαος, 1.33.

¹⁰² Machiavelly, Niccolo (1982). Σελ. 34

περισσότερο σε κάποιον που πάνω από όλα ενδιαφερόταν για το κοινό συμφέρον. Γινόταν προσπάθεια προσαρμογής των δαπανών αφού υπήρχε μέριμνα της αποφυγής της αδικίας. Αλλά αυτό που σήμαινε περισσότερο για τον Αγησίλαο είναι ότι παρέμενε σταθερός και έντιμος, σε περιπτώσεις που βρισκόταν αντιμέτωπος με πολυάριθμα πλούτη και εξουσία.

Δεν επηρεαζόταν μπροστά στα χρήματα, τις ηδονές και τον φόβο, δεν είχε ως στόχο την προσωπική δόξα και εξουσία αλλά συνέχιζε να μην αθετεί κάθε εντολή της πόλης και δεν σταματούσε να ενδιαφέρεται για αυτή. Έτσι, καθώς έχει επιστρέψει στην Ελλάδα μετά από την Μικρασιατική εκστρατεία αναφέρει «ὡς οὔτε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ τῆς πατρίδος οὔτε τοὺς ἐπικτήτους ἀντὶ τῶν ἀρχαίων φίλων οὔτε αἰσχρὰ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη μᾶλλον ἢ μετὰ κινδύνων τὰ καλὰ καὶ δίκαια». Ενώ μετά από την μάχη της Κορώνειας προχωρά σε αποκάλυψη ότι έχει γίνει επιλογή από τον ίδιο αντί να λειτουργεί ως ανώτερος άρχοντας στην Μ. Ασία να αποτελεί άρχοντα για την πατρίδα του. Ακόμη, ο Ξενοφώντας αναφέρει ότι ο Αγησίλαος δεν είχε φερθεί άσχημα στο σύνολο των αιχμαλώτων του αλλά συνεχώς ενίσχυε τα στρατεύματά του και τα ωθούσε να συμπεριφέρονται σε αυτούς με τον ίδιο τρόπο όπως και σε κάθε άλλο ανθρώπινο πλάσμα.

Παρόλα αυτά είχε κάνει εφεύρεση ενός τεχνάσματος με τους αιχμάλωτους, με στόχο να αυξηθεί η πολεμική ανδρεία του στρατεύματός του. Θεωρούσε ότι με το να δρα περιφρονητικά προς τον εχθρό θα μπορούσε να ενισχυθεί η έμπνευση για άσκηση από τον στρατό του. Λόγω αυτού, έλεγε ότι όποιος βάρβαρος είχε συλληφθεί να κάνει λεηλασίες θα πωλούταν γυμνός, για να βλέπει ο κάθε στρατιώτης το πλαδαρό του λευκό σώμα και να τον περιφρονεί. Μέσω αυτού, ο Αγησίλαος δεν περιφρονούσε τους εχθρούς, αλλά επέλεγε να δώσει έμπνευση στον στρατό για υπεροχή και εμπιστοσύνη, καθώς έπρεπε να έχει αυτοεκτίμηση το στράτευμα για να νικήσει¹⁰³. Ακόμη, διάθετε την ικανότητα να μπορεί να κάνει μεταστροφή των

---

¹⁰³ Rasmussen J. Paul, (2009). Σελ 102 - 112

πολιτικών του αντιπάλων σε φίλους του¹⁰⁴. Αν και συχνά εξέφραζε αποδοκιμαστικά σχόλια σχετικά με τα σφάλματά τους, συχνά τους επαινούσε αν ήταν καλοί σε κάτι και τους συμπαραστεκόταν όταν αποτύγχαναν, καθώς θεωρούσε ότι το σύνολο των πολιτών ήταν χρήσιμοι¹⁰⁵. Ωστόσο, πίστευε βαθιά ότι μια πόλη θα μπορούσε να κερδίσει την ευδαιμονία, αποκλειστικά μόνο όταν το άθροισμα των πολιτών της είχαν τηρήσει τους νόμους.

Έτσι, και αυτός είχε επίδειξει συνεπέστατη στάση προς τους κανόνες δικαίου με στόχο να λειτουργεί ως παράδειγμα για κάθε συμπολίτη του και να μπορούν και εκείνοι να πειθαρχούν αντίστοιχα στο σύνολο των νόμων κάθε πόλης. Στεκόταν ως βοηθός και συμπαραστάτης σε όλους τους φίλους του και σε όλες τις στρατιωτικές επιτυχίες τους αντάμειβε με το να μοιράζονται με ισότιμο τρόπο τα λάφυρα. Στο σύνολο του το τέταρτο κεφάλαιο του ομώνυμου έργου αναφέρεται συνολικά στις ευεργεσίες και τις φιλανθρωπίες που έκανε ο Αγησίλαος και ακόμη υπενθυμίζει τις παρόμοιες συμπεριφορές που είχε ο Κύρος σε σχέση με το στράτευμα του. Μέσω αυτών των συμπεριφορών κερδίζει το σεβασμό και όλοι υπακούν σε αυτόν.¹⁰⁶ Ακολούθως, ο Ξενοφώντας αναφέρεται σε ένα μεγάλο τμήμα του έργου του (1.28-35), στην παρουσίαση της άφιξης του Αγησιλάου στις Σάρδεις. Σε εκείνο το σημείο ηττήθηκαν οι Πέρσες και πέθανε με απαγχονισμό ο Τισσαφέρνης ο οποίος κρίθηκε ότι έφταιξε για αυτή την ήττα.

Εντός εκείνου του επεισοδίου έγινε παρουσίαση της εύστροφης τακτικής του Αγησιλάου, που είχε προκαλέσει τους εχθρούς όταν εκείνοι ήταν ευπαθείς αλλά και το περσικό ιππικό ήταν σε σύγχυση όταν ανταποδίδονταν οι κατηγορίες.

Ο Αγησίλαος μιας και ήταν νέος ανέλαβε να βασιλεύσει. Μετα από μικρό χρονικό διάστημα αφού ήταν στον θρόνο, ανακοινώθηκε ότι ο Πέρσης Βασιλιάς είχε συγκεντρώσει όλο το ναυτικό και πεζικό στράτευμά του για να πραγματοποιήσει

---

¹⁰⁴ Βλ. Αγησίλαος, 3.3.

¹⁰⁵ Βλ. Κύρου Παιδεία 8.1.23-25.

¹⁰⁶ Βλαχάκος & Ράπτης. 2003. Σελ. 45

εκστρατεία ενάντια στους Έλληνες. Εκείνη την περίοδο το σύνολο των Λακεδαιμονίων και των συμμάχων τους διενεργούσαν μελέτη των προβλημάτων και ο Αγησίλαος έδωσε την υπόσχεση ότι αν δοθούν τριάντα σύμβουλοι από την Σπάρτη, δυο χιλιάδες νεοδαμώδεις και ένα σύνταγμα από το στράτευμα των συμμάχων και έξι χιλιάδες πολεμιστές, θα πάει στην Ασία και θα επιχειρήσει να επιφέρει ειρήνη ή σε περίπτωση που οι βάρβαροι ήθελαν να γίνει πόλεμος, θα τους δημιουργούσε πολλά προβλήματα με στόχο να αποφευχθεί η έναρξη της εκστρατείας προς τους Έλληνες.

Η πλειοψηφία θαύμασε αυτή την θέληση του Αγησιλάου, καθώς παλαιότερα ο Πέρσης είχε φτάσει στην Ελλάδα, και γι' αυτό έπρεπε να πάει και εκείνος στην Ασία και θα έπρεπε να επιλέξει την επίθεση από το να δείξει ανοχή σε αυτού του είδους τον αμυντικό πόλεμο και να επιθυμεί το να ξοδευτούν πιο πολλά από εκείνον από ότι να ξοδέψουν οι Έλληνες για να πολεμήσουν. Το πιο βασικό είναι ότι η απόφαση ήταν να διενεργηθεί πόλεμος στην Ασία και όχι στην Ελλάδα. Ο Τισσαφέρνης πείστηκε ότι ο Αγησίλαος θα έκανε επίθεση στην περιοχή της Καρίας, λόγω του ότι ο Αγησίλαος δεν είχε στην διάθεσή του ιππικό και από την άλλη λόγω του ότι η Καρία δεν αποτελούσε και την πλέον κατάλληλη περιοχή για την άσκηση ιππικής και περισσότερο διότι είχε πειστεί ότι ο Αγησίλαος ήταν θυμωμένος με αυτόν για το ότι έχει καταπατηθεί η συμφωνία.

Με αυτό τον τρόπο, έκανε το πέρασμά του στην Ασία μαζί με όλο το πεζικό και περιφερόταν εντός της πεδιάδας του Μαιάνδρου. Ο Τισσαφέρνης θεωρούσε ότι θα μπορούσε να νικήσει τους Έλληνες με το ιππικό του, σύντομα όμως φάνηκε ότι τα άλογα δυσκολεύονταν να περπατήσουν σε αυτό το σημείο. Ο Αγησίλαος αντί να μεταφερθεί στην Καρία, κατευθύνθηκε προς την Φρυγία. Το σύνολο των δυνάμεων που βρέθηκαν στον δρόμο του τον ακολουθούσαν και προχωρούσαν, έκανε καταστροφές πόλεων, εισέβαλε και μάζευε πολλά λάφυρα. Αυτό αποτέλεσε μια σημαντική πολεμική επιτυχία καθώς είχε κηρυχθεί ο πόλεμος και η απάτη αποτελούσε πλέον για αυτόν μια δικαιολογημένη πράξη με βάση το δίκαιο των θεών και των ανθρώπων.

Μέχρι και στην απάτη, φάνηκε ανώριμος ο Τισσαφέρνης, ενώ φάνηκε ότι ενισχύθηκε ο πλούτος των φίλων του. Λόγω της αποκόμισης πολλών λαφύρων και λόγω του ότι τα πουλούσαν σε εξευτελιστικές τιμές, συμβούλευσε τους φίλους του να αγοράζουν εφόσον είχε στόχο να κατευθυνθεί με το στράτευμα του προς την θάλασσα.

Έδωσε διαταγή σε αυτούς που τα πουλούσαν να σημειώνουν πόσο πουλούσαν κάθε λάφυρο και να το αποδίδουν στον ίδιο. Μέσω αυτού, όλοι οι φίλοι του αγόρασαν πολλά πράγματα και δεν προκατέβαλαν τίποτα και δεν έβλαψαν το ταμείο της πατρίδας τους. Ακόμη, κάθε λιποτάκτης που ήθελε να φανερωθεί στο βασιλιά, όπως ήταν αναμενόμενο, που είχε κρύψει τα λάφυρα, είχε φροντίσει και εκείνα να τα παίρνουν οι φίλοι του, με στόχο από τη μια να έχουν κερδίσει χρήματα και από την άλλη να κέρδιζαν δημοσιότητα. Λόγω αυτών των λόγων είχε πάρα πολύ θερμούς υποστηρικτές και φίλους.

Ο Αγησίλαος προχώρησε σε ένορκη διαβεβαίωση ότι θα τηρήσει με τίμιο τρόπο την ανακωχή και θα καθορίσει την διάρκεια της συμφωνίας αυτής σε 3 μήνες. Γνωρίζοντας ωστόσο ότι αυτός ο κατεστραμμένος τόπος δεν θα ήταν ικανός για πολύ να αποτελεί μέρος συντήρησης του στρατεύματος, αντιθέτως με τους τόπους που κατοικούνται και σπέρνονται οι οποίοι είναι παραγωγικοί και αποδίδουν τροφή, δεν προχώρησε σε υποδούλωση με βίαιο τρόπο τους εχθρούς αλλά τους προσέγγιζε ήπια.

Ενώ δεν ήταν σπάνιες οι φορές που διέταζε το στράτευμα να μην τιμωρεί τους αιχμάλωτους, σαν να είχαν πράξει άδικα αλλά να τους προσέχουν σαν ανθρώπους και συχνά σε περιπτώσεις αλλαγής στρατοπέδου, αν αντιλαμβάνονταν ότι οι έμποροι είχαν εγκαταλελειμμένα παιδιά, τα οποία ήθελαν να τα πουλήσουν, λόγω της αδυναμίας τους να κουβαλήσουν και να ταΐσουν, φρόντιζε και για εκείνα να βρουν κάποιο σπίτι.

Εικόνα 4: Ο βασιλιάς Αγησίλαος (Πηγή: Βούλγαρης, 2013)

Εικόνα 5: Η αρχαία Αγορά της Σπάρτης (Πηγή:Βούλγαρης, 2013)

Για το σύνολο των αιχμαλώτων που έμεναν πίσω λόγω του ότι ήταν μεγάλοι, ο Αγησίλαος φρόντιζε να τους προσέχει κάποιος για να μη κατασπαραχθούν από τα σκυλιά και από τους λύκους. Αυτό τον έκανε συμπαθή όχι μόνο για όσα είχαν μάθει γι αυτόν αλλά και για όσα είχε κάνει γι αυτούς. Ακόμη, και στο πλήθος των πόλεων που είχε με το μέρος του, είχε καταργήσει το πλήθος των υπηρεσιών που είχαν προσφερθεί από τους δούλους στους αφέντες και είχε δώσει διαταγή να υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός από τους ελεύθερους πολίτες προς τους άρχοντες και το αντίστροφο.

Και το πλήθος των τειχών που δεν είχαν κατακτηθεί με τις μάχες, είχαν κατακτηθεί με φιλανθρωπικές πράξεις¹⁰⁷. Επίσης, σημαντικό είναι αυτό που έπραξε απέναντι στον Σπιθριδάτη. Ο Σπιθριδάτης είχε καταφύγει στο στρατόπεδο του Αγησιλάου για να παραδώσει σε εκείνον την γυναίκα και τα παιδιά του και τον

¹⁰⁷ Βούλγαρης, Χ. (2013). Σελ 19 - 21

στρατό του καθώς είχε διαπιστώσει ότι ο Φαρνάβαζος προσπαθούσε να διαπραγματευτεί το γάμο του με την κόρη του βασιλιά ενώ από την άλλη ήθελε να έχει την δική του κόρη χωρίς σύναψη γάμου, κάτι που θα ήταν πολύ ντροπιαστικό. Ακόμη, και ο Φαρνάβαζος και ο αρχηγός των Παφλαγόνων, ο Κύτης είχε προτιμήσει την συνεκστρατεία με τον Αγησίλαο.

Εντός του τελευταίου μέρους στο Β' κεφάλαιο που αποτελεί τον κατάλογο για τις αρετές του Αγησίλαου, ο Ξενοφώντας πραγματοποιεί συγκρίσεις μεταξύ του Αγησιλάου και του Μεγάλου Βασιλιά. Ο Ξενοφώντας προσπαθεί με αυτό τον τρόπο να κάνει ανάδειξη του Αγησιλάου ως καλύτερου, όταν ο Πέρσης βασιλιάς είχε θεωρηθεί από την πλειοψηφία των Ελλήνων ως πιο ισχυρός και ευτυχισμένος άνδρας. Έτσι, μέσω αυτής της σύγκρισης θα επιτευχθεί ο εκθειασμός του Αγησίλαου. Ειδικότερα, ο Μεγάλος Βασιλιάς φεύγει μέσα στο κρύο και στη ζέστη από αδυναμία της ψυχής αφού μιμούταν όχι τον τρόπο ζωής ενός γενναίου άνδρα αλλά τα κατώτερα θηρία.

Εκείνος είχε κρυφτεί από τους υπόλοιπους και το να εισέλθουν οι υπήκοοι και να τον βρουν ήταν κάτι δύσκολο, καθώς πίστευε ότι η συμπεριφορά του μοιάζει με βασιλική, να είναι αφανής, διότι μέσω αυτού ενισχυόταν ο ισχυρισμός της αήττητης δύναμής του. Αντίθετα, ο Αγησίλαος προσπαθεί να υπομείνει το σύνολο των μόχθων και δεν έχει υποκύψει σε καμία ματαιόδοξη συμπεριφορά. Αυτός αποτελεί το πρότυπο ενός ελεύθερου άνδρα και στοχεύει στην απελευθέρωση και όλων των Ελλήνων που βρίσκονται υπό Περσική κατοχή¹⁰⁸.

Συμπερασματικά, γίνεται παρακολούθηση της παραδοσιακής αντίληψης που υπάρχει εντός ενός καθαρού εγκωμίου και απλού, το οποίο στόχευσε στο να δοξαστεί το πλήθος των ανδραγαθημάτων και ο χαρακτήρας ενός σπαρτιάτη βασιλιά. Όπως έχει αναφερθεί, ο Ξενοφών δεν επιθυμούσε εντός αυτού του έργου να προβεί σε αξιολογήσεις των ιστορικών επιπτώσεων και να δώσει συμβουλές για τα υποκείμενα, αλλά πιο πολύ επιχείρησε να εστιάσει στην απεικόνιση των ιδεατών ηγετών.

---

¹⁰⁸ Tuplin, Christopher (2007). Σελ. 27-50.

Παρόλα αυτά, εάν κανείς κρίνει διεισδυτικά και σε συνδυασμό με τους μελετητές θα είναι σε θέση να διακρίνει πλήθος πρόσθετων επιπέδων για τις ερμηνείες αυτές. Ο Luccioni έχει αναφέρει ότι αυτό το εγκώμιο προς τον Αγησίλαο έχει εξελιχθεί εντός μιας γιορτής για τον ιδεατό στρατιωτικό διοικητή. Τελικά, ο καθένας θα ήταν σε θέση να παρατηρήσει το συλλογικό Πανελλήνιο πνεύμα το οποίο συναντάται σε όλη την έκταση του συγκεκριμένου έργου.

Ο Delebecque υποστηρίζει ότι ο Ξενοφών προχωρά σε συγγραφή αυτού του έργου με στόχο την προειδοποίηση των Ελλήνων για τις επερχόμενες απειλές, που θα εκφραστούν από τον βασιλιά της Περσίας, τον Αρταξέρξη Γ' Ωχον. Νιώθει ανησυχία για το ελληνικό περιβάλλον και έχει την διαίσθηση ότι η Ελλάδα σε αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο έχει ανάγκη από έναν αρχηγό σαν τον Αγησίλαο με στόχο την επίτευξη της εκστρατείας κατά των Περσών.

Από την άλλη, ο W. Hirsch υποστηρίζει ότι ο Αγησίλαος δεν είναι από την μια ούτε ένα είδος πολιτικής προπαγάνδας ούτε μια μορφή προτροπής για να κατασταθούν ορατές οι αρετές που τον χαρακτηρίζουν ως πρότυπο και ως αναζήτηση του κλέους και της αληθινής ευγένειας. Με αυτό τον τρόπο, η Πανελλήνια ιδέα θα ήταν δυνατό να ειπωθεί ότι ήταν η κινητήρια δύναμη που λειτουργούσε ως κίνητρο για να περιγραφούν και να αναδειχθούν όλες αυτές οι αρετές οι οποίες συναντώνται στον χαρακτήρα του Αγησίλαου¹⁰⁹.

---

¹⁰⁹ Plutarch's lives. (1955) σελ. 2-113

Κεφάλαιο 3^ο : Κύρος και Αγησίλαος-Σύγκριση προσωπικοτήτων

Ο Ξενοφών προχώρησε σε ικανοποιητική περιγραφή με το σύνολο των χαρακτηριστικών του ενός και του άλλου μεγάλου ηγέτη. Για να ολοκληρωθεί η παρούσα μελέτη έχει κριθεί σκόπιμο να πραγματοποιηθεί εντοπισμός των ομοιοτήτων μεταξύ των δυο προαναφερθέντων ηγετικών προσωπικοτήτων, βάσει των άλλων ιστορικών και άλλων παρόμοιων συγκρίσεων. Εντός της Κύρου Παιδείας, όταν μιλάει ο Καμβύσης προς τον μικρό εκείνη την εποχή Κύρο, κάνει προτροπή σε αυτόν να μην διακινδυνεύσει ποτέ την ζωή του και την ζωή των συμπατριωτών του έχοντας επιλέξει να ενεργήσει με αντίθετο τρόπο από τις θυσίες και τους οιωνούς, διότι οι θεοί θα είναι εκείνοι που θα του δείχνουν το μέλλον και θα είναι και ο ίδιος σε θέση να διαβάζει το σύνολο των σημείων των θεών χωρίς να εμπλέκονται μαντεία αλλά και με τη φιλία που θα έχει αναπτυχθεί μεταξύ εκείνου και των θεών.

Με αυτά τα λόγια ο Καμβύσης αναφέρεται σε πλήθος θρησκευτικών ζητημάτων και γίνεται μια εύκολη παραπομπή στον Σωκράτη του Ξενοφώντα. Ο Κύρος έχει ακολουθήσει τις συμβουλές που του είχε δώσει ο πατέρας του και πολύ συχνά πραγματοποιεί θυσίες στους θεούς πριν από επιχείρηση εκστρατειών ή μαχών και πάντοτε ευχαριστεί τους συντρόφους του με το να μοιράζει το πλήθος των λαφύρων (Gera, 1993,56)¹¹⁰. Επίσης, και εντός του επιθανάτιου λόγου του πραγματοποιεί ευχαριστίες στους θεούς. Ακόμη, κατά την περίοδο που ο Κύρος είχε καταλάβει την Βαβυλώνα και λόγω του ότι τότε ένιωθε ευχαριστημένος, είχε ασχοληθεί πιο πολύ με τον τρόπο λατρείας των θεών και συνέχεια έκανε προσφορές θυσιών στους θεούς, ευχαριστώντας τους για την θεϊκή βοήθεια τους.

Ακόμη, εντός ακόμη ενός χωρίου γίνεται η ανάδειξη της πίστης του σε κάθε όρκο του, μέσα στην Κύρου Παιδεία, αυτό βρίσκεται στο όγδοο βιβλίο (8.8.2) εντός

---

¹¹⁰ Γίνεται σχολιασμός από τον Faber σχετικά με τα χαρίσματα που προσδιορίζουν την πρόνοια του Κύρου την οποία δεν διαθέτει από την φύση του, αλλά είναι φανερό ότι αυτή έχει αποκτηθεί πιο πολύ καθώς ωρίμασε. (1.4.21). Βλ. Faber, J.,J., (1979), 506.

του οποίου γίνεται αποκαλυπτική παρουσίαση των συνεπειών που έχουν προκύψει από την αθέτηση των όρκων από τους γιούς του Κύρου. Αντίστοιχα, στο έργο του Ξενοφώντα ‘‘Αγησίλαος’’, λίγο μετά τον θάνατό του (360-359 π.Χ) εμπεριέχονται στο εγκώμιο του όλες οι αρετές οι οποίες είναι όμοιες με εκείνες που είχαν αποδοθεί στον Κύρο. Σε αυτό το σημείο ο Αγησίλαος εμφανίζεται ως το υπέρτατο πρότυπο παραδοσιακής ευσέβειας¹¹¹. Το ότι στέκεται με τόση ευσέβεια σε όλη του την ζωή αποτελεί συνεπαγωγή από τον τρόπο που συμπεριφέρεται στους θεούς και στο σύνολο των ιερών τεμενών, είτε αυτά είναι Ελληνικής ιδιοκτησίας είτε ξένης. Ακόμη, παρουσιάζεται ιδιαίτερα ευσεβής και από το σύνολο των συναλλαγών του με άλλα άτομα. Αυτό φαίνεται λόγω του ότι παραμένει πιστός σε κάθε όρκο του σε σχέση με κάθε συμφωνία που έχει συνάψει.

Ένα πολύ συγκεκριμένο παράδειγμα είναι ότι απέναντι στον σατράπη βασιλιά, τον Τισσαφέρνη, έχει συμπεριφερθεί με τίμιο τρόπο όπως έχει προαναφερθεί στην προηγούμενη εκτενή ανάλυση (Faber, 1979). Ακόμη, και οι δύο έχουν σε πολύ υψηλή θέση την φιλία και την σημασία της και την σέβονται ιδιαίτερα. Ο Κύρος έχει ως θεμέλιο για τις συμμαχίες που δημιουργεί την δύναμη της φιλίας και έχει στηριχθεί πολύ σε αυτήν. Έτσι δικαιολογείται ότι στο τέλος της ζωής του, λέει στους γιούς του το πόσο σημαντική είναι η φιλία και η πίστη για την οποία είναι πολύ σημαντικός παράγοντας διατήρησης το να είναι και τα δύο μέρη επιμελή και ένα κοινό καλό (Στην Κύρου Παιδεία η «επιμέλεια για το κοινό καλό» δίνεται ως συσχετισμός με τους περσικούς νόμους των πόλεων (1.2.2). Οι περσικοί νόμοι υπερέχουν έναντι των άλλων¹¹².

Ο πατέρας του έχει εκφράσει με ρητό τρόπο την σκέψη ότι ο πιο σοφός είναι εκείνος ο οποίος έχει σκεφτεί το σύνολο των συμφερόντων του στρατεύματός του πιο πολύ από ό,τι ο στρατός και αυτό αποτελεί την μεσότητα για να κερδηθούν πράξεις εθελούσιας υπακοής. Ο Κύρος ο ίδιος είναι ο εκφραστής της υποχρέωσης αυτής, μετά

---

¹¹¹ Windson (1994). Σελ. 161- 174.

¹¹² Faber (1978) Σελ. 507

τον ισχυρισμό ότι οι αρχηγοί δεν χρειάζεται να διαφέρουν από το σύνολο αυτών που εξουσιάζουν στην καθημερινότητα αλλά σε πράξεις πρόνοιας και αγάπης.¹¹³

Αντίθετα, φαίνεται ότι ο Κύρος να δίνει μεγάλη σημασία στην υγεία του στρατού του (1.6.15), στο αν θα έχει την εύνοια από τους θεούς (1.6.3), στο πλήθος των συμμάχων (4.2.38), σε κάθε φίλο (8.2.13), στο ποσοστό εξάσκησης της αρετής για τον ίδιο (8.1.12) και τελικά ενδιαφέρεται πολύ για τον τρόπο που θα σωθεί ολόκληρη η αυτοκρατορία. Έτσι, κερδίζει την εύνοια από τον λαό του και επίσης γίνεται εξασφάλιση της δικής του ασφάλειας.¹¹⁴ Με αυτό τον τρόπο, είναι σε θέση να ευχαριστεί με δείπνο το σύνολο των ατόμων που τον ενισχύουν και με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνει σταθερές φιλίες. Επάνω στο τραπέζι υπάρχουν φαγητά τα οποία μοιάζουν με τα δικά του, γίνεται μοίρασμα των τροφίμων αυτών με όλους όσοι κάθονται στο βασιλικό τραπέζι και με τους υπηρέτες που τους τιμά εξίσου¹¹⁵.

Το σύνολο των υπαλλήλων που έχει σφάλει, αλλά έχει δείξει καλή θέληση μπορεί να συγχωρεθεί. Αυτό το σκεπτικό αντικατοπτρίζει την φιλανθρωπία του Κύρου. Ενώ στην συνέχεια ο Due αναφέρει ότι η φιλανθρωπία έχει βαθιές ρίζες στις αντιλήψεις των Ελλήνων. Από την άλλη παρατηρείται ότι εκφράζεται μια ασάφεια η οποία σχετίζεται με τον τρόπο αντιμετώπισης του Κύρου προς τους φίλους και τους εχθρούς. Εντός του επιθανάτιου λόγου του ο Κύρος λέει: «καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἑμοῦ εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἑμοῦ δουλωθέντας». Ακόμη, εντός πολλών αποσπασμάτων έχει γίνει μεγάλος αριθμός αναφορών οι οποίες έχουν αποδείξει ότι ο Κύρος διαθέτει χαρακτηριστικά φιλανθρωπίας.¹¹⁶

Η φιλανθρωπία του είναι πολύ γνωστή στο σύνολο του τότε κόσμου και γι' αυτό αρκετοί επιθυμούσαν να συμμαχήσουν μαζί του, χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι Μήδοι, οι οποίοι αυτομόλησαν λόγω του ότι εκείνος από όταν ήταν παιδί είχε εκδηλώσει την καλοσύνη του. Όλα αυτά μπορούν να επιβεβαιωθούν και με το λόγο του Χρυσάντα ο οποίος αναφέρει με χαρακτηριστικό τρόπο το σύνολο των καλών

---

¹¹³ Newell, (1983), pp. 889- 906.

¹¹⁴ Βλ. Κύρου Παιδεία 8.2.15

¹¹⁵ Konstan, (1997). σσ. 53-92.

¹¹⁶ Gray, J., (2010). σελ. 327-439

γνωρισμάτων που έχει ένας αρχηγός και προχωρά σε παραβολή αυτού με τον πατέρα του που στηριζόταν γερά στην πρόνοια που έδειχνε για άλλα άτομα. Καταληκτικά, ο Κύρος φαίνεται να εμπνέεται από συμπόνια για τους συνανθρώπους του και αυτό μπορεί να εκδηλωθεί σε κάθε σημείο της συμπεριφοράς του προς κάποια γυναίκα που έχει αιχμαλωτισθεί όπως η Πάνθεια¹¹⁷. Με αντίστοιχο τρόπο στο εγκώμιο του Αγησίλαου, η επιθυμία του Ξενοφώντα δεν είναι η παρουσίαση της εξωτερικής πολιτικής από το 368 π.Χ. και έπειτα, αλλά κάνει μια προσπάθεια να καταδειχθεί η ηθική γλώσσα για την φιλία την οποία και επιλέγει να χρησιμοποιήσει ο Αγησίλαος (φιλειταιρία)¹¹⁸.

Είναι σημαντικό το ότι ο Ξενοφών κάνει χρήση ενός κοινού σημείου και εντός των δύο έργων με στόχο να φανεί η μεγάλη αξία που έχει η φιλία για κάθε ιδεατό ηγέτη. Ο Αγησίλαος με όλους τους τρόπους προσπαθεί να δείξει την φιλανθρωπική του πρόθεση, κάνει προτροπές στους στρατιώτες να δρουν και αυτοί έτσι, δεν θέλει να γίνονται λεηλασίες και τελικά διατηρεί την ίδια τακτική και θέση με τον Κύρο.

Επίσης, και ο Αγησίλαος ενδιαφέρεται σε μεγάλο βαθμό για την ποιότητα της εκπαίδευσης κάθε άνδρα σχετικά με το πνεύμα, την οξύνοια και τα χαρακτηριστικά της σωματικής διάπλασης. Το σύνολο των αρετών με τις οποίες θα χρειαστεί να εμφορείται κάθε στρατιώτης έχουν συνοψιστεί εντός του χωρίου 1.27: «ὅπου γὰρ ἄνδρες θεοῦς μὲν σέβουεν, πολεμικὰ δὲ ἀσκοῖεν, πειθαρχίαν δὲ μελετῶεν, πῶς οὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μεστὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν εἶναι;»¹¹⁹. Ακόμη, ο Αγησίλαος μπορεί να ενισχύσει το ηθικό των στρατιωτών του και να εμπνεύσει σε αυτού την άμιλλα, με στόχο να γίνουν πιο γενναίοι και ικανοί και να ολοκληρώσουν το σύνολο των καθηκόντων τους.

---

¹¹⁷ Cawkwell, G.L., (1976), pp. 62-84.

¹¹⁸ Βλαχάκος & Ράπτης. (2003). Σελ, 45 - 56

¹¹⁹ Παραθέτω μετάφραση: «Γιατί όπου οι άνδρες σέβονται τους θεούς, ασκούνται στις τέχνες του πολέμου και εφαρμόζουν πειθαρχία, πώς να μην είναι φυσικό να αφθονούν οι καλές ελπίδες για όλα;

Οι Ασιάτες τον τίμησαν και τον αγάπησαν σαν πατέρα όλων των Ελλήνων, και λυπήθηκαν πολύ με την αναχώρησή του. Επιπρόσθετα, και για όλους τους πολίτες ο ίδιος ενδιαφέρεται σαν πατέρας προς τα τέκνα του. Παρά ταύτα δεν διαθέτει σε τόσο μεγάλο βαθμό χαρακτηριστικά φιλανθρωπίας ο Αγησίλαος σε σχέση με τον Κύρο, αλλά το γνώρισμα της εγκράτειας το οποίο εντοπίζεται και στο ένα και στο άλλο έργο αποτελεί το κύριο στοιχείο για κάθε ηγέτη. Εντός της Κύρου Παιδείας εντοπίζεται μεγάλος αριθμός σημείων που αναφέρεται η λέξη ‘εγκράτεια’¹²⁰

Μπορεί να γίνει επιλεκτική αναφορά στον πρώτο λόγο του Κύρου ο οποίος είναι πολύ ξεχωριστός για τις ρητορικές επιτηδεύσεις του. Σε αυτό το σημείο αναφέρεται στην αποχή του από οποιαδήποτε σωματική απόλαυση η οποία θα του φέρει ευτυχία στο μέλλον. Σε αυτόν τον λόγο, αφού είχε καταλείψει την Βαβυλώνα, μιας και κάνει αναφορά σε ομότιμα πρόσωπα, τους δίνει την συμβουλή να μην έχουν παραμελημένους τους εαυτούς τους και να αφήνονται στο σύνολο των άμεσων απολαύσεων.

Αναφέρει ότι αποτελεί πολύ σημαντικό επίτευγμα το ότι έχει κατακτήσει την εξουσία, αλλά και πιο σημαντικό είναι τόσο η κατοχή όσο και η διατήρησή της μέσα από την σωφροσύνη, την εγκράτεια και την φροντίδα. Ακόμη, η εγκράτεια η οποία εκφράζεται από τον Κύρο σε σχέση με την Πάνθεια ενδυναμώνει το πόσο συνετά χαρακτηριστικά διαθέτει και πόσο έχει συγκρατηθεί. Παράλληλα, ο παραδοσιακός τρόπος που έχει εκπαιδευτεί ο Κύρος ενισχύει τις προσπάθειες ανάπτυξης εφοδίων που θα είναι ικανά να μην τον αφήσουν να ενδώσει σε οποιοδήποτε άλογο πάθος.

Οι Περσικές διδασκαλίες ήταν εστιασμένες στην εγκράτεια, πολύ περισσότερο σχετικά με τα τρόφιμα και τα ποτά, ενώ παράλληλα είχε στόχο την εκπαίδευση των στρατιωτών οι οποίοι θα μπορούσαν να φροντίσουν το σώμα τους και θα επιβίωναν με πολύ λίγο φαγητό όταν θα πρόκυπτε πόλεμος ή κάποια δυσκολία. Ο Κύρος όσο βρισκόταν στον θρόνο και κυβερνούσε αυτή την

---

¹²⁰ Πλάτωνος (2002). Σελ. 17 - 18

αυτοκρατορία είχε “δανειστεί” μεγάλο αριθμό θεσμών και πρακτικών από την παραδοσιακή του περσική εκπαίδευση¹²¹.

Η εγκράτεια αποτελούσε ένα είδος αρετής το οποίο είχε χαρακτηρίσει πολύ και τον Αγησίλαο. Ήταν εγκρατής στην τροφή, στο ποτό, στον ύπνο και στα ερωτικά παιχνίδια. Σημαντικό είναι ότι ο Ξενοφών έχει παραθέσει το επεισόδιο με τον Μεγαβάτη για να αναδυθεί ο βαθμός της σθεναρής αποχής του Αγησίλαου από κάθε ερωτική απόλαυση. Ειδικότερα, όταν ο Μεγαβάτης, ένας όμορφος Πέρσης προσπάθησε να φιλήσει τον Αγησίλαο τότε αυτός έδειξε αυτοέλεγχο και αρνήθηκε με ευγενικό τρόπο (*σφοδρότατη φύσις*).

Αυτή η σκηνή εύκολα οδηγεί σε μια παρόμοια που συναντάται στην Κύρου Παιδεία με τον Αρτάβαζο, αν και ο Κύρος δεν είχε την ίδια συμπεριφορά¹²². Αντίστοιχο ποσοστό ομοιοτήτων μπορεί να εντοπιστεί και σχετικά με τις οργανώσεις των στρατιωτικών προγραμμάτων. Και ο ένας και ο άλλος ηγέτης θεωρούν αναγκαίο ότι οι ηγεμόνες πρέπει να υπερέχουν από κάθε άλλο πολίτη σχετικά με τις αντοχές τους.

Ο Κύρος έχει υποβάλει το σύνολο των ομότιμων σε αυστηρά προγράμματα για να εκπαιδευτούν, με το να δίνεται έμφαση στις στρατιωτικές εκπαιδεύσεις, στις πράξεις ισότητας και υπακοής στους νόμους. Ο Faber σημειώνει πως οι ιδέες του Ξενοφώντα για το ότι οι νόμοι είναι αναγκαίοι για μια χρηστή διοίκηση και το πώς ένας πετυχημένος βασιλιάς θα στηρίζει την εξουσία του σε αυτούς, διαπερνά όλο το έργο της Κύρου Παιδείας. Ο βασιλιάς υπακούει πρώτα στο νόμο και έπειτα στη θέλησή του (1.3.18). Με τον ίδιο τρόπο δρα και ο Αγησίλαος¹²³¹²⁴.

---

¹²¹ Dover, K., J., (1987) σελ. 34

¹²² Aristotle (1957). Σελ. 12 - 14

¹²³ Gray, J., (2011). Σελ. 39

¹²⁴ Faber, J.,J., (1979), σελ. 497-514.

Το σύνολο των ομοιοτήτων για αυτά τα δυο πρόσωπα είναι πολύ ευρύ και στενό. Ο Cartledge P. έχει υποστηρίξει ότι ο Αγησίλαος αποτέλεσε ένα είδος προτύπου για τον Ξενοφόντα ώστε να μπορέσει να δημιουργήσει το μυθιστόρημα της αφήγησης της Κύρου Παιδείας. Είναι μεγάλο το ποσοστό των ομοιοτήτων μεταξύ της Σπάρτης και της Περσίας σχετικά με τις στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις¹²⁵.

Οι σταδιακές μειώσεις των στρατιωτών της Σπάρτης και το σύνολο των μεγάλων απωλειών που δημιουργήθηκαν κατά την διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου οδήγησαν στο να προσφερθεί ελευθερία σε πολλούς είλωτες, με ανταλλάγματα σε στρατιωτικές υπηρεσίες. Με τον ίδιο τρόπο στην Κύρου Παιδεία, το άθροισμα των κοινών εκτίει υπηρεσίες στην αρχή ως ελαφρά οπλισμένο, πριν από την προαγωγή του σε βαριά οπλισμένο ποσοστό στρατιωτών. Τελικά, σημειώνονται πρόδηλες ομοιότητες σχετικά με το τρόπο δημιουργίας ενός ιππικού σώματος.¹²⁶

Ο Αγησίλαος κατά την διάρκεια που εκτελεί πρόωρες επιχειρήσεις στην Μικρά Ασία το 390 π.Χ. έχει στην ηγεσία του σχεδόν 15.000 στρατιώτες από το πεζικό και μεταξύ αυτών 5.000 μισθοφόρους και 3.000 νεοδαμώδεις. Λίγο καιρό αφότου έχει φτάσει στην Μικρά Ασία αντιλαμβάνεται ότι έχει 400 στρατιώτες οι οποίοι έχουν προέλθει από την Ιωνία και ότι έχει ανάγκη από ύπαρξη ικανής δύναμης στο ιππικό με στόχο να μπορέσει να αντικρούσει τον Πέρση Βασιλιά. Έτσι, προχωρά στη δημιουργία ενός ισχυρού ιππικού σώματος από μισθοφόρους. Με αντίστοιχο τρόπο και ο Κύρος που παρέμεινε στην Μηδία με στόχο να εκπαιδευτεί στην ιππασία και σε αυτού του είδους την πολεμική τακτική, αφού ήθελε να κατασκευάσει όπλα για να αντιμετωπίσει (2.1.κ.ε.) στη συνέχεια τους Ασσύριους (6.1. κ.ε.) και προτείνει να κατασκευαστούν πολιορκητικές μηχανές.¹²⁷

---

¹²⁵ Βλ. Κύρου Παιδεία, 8.1.21.

¹²⁶ Finley, M., I., (1959). σσ. 14-21, 381-3.

¹²⁷ Gera, Deborah, Levine, (1993) σελ 42 - 48

Συμπεράσματα

Ο Ξενοφών μέσα και από τα δύο έργα επιχειρεί την παρουσίαση του Κύρου και του Αγησιλάου, οι οποίοι αποτελούν τα πρότυπα ηγετών για την εποχή εκείνη. Στην αρχή, υπάρχει η σκέψη ότι προσπαθούσε να γίνει παρουσίαση του παράδοξου ότι η εκούσια υπακοή ενός στρατεύματος σε κάθε αρχηγό δεν είναι εύκολη υπόθεση. Μέσα από μια συνεκτική βιβλιογραφική μελέτη και στο ένα και στο άλλο έργο, ο συγγραφέας φαίνεται ότι υπερτονίζει το πόσο σημαντικό είναι να είναι ο αρχηγός ευλαβής και πιστός στους θεούς.

Ο Ξενοφών μέσα από τα έργα του προσπαθούσε να βρει τα ιδανικά χαρακτηριστικά του σωστού ηγέτη. Για εκείνον, ο σωστός ηγέτης έπρεπε να μπορεί να συσπειρώσει το λαό και να τον κάνει όχι να τον υπακούσει αλλά να τον ακολουθήσει με την θέληση του στις μάχες έχοντας όλοι μαζί ένα κοινό όραμα για το λαό. Αυτός είναι και ο λόγος που ασχολήθηκε τόσο σχολάστηκα με τον Αγησίλαο και τον Κύρο τον Μέγα, καθώς ήταν δυο ισχυρές προσωπικότητες, οι οποίες είχαν το λαό με το μέρος του και χάρη σε αυτό κατάφεραν να κερδίσουν πολυάριθμες και δύσκολες μάχες αλλά και να μείνουν στην ιστορία.

Συγκεκριμένα, ο Ξενοφών φαίνεται πως θαύμαζε τον Κύρο εξαιτίας του υπάκουου χαρακτήρα του, των διοικητικών του ικανοτήτων, τη σοφίας του και των επιτυχημένων χρόνων της βασιλείας του. Τον περιέγραφε ως ευτυχή άνδρα, δηλαδή ως μια προσωπικότητα άξια θαυμασμού λόγω του ανώτερου πνευματικού της επιπέδου. Σε όλο το έργο του κάνει ιδιαίτερη αναφορά στην εκούσια ακολουθία του λαού του, δίχως να χρειαστεί να τους πείσει με την βία. Η εκούσια ακολουθία του λαού από έναν ηγεμόνα ήταν το βασικό χαρακτηριστικό που έπρεπε να είχε κάποιος για να θεωρηθεί άξιος και επιτυχημένος ηγέτης.

Ο Ξενοφών θεωρούσε τους Σπαρτιάτες ως καλύτερους ηγέτες και βασιλείς από τους Αθηναίους. Αν και Αθηναίος δεν συμερίζονταν τη δημοκρατία που κυριαρχούσε και πίστευε πως η στρατιωτική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας ήταν ο κατάλληλος τρόπος ανατροφής. Τόσο ο Αγησίλαος όσο και ο Κύρος ήταν Σπαρτιάτες και είχαν ηγετικές, διοικητικές και στρατιωτικές ικανότητες. Επομένως, το γεγονός ότι τους εκθειάζει στα έργα του δεν είναι παράξενο. Αντιθέτως, είναι κάτι το αναμενόμενο καθώς είναι σύμφωνο με τις απόψεις του.

Ο Ξενοφών έδινε μεγάλη σημασία στην ανατροφή και τον βίο που ακολουθούσαν οι ηγέτες. Σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν τόσο ο Κύρος ο Μέγας όσο και ο Αγησίλαος ακολουθούσαν λιτό βίο, ο οποίος ήταν αντίστοιχος με εκείνον του λαού. Πίστευε, πως οι ηγέτες δεν πρέπει να ξεχωρίζουν από το λαό και σπαταλάνε χρόνο και χρήμα αλλά να ξεχωρίζουν μέσα από τις πνευματικές και ηγετικές τους ικανότητες.

Από την μια ο Αγησίλαος και από την άλλη ο Κύρος έχουν προσφέρει με ευλαβή τρόπο τις αρμόζουσες τιμές στους θεούς και έχουν επιχειρήσει με όλα τα μέσα να έχουν την εξασφάλιση της εύνοιας αυτών, όχι αποκλειστικά πριν από κάθε μάχη αλλά και κατά περιόδους που όλα βαίνουν καλώς. Από την άλλη, γίνεται ρητή αναφορά στο ότι οι αρχηγοί χρειάζεται να μοιάζουν σε εκείνο που θα ήθελε να γίνει κάθε στρατιώτης και εξαιτίας αυτού η εγκράτεια αποτελεί την πιο βασική προβαλλόμενη σκέψη και από τον έναν και από τον άλλο. Ακόμη μια αρετή είναι το να είναι κανείς τίμιος κάτι που εμφανίζεται ως μέσο για να εξασφαλιστεί μια υπακοή ηθελημένη. Η υπακοή είναι πολύ σημαντική για να μπορεί κανείς να διαχειριστεί τον στρατό ή τον λαό. Ακόμη, οι αρχηγοί χρειάζεται να λειτουργούν ως ευεργέτες στον στρατό τους, με στόχο να μπορεί να κερδηθεί η ανεπιφύλακτη φιλία και η αγάπη από τους στρατιώτες.

Αν και καταπονούνται τα στρατεύματα, πριν από τις μάχες είναι αναμενόμενο για να μπορεί να διατηρηθεί το σώμα τους σκληραγωγημένο και τελικά να

ανταμειφθούν εφόσον ο κάθε αρχηγός δρα επιβραβεύοντάς τον κάθε στρατιώτη και του παρέχει μερίδιο από το σύνολο των λαφύρων μετά την νίκη. Τελικά, το άθροισμα των ιδιζόντων παραλληλισμών για τα δύο πρόσωπα στόχευε στην ανάδειξη του ιδανικού ενάρετου άνδρα, που θα ήταν σε θέση να κυβερνήσει όλο τον κόσμο, αφού θα υπηρετούσε φυσικά την δικαιοσύνη. Σε όλες τις ιστοριογραφίες του Ξενοφώντα γίνεται παρουσίαση χαρακτηριστικών παραδειγμάτων για κάθε άνδρα και με τρόπο που ενέπνεε και διαμόρφωνε τον κόσμο στην αρχαιότητα, ο καθένας με τις προσωπικές του ιδέες, βάσεις, ικανότητες και την διαφορετική του προσωπικότητα, και ο Κύρος με τον Αγησίλαο αποτελούν δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα ιστοριοβιογραφιών που ακόμα και σήμερα εμπνέουν σεβασμό .

Συνοψίζοντας, είναι προφανές πως ο Ξενοφών μέσα από τα ιστορικά μυθιστορήματα – ιστοριογραφίες που παρουσιάζει, προσπαθεί να αναδείξει τον ιδανικό άντρα – ηγέτη, δηλαδή να δημιουργήσει ένα ιδεώδες πολιτικού ανδρός. Μέσα από συγκεκριμένες περιγραφές και μοτίβα και στα δυο έργα προσπαθεί να καταγράψει και να αναλύσει τα χαρακτηριστικά τους που τους κάνουν συνάμα ξεχωριστούς και επιτυχημένους. Στις μέρες μας, λόγω των συνθηκών και των χαρακτηριστικών της εποχής αλλά και των προσωπικοτήτων που ξεχωρίζουν, τέτοιου είδους περιγραφές δεν θα μπορούσαν να γίνουν. Ωστόσο, ακόμα και σήμερα μέσα από διαφορετικού είδους περιγραφές οι άνθρωποι προσπαθούν να αναδείξουν τα χαρακτηριστικά του επιτυχημένου ηγέτη.

Ο ικανός ηγέτης σύμφωνα με τα πρότυπα της εποχής και τα κριτήρια του Ξενοφώντα χρειάζεται να αποτελεί πρότυπο για τους άλλους, γι' αυτό και πρέπει να διατηρεί μια άρτια συμπεριφορά, που θα είναι παράδειγμα προς μίμηση ειδικά όταν θα βρίσκεται μαζί με άλλους ανθρώπους. Ακόμα οφείλει να ακούει τον λαό, και να πράττει να αιτήματά τους, με στόχο να υπάρχει δικαιοσύνη και οι άνθρωποι να είναι χαρούμενοι. Για να το κάνει αυτό χρειάζεται να είναι ευφυής και ταυτόχρονα και εύστροφος, ώστε να βρίσκει πάντα τις κατάλληλες λύσεις την κατάλληλη στιγμή. Πρέπει ακόμα να είναι διορατικός και να έχει κατά νου τις επικείμενες δυσκολίες του μέλλοντος.

Τέλος, όσον αφορά το λαό του οφείλει να είναι γι' αυτούς ταυτόχρονα πρότυπο, προστάτης και ευεργέτης. Χρειάζεται να έχει την ικανότητα να προσφέρει στους άλλους είτε μέσα από υλικά αγαθά είτε μέσα από συμβουλές που θα τους δίνει. Πρέπει να είναι μέλος του πλήθους και όχι να είναι έξω από αυτό καθώς δεν θα μπορέσει ποτέ να κατανοήσει τα αιτήματα και τα συναισθήματά τους αλλά και ούτε να τους καθοδηγήσει σωστά.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

Anderson J., K., (1970). *Military Theory and Practice in the Age of Xenophon*. Berkeley.

Anderson J., K., (1974). *Xenophon*. Charles Scribner's Sons. New York.

Aristotle: *Politics*. Loeb Classical Library. Oxford (1957).

Asheri David , Lloyd Alan (2010). *Ηροδότου Ιστορία Βιβλία Α-Β: Κείμενο και ερμηνευτικό υπόμνημα*, USA : University Studio Press

Cartledge, Paul, (1987). *Agesilaos and the Crisis of Sparta*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Dakyns, Henry, Graham, (2007). *Agesilaus Xenophon*. Dodo Press.

Dakyns, Henry, Graham & Stawell, Florence, Melian (2011). *The Education of Cyrus*. Ulan Press.

Dover, K., J., (1987). *Greek Homosexuality*. Oxford

Due, B. (1989). *The Cyropaedia: Xenophon's aims and methods*. Copenhagen: Aarhus University Press.

Faber, J.,J., "The Cyropaedia and Hellenistic Kingship". *The American Journal of Philology* Vol. 100, No. 4 (1979), 497-514.

Ferrari, Franco (1995). *Ciropedia*. Milan: Rizzoli.

Finley, M., I., (1959). *The Greek Historians*. The Viking Press. New York. σσ. 14-21, 381-3.

Gera, Deborah, Levine, (1993). *Xenophon's Cyropaedia: style, genre, and literary technique*. Oxford.

Gray, Vivienne, J., (2011). *Xenophon's mirror of princes: reading the reflections*. Oxford University Press.

Hamilton, C.D. (1991). *Agésilas and the failure of Spartan Hegemony*. Ithaca, σσ. 7-66.

Higgins, W., E., (1977). *Xenophon the Athenian: The Problem of the Individual and the Society of the Polis*. Albany: State University of New York.

Hirsch W. Steven (1985). *The Friendship of the barbarians* [[Printed text] : Xenophon and the Persian Empire. University Press of New England.

Hunt, P., (1998). *Slaves, Warfare, and Ideology in the Greek Historians*. Cambridge.

Κωνσταντινόπουλος Β. (2013). *Αρχαία ελληνική ιστοριογραφία*, Αθήνα: εκδόσεις Σιδέρη.

Lendon, J. E., “ Xenophon and the Alternative to Realist Foreign Policy: "Cyropaedia" 3.1.14-31”. *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 126 (2006), pp. 82-98.

Machiavelly, Niccolo (1992). *The Prince*. Edited and translated by Harvey C. Mansfield, Jr. Chicago and London: University of Chicago Press.

Nadon Christopher (2001). *Xenophon's prince: republic and empire in the Cyropaedia*. Berkeley: University of California Press. .

Rasmussen J. Paul, (2009). *Excellence Unleashed. Machiavelli's Critique of Xenophon and the moral foundation of Politics*. United Kingdom: Lexington Books.

Reisert, Joseph R., “Ambition and Corruption in Xenophon's Education of Cyrus”, *Polis* 26 (2009), 296- 315.

Sinclair, T.A. (1967). *A History of Greek Political Thought*. Cleveland: World

Tatum, James (1989). *Xenophon's Imperial Fiction: On the education of Cyrus*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Whidden, C., “Hares, Hounds, Herds, and Hives in Xenophon’s *Cyropaedia*”, *Interpretation*, Inc 35 (2008), 225-239.

Xenophon. 1994. *Cyropaedia*, Xenophon; with an english translation by Walter Miller. Harvard University Press: Loeb Classical.

The Education of Cyrus. Translated and annotated by Wayne Ambler. Ithaca and London: Cornell University Press. 2003. Αγησίλαος. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος

Αθανασίου, Π. (2016). *Ξενοφώντος Ελληνικά: Ανάλυση και σχολιασμός των Βιβλίων Α' και Β'*.

Ηλιοπούλου, Π. (2017). *Ηγεμόνες-πρότυπα στον Ξενοφώντα: Αγησίλαος-Κύρος*.

Ιωάννου, Η. (2014). *Οι τρόποι έκφρασης των χαρακτηριστικών του ιδανικού ηγεμόνα στο έργο του Ξενοφώντος* (Doctoral dissertation, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας. Τομέας Φιλοσοφίας).

Κουτσούγερας, Δ. (2016). *Συνέχιση του θουκυδίδειου έργου στον Ξενοφώντα (Α'+ Β' βιβλίο Ελληνικών)*.

Τσακμάκης, Α. (2008). *Θουκυδίδης και Ξενοφών: δύο Αθηναίοι ιστορικοί της κλασικής εποχής*.

Επιστημονικά Περιοδικά

Cawkwell, G.L., “Agesilaus and Sparta”. Cambridge University Press. Vol. 26, No. 1 (1976), pp. 62-84.

Christesen, P., “Xenophon's "Cyropaedia" and Military Reform in Sparta”. *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 126 (2006), pp. 47-65.

Clifford, Hindley “Xenophon on Male Love”. *The Classical Quarterly, New Series*, Vol. 49, No. 1 (1999), pp. 74- 99.

Dillery, John, (1951). *Xenophon and the History of this Times*. London and New York., σσ. 182-236

Gish, D. & Ambler, W., “The Political Thought of Xenophon”. *Polis*, Vol 26, No.2, 2009.

Gray, Vivienne, J., (2010). *Readings in Classical Studies. Xenophon*. Oxford University Press, σελ. 327-439, (IV. *Cyropaedia*).

Guthrie, W., K., C., (1975). *A History of Greek Philosophy*, vol.4. Cambridge

Johnson, D., (2005). “Persians as centaurs in Xenophon’s *Cyropaedia*” , *TAPA* 135, 177- 207.

Konstan, David (1997). *Friendship in the Classical World*, Cambridge University Press, σσ. 53-92.

Nadon, Christopher, “From Republic to Empire: Political Revolution and the Common Good in Xenophon's Education of Cyrus”. *The American Political Science Review*, Vol. 90, No. 2 (Jun., 1996), pp. 361-374.

Newell, Waller, Randy, “Xenophon’s Education of Cyrus” *The Journal of Politics*, Vol. 45, No. 4 (Nov., 1983),pp. 889- 906.

Plutarch’s lives. 1955. *The Loeb Classical Library*, London. (*Agesilaus and Pompey*, σ. 2-113).

Reisert, J., (2009). “Xenophon on Gentlemanliness and friendship”, in *The Arts of Rule: Essays in Honor of Harvey C. Mansfield*, ed. S. Krause and M. Mc Grail: Lanham, 23- 41

Sage, Paula Windson (1994). “Dying in Style: Xenophon’s Ideal Leader and the End of the *Cyropaedia*” . *Classical journal* 90: 161- 174.

Tuplin, Christopher (2007). *Persian Responses. Political and Cultural Interaction with (in) the Achaemenid Empire*. Classical Press of Wales, σσ. 27-50.

Too, Yun Lee, *Xenophon’s Cyropaedia: Disfiguring the Pedagogical State*. In *Pedagogy and power: Rhetorics of Classical Learning*, edited by Yun Lee Too and Niall Livingstone. Cambridge: Cambridge University Press.

Whidden, C., "Cyrus's Imperial Household: an Aristotelian reading of Xenophon's Cyropaedia", *Polis*. Vol. 25. No. 1, (2008), σσ.31-62.

Whidden, C., "The Account of Persia and Cyrus's Persian Education in Xenophon's Cyropaedia". *The Review of Politics*, Vol. 69, No. 4 (Fall, 2007), σσ. 539-567.

